

2419 -

2419/3

016

4-17

ՄԱՅՐ ՅՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԼ

Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱՐԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՀԱՏՈՐ Գ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՅԵՏՐ Բ.

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ

HAUPT-KATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

HERAUSGEGEBEN VON DER

WIENER MECHITHARISTEN-KONGREGATION

BAND IV.

DIE ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN IN RUSSLAND

HEFT II.

KATALOG DER ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN NOVO-BAYAZET

ՅՈՒՅԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ

ԿԱԶՄԵՑ

ՀՐԱՂԵԱՅ Յ. ԱԺԱՌԵԱՆ

ՎԻԵՆՆԱ 1924

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ-ՏՊԱՐԱՆ

KATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN NOVO-BAYAZET

VON

H. ADJARIAN

WIEN 1924

MECHITHARISTEN-BUCHDRUCKEREI

1004
18406

Kurze Uebersicht
der
Armenischen Handschriften
in
Novo-Bayazet.

Im Jahre 1906/07 hatte ich Gelegenheit, mich in Novo-Bayazet (neben Sevan-See) als Oberlehrer der armenischen Schule aufzuhalten. In zwei armenischen Kirchen und im Besitze von Privatpersonen fand ich 54 armenische Handschriften, welche ich im nachfolgenden Katalog näher beschreiben will.

Er besteht aus drei Teilen:

- I. Katalog der armenischen Handschriften in der hl. Maria-Kirche (Cod. Arm. 1—42); (arm. Teil, S. 1—41).
- II. Katalog der armenischen Handschriften in der Surp-Karapet-Kirche (Cod. Arm. 1—4); (arm. Teil, S. 42—47).
- III. Katalog der armenischen Handschriften im Besitze von Privatpersonen (Cod. Arm. 1—8); (arm. Teil, S. 48—52).

Die älteste Handschrift der Sammlung ist aus dem Jahre 1336 (Cod. Arm. I. 26), die anderen aber folgenderweise datiert sind:

14. Jahrhundert, Cod. Arm. I. 26, 19, wahrscheinlich auch 17.
15. Jahrhundert, Cod. Arm. I. 18, 39, 10, 11, 22, 6, 15, 30.
16. Jahrhundert, Cod. Arm. I. 4, 7, 14.
17. Jahrhundert, Cod. Arm. III. 3, I. 16, III. 2, I. 36, 5, 31, 1, 20, II. 3, I. 13, 3, 12, 35, 2, 25, 21.
18. Jahrhundert, Cod. Arm. I. 42, III. 6, I. 41, III. 7, 8.

Der Rest ist unbekannt, aber im allgemeinen nicht sehr alt; fünf von denen sind schon nach 1418 geschrieben, vielleicht im 16. Jahrhundert; andere sind Kursivschrift und im allgemeinen aus Papierstoff.

In betreff des Inhaltes teilen sich die Handschriften folgenderweise:

I. Religiöse Werke (44 Stück):

1. Evangelium (29): I. 1—15, 17—22, 25—26, 28—30, II. 1—3.
2. Gebetbuch (1): III. 7.
3. Kirchenbuch (1): I. 31.
4. Verlobungsweihe (1): I. 41.
5. Lectionarium (2): I. 36, 40.
6. Rituale (1): I. 24.
7. Martyrologium (7): I. 32—35, 37, II. 4, III. 4.
8. Psalterium (2): I. 23, 30.

II. Literarisch-poetische Werke (5 Stück):

1. Kirchenliederbuch (2): I. 38—39.
2. Nersēs Šnorhali's Werke (1): I. 16.
3. Liederbuch (2): III. 2, 6.

III. Wissenschaftliche Werke (3 Stück):

1. Zauberbuch (1): III. 8.
2. Wörterbuch (1): III. 5.
3. Kalenderkunde (1): III. 2.

IV. Verschiedene (4 Stück):

1. Sammelwerk (3): I. 27, III. 1, 3.
2. Rechnungsbuch (1): I. 42.

Katalog der Armenischen Handschriften

in der hl. Maria-Kirche.

Cod. Arm. 1. — Blätter: 281. — Grösse: 17,5×14×5,5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 11×4 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: vergoldet, rot und blau. — Zeilen: 20. — Stoff: gutes und geglättetes Pergament. — 3 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und verschiedene silberne Bilder. — Zustand: neu und gut. — 13 leere Seiten. — Randverzierung und Arabesken: viel und gut ausgeführt, aber die Bilder nicht so schön. — Schreiber: Vrdanēs. — Besitzer: Xoja Petros. — Schreibort: unbekannt. — Datum: 1104 (= 1655). — Hauptnachschrift: S. 279a. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 2. — Blätter: 258. — Grösse: 19×13×5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 12×3 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rosenrot und rot. — Zeilen: 24. — Stoff: Papier. — 2 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, 3 grosse silberne Kreuze und viele grosse, runde silberne Nägel. — Zustand: ziemlich gut. — 24 leere Seiten. — Randverzierung und Arabesken: wenig gut. — Bilder: fehlen. — Schreiber: Kozma. — Besitzer: Vardan. — Schreibort: Nordsen. — Datum: 1127 (= 1678). — Hauptnachschrift: S. 255a. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 3. — Blätter: 262. — Grösse: 20×14×6,5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 15,5×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und ein silbernes Kreuz mit vielen Nägeln. — Zustand: ein wenig veraltet. — Eine leere Seite. — Randverzierung und Arabesken und Bilder: sehr schön. — Schreiber: Petros und Murat dpir. — Besitzer: Sathelmiš. — Schreibort: Xor Virap von Akori. — Datum: 1116 (= 1667). — Hauptnachschrift: S. 261b–262b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 4. — Blätter: 319. — Grösse: 19×13×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 13×4,4 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 18. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und 5 silberne Kreuze mit Edelsteinen und silbernen Nägeln. — Zustand: gut. — 15 leere Seiten. — Randverzierung und Arabesken und Bilder: sehr schön. — Schreiber: Hayrapet abeya. — Besitzer: unbekannt. — Schreibort: Ayverc-Dorf und Tathev. — Datum: 950 (= 1501). — Hauptnachschrift: S. 313b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 5. — Blätter: 303. — Grösse: 19×13×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 12×3,5 cm.) —

Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und blau. — Zeilen: 23. — Stoff: weisses und geglättetes Pergament. — 2 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Lectionarium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und zwei silberne Kreuze mit Edelsteinen. — Zustand: gut. — 14 leere Seiten. — Randverzierung und Arabesken: viel und schön, aber Arabesken und Bilder nicht zu schön. — Schreiber: unbekannt. — Besitzer: Avaljan aus Gay. — Schreibort: Konstantinopel. — Datum: einige Jahre vor 1658. — Hauptnachschrift: S. 301a. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 6. — Blätter: 255. — Grösse: 18×14×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 13×4 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — 2 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Lectionarium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und 2 silberne Kreuze mit grossen Nägeln. — Zustand: ein wenig veraltet. — Nur eine leere Seite. — Randverzierung: wenig gut, aber Bilder: sehr schön. — Schreiber: Astvacatur. — Besitzer: der Priester Mattheos. — Schreibort: Kloster von Eyegis. — Datum: 945 (= 1496). — Hauptnachschrift: S. 254a. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 7. — Blätter: 348. — Grösse: 21×16×8 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 16×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften und Anfangsbuchstaben: rosenrot. — Zeilen: 19. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Samtüberzug und silberne vergoldete Kreuze und Bilder mit Edelsteinen. — Zustand: gut. — 16 leere Seiten. — Randverzierung: wenig und unschön. Von 3 Bildern erstes nur eine Skizze, zweites aus einem gedruckten Buch, drittes wenig schön. — Schreiber: der Diakonus Arakhel. — Besitzer: Snorhavor. — Schreibort: Kloster Batakala. — Datum: 1025 (= 1576). — Hauptnachschrift: S. 344a. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 8. — Blätter: 318. — Grösse: 18×13×6 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 11,5×3,5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften und Anfangsbuchstaben: rot. — Zeilen: 20. — Stoff: Papier. — 2 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus Cyrill von Jerusalem. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und silberne Kreuze mit Inschrift und anderen Verzierung. — Zustand: gut. — 26 leere Seiten. — Randverzierung und Arabesken und Bilder: schön und gut ausgeführt. — Schreiber: Yovhannes. — Besitzer: Thovma Vardapet. — Schreibort und Datum: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 9. — Blätter: 209. — Grösse: 14×11×5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 9×3 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: indigoblau und dunkelrot. —

Zeilen: 25. — Stoff: Pergament. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und sehr feinen silbernen Ornamenten. — Zustand: gut, nur wenig beschädigt von Feuchtigkeit. — 13 leere Seiten. — Randverzierung und Arabesken: viel und sehr schön; aber Bilder: nicht so schön. — Schreiber usw.: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 10. — Blätter: 302. — Grösse: 27×17×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 20×6 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und silberne Kreuze und Verzierung mit einer Inschrift von 1738. — Zustand: neu und gut. — 25 leere Seiten. — Randverzierung und Zierschriften: genug gut, die Bilder: unschön. — Schreiber: Bischof Aleksanos. — Besitzer: der Schreiber. — Buchbinder: Davith. — Verzierer: Esayi. — Schreibort: Kloster Arkhayi. — Datum: 935 (= 1486). — Hauptnachschrift: S. 298b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 11. — Blätter: 269. — Grösse: 27×18×8 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 19×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — 2 leere Pergament-Schutzblätter. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und 5 silberne Kreuze, Edelsteine und Ornamente. — Zustand: neu und gut. — 8 leere Seiten. — Randverzierung: viel und genug gut, aber die Bilder: nicht schön. — Schreiber: Hayrapet Abeya. — Besitzer: Dovlath Xathun. — Verzierer: Karapet. — Schreibort: Axtamar. — Datum: 939 (= 1490). — Hauptnachschrift: S. 266b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 12. — Blätter: 361. — Grösse: 11×9×6 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 8×2,5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und blau. — Zeilen: 17. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel und Lederüberzug mit einem silbernen Kreuz und einem Edelstein. — Zustand: sehr gut. — 16 leere Seiten. — Randverzierung: nur Skizze, ziemlich gut; Bilder: nicht schön. — Schreiber: Isahak. — Besitzer: der Schreiber? — Schreibort: Astapat. — Datum: 1125 (= 1676). — Hauptnachschrift: S. 356b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 13. — Blätter: 251. — Grösse: 26×19×6 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 18×6,3 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und grün. — Zeilen: 20. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, 9 silberne Kreuze und 45 Nägel. — Zustand: gut. — 5 leere Seiten. — Randverzierung und Bilder: unschön. — Schreiber: Priester Grigor. — Besitzer: vielleicht der Schreiber. — Schreibort: unbekannt. — Datum: 1107 (= 1658). — Hauptnachschrift: S. 249a. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 14. — Blätter: 303. — Grösse: 26×18×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 18×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 20. — Stoff: Papier. — 1 Pergament-Schutzblatt,

Ueberreste aus einem Martyrologium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, 3 Kreuze, Edelsteine und eine Inschrift. — Zustand: ziemlich gut. — 3 leere Seiten. — Randverzierung: meistens nur Skizze; Bilder: sehr unschön. — Schreiber: Srapion abeya. — Besitzer: Stephanos abeya. — Verzierer: Priester Israyel. — Schreibort: Kloster Aratnuç im Elegeis. — Datum: 16. Jahrhundert. — Hauptnachschrift: S. 301b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 15. — Blätter: 287. — Grösse: 26×18×8 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 19 oder 20×5,5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21–22. — Stoff: Papier. — 2 Papier-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Ritale. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und silberne Kreuze, Nägel, Edelsteine und Blätter. — Zustand: gut. — 16 leere Seiten. — Randverzierung und Zierschriften: gut. — Bilder: unschön. — Schreiber: Priester Jovhannes. — Besitzer: Priester Kirakos. — Schreibort: Dorf Am. — Datum: 946 (= 1497). — Hauptnachschrift: S. 283b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 16. — Blätter: 288. — Grösse: 14×9×5 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: grün, rot und rosenrot. — Zeilen: 20. — Stoff: Papier. — 3 Schutzblätter, von denen eines leer ist, die zwei anderen sind Ueberreste aus einem Tetra-Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: gut; nur einige Blätter fehlen. — 3 leere Seiten. — Randverzierung: wenig und nicht schön. — Schreiber usw.: unbekannt. — Datum: 1092 (= 1643). — Hauptnachschrift: verloren. — Werke des hl. Nerses Šnorhali, auch Gedichte von Arakhel Vardapet auf armenische Buchstaben, Gebet des hl. Grigor und Lebensbeschreibung des hl. Šnorhali von hl. Nerses Lambronaçi.

Cod. Arm. 17. — Blätter: 238. — Grösse: 24×17×6,5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 17,5×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und rosenrot. — Zeilen: 25. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: ziemlich gut, nur von Feuchtigkeit beschädigt. — 7 leere Zeilen. — Randverzierung und Bilder: schlecht. — Schreiber: unbekannt. — Besitzer: Jovhannes. — Verzierer: Bischof Arakhel. — Schreibort: unbekannt. — Datum: früher als 1442. — Hauptnachschrift: fehlt. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 18. — Blätter: 301. — Grösse: 27×18×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 19×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und dunkelrot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — 4 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Tetra-Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und Kreuze, Edelsteine und Inschrift. — Zustand: gut. — 8 leere Seiten. — Bilder: unschön; besser sind die Randverzierung. — Schreiber: der Priester Astvacatur. — Besitzer: Dorfrichter Jovhannes und seine Frau Halva Xathun. — Schreibort: Xlath. — Datum: 892 (= 1443). — Hauptnachschrift: S. 297b. — Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 19. — Blätter: 159. — Grösse: 11,2×8×4,5 cm. — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und vergoldet. — Zeilen: 15. — Stoff: Pergament. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, von drei Seiten bedeckt mit einer Silberplatte und verziert mit Bildern und Blumen. — Zustand: überhaupt gut. — Randverzierungen und Bilder: gewöhnlich. — Schreiber: der Priester Sargis. — Einbänder: Mkrtiç. — Besitzer: unbekannt. — Schreibort: Cilicien. — Datum: 802 (= 1353). — Hauptnachschrift: S. 131a.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 20. — Blätter: 263. — Grösse: 13×10×6 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 9×3 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und vergoldet. — Zeilen: 21. — Stoff: Pergament. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, Kreuze und Edelsteine. — Zustand: wenig veraltet; einige Blätter weggefallen. — 2 leere Seiten. — Randverzierungen und Bilder: genug schön. — Schreiber: Jovhannes dpir. — Verzierer: Jakobos. — Besitzer: unbekannt. — Schreibort: Ispahan (in Persien). — Datum: 1106 (= 1657). — Hauptnachschrift: S. 261b.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 21. — Blätter: 192. — Grösse: 13,5×9×5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 8×2,5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: vergoldet, rot und ziegelrot. — Zeilen: 25. — Stoff: Pergament. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Seidenüberzug, bedeckt mit einer Silberplatte und verziert mit schönen Ornamenten, Kreuzen und Edelsteinen. — Zustand: sehr gut. — 16 leere Seiten. — Randverzierungen, Arabesken und Bilder: sehr fein und schön. — Schreiber: unbekannt. — Besitzer: Herr Nurin aus Ost-Armien. — Schreibort: Pust-Dorf? — Datum: 1136 (= 1687). — Hauptnachschrift: S. 190b.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 22. — Blätter: 326. — Grösse: 18×13×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 13×4 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 20. — Stoff: Papier. — 4 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Martyrologium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und ein grosses silbernes Kreuz. — Zustand: ziemlich gut, wenig verschimmelt. — 10 leere Seiten. — Randverzierungen: erträglich; aber die Bilder: sehr schlecht. — Schreiber: Aleksianos abeya. — Besitzer: Xondkar. — Schreibort: Kloster Xorotka. — Datum: 939 (= 1490). — Hauptnachschrift: S. 318b.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 23. — Blätter: 98 (im jetzigen Zustand). — Grösse: 13,5×9×2,5 cm. — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und rosenrot. — Zeilen: 19. — Stoff: Papier. — Einband: fehlt. — Zustand: ganz und gar unbrauchbar. — Randverzierungen und Zierschriften: nur Skizze und ohne Farbe. — Schreiber usw.: unbekannt, weil alle Nachschriften verlorengegangen sind.

Psalterium.

Cod. Arm. 24. — Blätter: 190. — Grösse: 19×13×5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 13×3,5 cm.) —

Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben, Ueberschriften und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 19. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: erträglich. — 9 leere Seiten. — Randverzierungen und Zierschriften: ziemlich gut. — Schreiber usw.: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt.

Rituale.

Cod. Arm. 25. — Blätter: 243. — Grösse: 25×19×5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 16,5×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und rosenrot. — Zeilen: 23. — Stoff: Papier. — 2 Schutzblätter, Ueberreste aus einem Tetra-Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: gut. — 8 leere Seiten. — Randverzierungen und Arabesken: sehr unschön. — Schreiber: der Priester Jovhannes. — Besitzer: Ulubeg. — Schreibort: Jarmati-Dorf. — Datum: 1129 (= 1680). — Hauptnachschrift: S. 241a.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 26. — Blätter: 305. — Grösse: 23×16×9 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 18×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: ziegelrot. — Zeilen: 20. — Stoff: Papier. — 2 Pergament-Schutzblätter, von denen das erste ein Ueberrest aus einem Evangelium, das andere ganz und gar ausgestrichen ist. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: veraltet und geflickt. — 4 leere Seiten. — Randverzierungen und Zierschriften: schlecht. — Schreiber: Grigoris. — Besitzer: der Schreiber. — Schreibort: Marmanç-Dorf. — Datum: 785 (= 1336). — Hauptnachschrift: S. 304b.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 27. — Blätter: 293 (im jetzigen Zustand). — Grösse: 15×10,5×5 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: ziegelrot. — Zeilen: 22 oder 20. — Stoff: Papier. — Einband: weggefallen. — Zustand: schlecht; viele Blätter fehlen. — Randverzierungen und Bilder: fehlen. — Zierschriften: erträglich. — Schreiber: der Diaconus Thuma. — Besitzer: Arutium. — Schreibort und Datum: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt.

Sammelwerk (Geschichtliches, Geographisches, Grammatisches, Martyrologisches und Kalenderkunde). S. unten S. 26.

Cod. Arm. 28. — Blätter: 306. — Grösse: 20×16×6 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 14×4 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: vergoldet, rot, grün-blau, orangerot. — Zeilen: 24. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, von zwei Seiten bedeckt mit Silberplatte und verziert mit vielen vergoldeten Bildern. — Zustand: neu und gut. — Viele leere Seiten. — Randverzierungen und Bilder: sehr viel und sehr schön. — Schreiber und Verzierer: der Priester Ezekiel. — Besitzer: Haroutium. — Schreibort: Gözlev in Krime. — Datum: 1165 (= 1716). — Hauptnachschrift: S. 312b.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 29. — Blätter: 285. — Grösse: 21×15,5×6 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 14×4 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, An-

fangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot, dunkelrot, indigoblau und vergoldet. — Zeilen: 26. — Stoff: gutes und geglättetes Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: wie Nr. 28. — Zustand: neu und gut. — Viele leere Seiten. — Randverzierungen und Bilder: genau wie Nr. 28. — Schreiber und Verzierer: der Priester Ezekiel. — Besitzer: Herr Nazar. — Schreibort: Gözlev in Krime. — Datum: 1167 (= 1718). — Hauptnachschrift: S. 282a. (Diese Handschrift ist also von demselben Schreiber wie Nr. 28.)

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 30. — Blätter: 299. — Grösse: 24×17×7 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 18×5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — 4 Pergament-Schutzblätter, Ueberreste aus einem Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug und ein vergoldetes Kreuz, Nägel und Edelsteine. — Zustand: wenig veraltet. — 3 leere Seiten. — Randverzierungen, Arabesken und Bilder: unschön. — Schreiber: Melkhiseth. — Besitzer: der Priester Karapet. — Schreibort: unbekannt. — Datum: 949 (= 1500). — Hauptnachschrift: S. 296a.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 31. — Blätter: 242 (im jetzigen Zustand). — Grösse: 25×20×4 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 19×6 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 21 oder 28. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, jetzt unbrauchbar. — Zustand: unbrauchbar. — Eine leere Seite. — Randverzierungen: fehlen; es gibt nur einige Arabesken, sehr unschön. — Schreiber: Martiros. — Besitzer: der Schreiber. — Schreibort: Pharakad-Dorf in Azagiran. — Datum: 1653. — Hauptnachschrift: S. 73b.

Kirchenbuch, Psalterium und Kalenderkunde.

Cod. Arm. 32. — Blätter: 617. — Grösse: 39×28×14 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 29×8,5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot, ziegelrot und dunkelrot. — Zeilen: 37. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: wenig veraltet. — Randverzierungen: ziemlich gut. — Bilder: fehlen. — Schreiber: Davith. — Besitzer: Kaspar Soyruyanc. — Schreibort und Datum: unbekannt, nur nach 1438. — Hauptnachschrift: fehlt.

Martyrologium.

Cod. Arm. 33. (Diese Handschrift ist aus zwei Teilen zusammengesetzt, hier bestimmt mit A und B.) — Blätter: 533, von denen A: 1–51 und 500–533, B: 52–499. — Grösse: 37×25×13 cm. (Text in 2 Kolonnen, je A: 25×8 cm, B: 28×8 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Randverzierungen: in A: gut, in B: nicht so gut. — Bilder: in A: schön und fein, in B: fehlen. — Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und dunkelrot. — Zeilen: A 28, B 38. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, schon veraltet. — Zustand: A nicht gut, B genug gut. — Schreiber: A Thoros, B Aristakes und sein Schüler der Diaconus Vardanan. — Besitzer: A der Priester Jovhannēs, B Tara und seine Frau Miliduxt. — Schreibort und Datum: unbekannt, nur nach 1418. — Hauptnachschrift: fehlt.

Martyrologium.

Cod. Arm. 34. — Blätter: 595. — Grösse: 40×26×12 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 28×8 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und dunkelrot. — Zeilen: 34–37. — Stoff: dickes Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: veraltet. — Randverzierungen: nur skizzenhaft. — Bilder: fehlen. — Schreiber: der Priester Stepannos und dann der Priester Athanas. — Besitzer: Herr Davith und dann Jovhannes und Xaçatur. — Schreibort und Datum: unbekannt, nur nach 1418. — Hauptnachschrift: fehlt.

Martyrologium.

Cod. Arm. 35. — Blätter: 613. — Grösse: 39×27×14 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 28×8 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: grün, dunkelrot, indigoblau und rot. — Zeilen: 36. — Stoff: dickes und geglättetes Papier. — 1 Pergament-Schutzblatt, mit nestorianisch-syrischer Schrift. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: genug veraltet. — 3 leere Seiten. — Randverzierungen, Arabesken und ein Bild: nicht schön. — Schreiber: Sargis. — Besitzer: Jovhannes Vardapet und der Diaconus Minas. — Schreibort: Astapat-Dorf (Naxijevan). — Datum: 1126 (= 1677). — Hauptnachschrift: S. 611b.

Martyrologium.

Cod. Arm. 36. — Blätter: 513. — Grösse: 40×25×12 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 29×8 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 35. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: gut; am Ende etwas beschädigt. — 5 leere Seiten. — Randverzierungen, Arabesken und Zierschriften: nicht gut. — Schreiber: Bagarat. — Besitzer: der Priester Barsel. — Schreibort: Sofoth-Dorf im Ernjak. — Datum: 1097 (= 1648). — Hauptnachschrift: S. 511a.

Lectonarium.

Cod. Arm. 37. — Blätter: 535. — Grösse: 36×25×13 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 27×7,5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 37. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: wenig veraltet. — 2 leere Seiten. — Randverzierungen, Arabesken und Zierschriften: nicht gut. — Schreiber: Arakhel. — Besitzer: Mahtesi Solomon. — Schreibort und Datum: unbekannt, nur nach 1418. — Hauptnachschrift: fehlt.

Martyrologium.

Cod. Arm. 38. — Blätter: 151 (im jetzigen Zustand). — Grösse: 28×19×5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 23×7 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: gelbrot und dunkelrot. — Zeilen: 27. — Stoff: Papier. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: sehr schlecht. — Randverzierungen und Zierschriften: fehlen. — Schreiber: unbekannt. — Besitzer: Gulaya und ihr Mann Mirakh. — Schreibort und Datum: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt.

Kirchenliederbuch.

Cod. Arm. 39. — Blätter: 260 (im jetzigen Zustand). — Grösse: 24×17×5 cm. — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot, grün und dunkelrot. — Zeilen: 25. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: weggeschnitten. — Zustand: nicht gut; einige Blätter fehlen. — Bilder und Zierschriften: — Es gibt nur eine Randverzierung, aber sehr schlecht. — Schreiber: der Priester Karapet. — Besitzer: Atom. — Schreibort: Ostan. — Datum: 893 (= 1444). — Hauptnachschrift: S. 259 a—260 b.

Kirchenliederbuch.

Cod. Arm. 40. — Blätter: 148 (im jetzigen Zustand). — Grösse: 31×22×2 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 24×7.5 cm.) — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 29. — Stoff: Papier. — Einband: fehlt. — Zustand: unbrauchbar. — Randverzierungen

und Arabeske: nicht schön. — Schreiber: unbekannt. — Besitzer: Avak. — Schreibort und Datum: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt.

Lectionarium.

Cod. Arm. 41. — Blätter: 21. — Grösse: 16×11 cm. — Schrift: grosse Rundschrift. — Ueberschriften: nur kleine Rundschrift oder Kursivschrift. — Anfangsbuchstaben: nur Unzialschrift, ohne Verzierungen. — Bilder, Arabeske und Randverzierungen: fehlen. — Zeilen: 15—19. — Stoff: Papier. — Einband: fehlt. — Zustand: nicht schlecht. — Leere Seiten: 1a—6b. — Schreiber usw.: unbekannt. — Datum: 19. Jahrhundert? — Nachschriften fehlen.

Verlobungsweihe.

Cod. Arm. 42. — Diese Handschrift besteht aus 7 Pergamentblätter und enthält einige kleine Rechnungen von 1818 bis 1833. Sie soll ein Rechnungsneft eines Priesters sein und vielleicht ein alter Palimpsest.

II

Katalog der Armenischen Handschriften

in der Surb-Karapet-Kirche.

Cod. Arm. 1. — Blätter: 347. — Grösse: 27×19×7.5 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 18×5 cm.). — Schrift: grosse Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot und dunkelrot. — Zeilen: 19. — Stoff: Papier. — 2 Pergament-Schutzblätter. Ueberreste aus einem Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, verziert mit vergoldeten silbernen Kreuzen, Bildern und Edelsteinen. — Zustand: gut; nur am Ende beschädigt. — 14 leere Seiten. — Randverzierungen und Arabesken: sehr fein und schön; Bilder: nicht so schön. — Schreiber: Karapet Kronavor. — Besitzer: Thadeos Kronavor. — Verzierer: Yovhannes Kronavor. — Schreibort: unbekannt. — Datum: vor dem Jahre 1655. — Hauptnachschrift: S. 346 b—347 b.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 2. — Blätter: 272. — Grösse: (Text in 2 Kolonnen, je 7×2.2 cm.). — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: dunkelrot und orangerot. — Zeilen: 21. — Stoff: Papier. — 2 Pergament-Schutzblätter. Ueberreste aus einem Evangelium. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, jede Seite bedeckt mit einer Silberplatte und verziert mit einem Kreuz. — Zustand: wenig beschädigt. — Randverzierungen, Arabesken und Bilder: gut. — Schreiber usw.: unbekannt, weil die Nachschriften verloren gegangen sind.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 3. — Blätter: 276. — Grösse: 13×10×4 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 8.5×2.5 cm.). — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot, blau, ziegelrot und orangerot. — Zeilen: 21. — Stoff: sehr dünnes Pergament. — 2 rote Papier-Schutzblätter. — Einband: Halbledereinband; der Deckel ist bedeckt mit einer Silberplatte, verziert mit Bildern und einer Inschrift vom Jahre 1657. — Zustand: neu und gut. — 27 leere Seiten. — Randverzierungen und Arabeske: schön. — Bilder: fehlen. — Schreiber: der Priester Lukas. — Besitzer: und Schreibort: unbekannt. — Datum: 1106 (= 1657). — Hauptnachschrift: fehlt.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 4. — Blätter: 587. — Grösse: 44×28×12 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 32×9 cm.). — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: ziegelrot und dunkelrot. — Zeilen: 41. — Stoff: gutes Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: gut. — 2 leere Seiten. — Randverzierungen, Arabesken und Bilder: sehr schön. — Schreiber: der Priester Sargis. — Besitzer: Herr Minas und sein Vater Vardan. — Schreibort: unbekannt. — Datum: 1153 (= 1704). — Hauptnachschrift: S. 586 b.

Martyrologium.

III.

Katalog der Armenischen Handschriften

im Besitze von Privatpersonen.

Cod. Arm. 1. — Blätter: 478. — Grösse: 15×10×7 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: einigemal rot, andersmal ohne Trennung. — Zeilen: 17. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: schlecht. — 2 leere Seiten. — Randverzierungen usw.: fehlen. — Schreiber: Yovhannes aus Divrik. — Besitzer: der Schreiber. — Schreibort und Datum: unbekannt. — Hauptnachschrift: fehlt. — Jetziger Besitzer: Priester Grigor Ter-Hakopian.

Sammelwerk (Predigten, Lebensbeschreibung Moses, Werke Kirakos Vardapets und Yovhannes Mayravanetzi, Geschichte des Konziliums von Nycée, aus der Kirchengeschichte von Eusebius, Geschichte des Konziliums von Ephesus, Geographie, Anatomie von Grigor Nusatzi, Frage des hl. Athanas, Frage der Mahometaner). S. unten S. 48—49.

Cod. Arm. 2. — Blätter: 179. — Grösse: 12×9×2.5 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot, einigemal indigoblau. — Zeilen: 17 oder 16. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Pappendeckel mit Lederüberzug. Zustand: gut. — 4 leere Seiten. — Randverzierungen: wenig und nicht so gut. — Schreiber: Astvacatur. — Besitzer: Xoja Amiršum. — Schreibort: Konstantinopel. — Datum 1096 (= 1647). — Hauptnachschrift: S. 179 b. — Jetziger Besitzer: Priester Grigor Ter-Hakopian.

Kalenderkunde, Geschichte des VII. Konziliums, Glaubensbekenntnis, Lieder des Yovasaph Sebastatzi.

Cod. Arm. 3. — Blätter: 92. — Grösse: 14.5×10×2 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Ueberschriften, Anfangsbuchstaben und Anfangszeilen: rot. — Zeilen: 15—18. — Stoff: Papier. — 4 Pergament-Schutzblätter, von denen sind 2 Ueberreste aus einem Martyrologium und die anderen aus einer Erklärung der Apostelgeschichte? — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: gut, nur einige Blätter fehlen. — Randverzierungen: sehr wenig und sehr schlecht. — Schreiber: Daniel Abeya. — Besitzer: Grigor Vardapet. — Schreibort: unbekannt. — Datum: 1067 (= 1618). — Hauptnachschrift: S. 41 b. — Jetziger Besitzer: Priester Grigor Ter-Hakopian.

Sammelwerk (Briefkunde, Segnenbeispiele, Chronologie, Kalenderkunde. Stücke aus Evangelien, aus Narek, Fabeln, Werke des Kirakos Vardapet Erzknatz usw.).

Cod. Arm. 4. — Blätter: 561. — Grösse: 37×21×10 cm. (Text in 2 Kolonnen, je 31×9 cm.). — Schrift: Rundschrift. — Ueberschriften, Anfangs-

buchstaben und Anfangszeilen: rot und grün. — Zeilen: 37. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Zustand: schlecht. — Randverzierungen, Bilder usw.: fehlen. — Schreiber: Jakob. — Besitzer: Simayon. — Schreibort: unbekannt. — Datum: unbekannt (sie soll zwischen 1418—1651 geschrieben worden sein). — Hauptnachschrift: fehlt. — Jetziger Besitzer: Priester Movses Ter-Movsesian.

Martyrologium.

Cod. Arm. 5. — Blätter: 69 (in jetzigem Zustand). — Grösse: 16×11×0.6 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Ueberschriften und Anfangsbuchstaben: rot und blau. — Zeilen: 26. — Stoff: Papier. — Einband: fehlt. — Zustand: schlecht. — Randverzierungen, Bilder usw.: fehlen. — Schreiber usw.: unbekannt, weil keine Nachschrift. — Jetziger Besitzer: Priester Hakop Ter-Hakopian.

Bibel-Wörterbuch.

Cod. Arm. 6. — Blätter: 22. — Grösse: 18×11 cm. — Schrift: Kursivschrift. — Verzierungen: fehlen. — Zeilen: 20—24. — Stoff: Papier. — Einband: fehlt. — Zustand: gut. — 4 leere Seiten. — Schreiber: der Verfasser des Buches: Zakharia Vardapet Gulaspian. — Besitzer: Erzbischof Anton. — Schreibort: Kloster Haxbat. — Datum: 1827. — Hauptnachschrift: S. 20 a. — Jetziger Besitzer: Priester Hakop Ter-Hakopian.

Lieder des Zakharia Vardapet Gulaspian.

Cod. Arm. 7. — Blätter: 42. — Grösse: 13×10.5 cm. — Schrift: verschiedene: Rundschrift, Kursivschrift und Kurrentschrift. — Verzierungen und Zierschriften: fehlen. — Zeilen: 11, 16, 12. — Stoff: Papier. — Einband: schlechter Leinwandband. — Zustand: ziemlich gut. — 14 leere Seiten. — Schreiber usw.: unbekannt, weil keine Nachschrift. — Datum: 19. Jahrh.? — Jetziger Besitzer: Priester Hakop Ter-Hakopian.

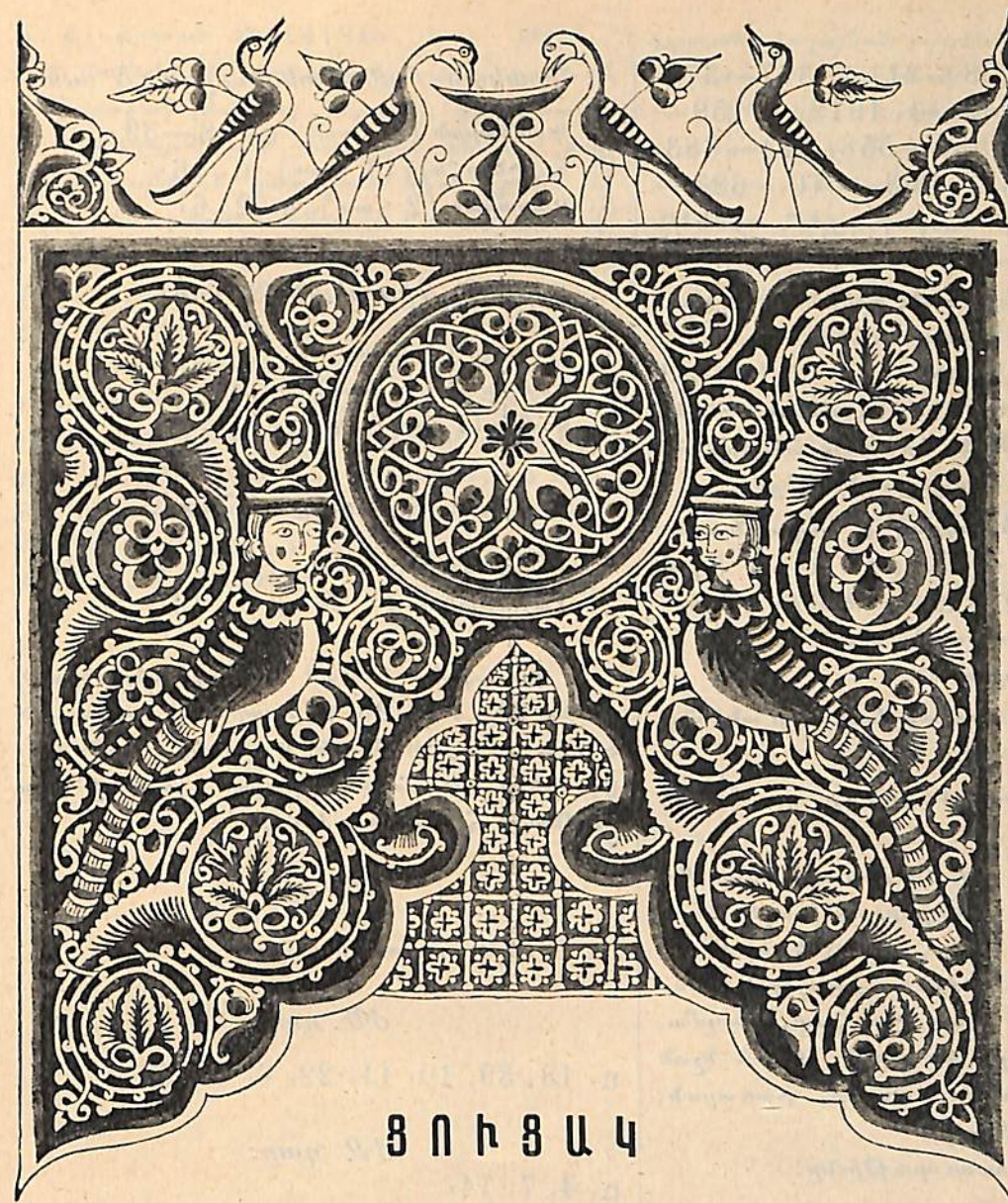
Gebetbuch (auch Kalenderkunde und Lieder).

Cod. Arm. 8. — Blätter: 131. — Grösse: 18×11.5×1.7 cm. — Schrift: Kurrentschrift. — Anfangsbuchstaben: grosse Unzialschriften, einigemal rot. — Zeilen: 14. — Stoff: Papier. — Schutzblätter: fehlen. — Einband: Pappendeckel mit Lederüberzug. — Zustand: gut. — Viele leere Seiten. — Zierschriften und Randverzierungen: fehlen. — Schreiber: vielleicht Mikhael, Sohn des Nubars. — Besitzer usw.: unbekannt. — Datum: 19. Jahrh. — Nachschriften: fehlen. — Jetziger Besitzer: Anton Miribiantz.

Zauberbuch.

Ն Ո Ր - Բ Ա Յ Ա Զ Է Տ Ի

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Զ Ե Ռ Ա Գ Ր Ա Յ

Ն Ո Ր - Բ Ա Յ Ա Զ Է Տ Ի

Նոր-Բայազէտի ձեռագիրներու հաւաքածոն շատ հին չէ. գրեթէ բոլորն ալ բերուած են գաղթականութեան ժամանակ Հին Պայազիտ քաղաքէն եւ այսօր կը գտնուին երկու եկեղեցիներուն մէջ կամ քանի մը մասնաւոր անձերու քով:

1906/7 ուսումնական տարւոյն մէջ, իբր աւագ-ուսուցիչ պաշտօնավարելով Նոր-Բայազէտի ծխական դպրոցին մէջ, պատեհութիւն ունեցայ կազմելու յիշեալ ձեռագիրներու ցուցակը:

Ցուցակս հրատարակուեցաւ Նախապէս Հանդէս Ամսօրեայ ուսումնականութիւն մէջ (1909, էջ 289—295, 368—371, 1910,

էջ 52—54, 208—211, 377—379. 1911ին չէ հրատարակուած, 1912, էջ 159—163, 290—295, 556—558, 674—683. 1913, էջ 45—53, 563—570, 627—638¹⁾, որմէ կ'արտատպուի այժմ առանձին հատորով:

Ցուցակ կը պարունակէ երեք մաս. Ա. Ցուցակ ձեռագրաց Ս. Աստուածածին մայր եկեղեցւոյն, էջ 1—41, Թիւ 1—42 (ասոնցմէ երեքը, այն է Թ. 40, 41, 42, մասնաւոր անձանց սեպհականութիւնն էր, բայց տէրերը ինձ նուիրեցին, ես ալ եկեղեցւոյն ընծայեցի):

Բ. Ցուցակ ձեռագրաց Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն. էջ 42—47, Թիւ 1—4 (որմէ Թիւ 1 կը պատկանի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն եւ ժամանակաւորապէս միայն տրուած էր Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն):

Գ. Ցուցակ ձեռագրաց մասնաւոր անձանց, էջ 48—52, Թ. 1—8:

Ձեռագիրներու ընդհանուր գումարն է ուրեմն 54:

Նիւթի կողմէ այս 54 ձեռագիրները մեծ զանազանութիւն եւ հետաքրքրութիւն չեն ներկայացներ. անոնցմէ 29 հատը Աւետարան է, 7 Յայտնաւորք, 3 Ժողովածու, 2 Ճաշոց, 2 Գանձարան եւ մէկ մէկ հատ Շնորհալի, Սաղմոս, Մաշտոց, Ժամագիրք, Տաղարան, Կանոն Նշան օրհնելոյ, Հաշուետետր, Տօմար, Բառարան, Աղօթագիրք եւ Ախթարք:

Ահա ասոնց դասաւորութիւնը.

Ա. Կրօնական (44 հատ):

1. Աւետարան (29 հատ). Ա. 1—15, 17—22, 25—26, 28—30. Բ. 1—3:
2. Աղօթագիրք (1 հատ). Գ. 7:
3. Ժամագիրք (1 հատ). Ա. 31:
4. Կանոն Նշան օրհնելոյ (1 հատ). Ա. 41:
5. Ճաշոց (2 հատ). Ա. 36, 40:
6. Մաշտոց (1 հատ). Ա. 24:
7. Յայտնաւորք (7 հատ). Ա. 32—35, 37. Բ. 4. Գ. 4:
8. Սաղմոս (2 հատ). Ա. 23, 30:

¹ Խմբագրական թիւը մնացութեամբ մը Ա. 20—23 ձեռագիրներու նկարագրութիւնը տպուած չէ Հանդէսի մէջ:

Բ. Գրական-Բանաստեղծական (5 հատ):

1. Գանձարան (2 հատ). Ա. 38—39:
2. Ն. Շնորհալի (1 հատ). Ա. 16:
3. Տաղարան (2 հատ). Գ. 2, 6:

Գ. Գիտական (3 հատ):

1. Ախտարք (1 հատ). Գ. 8:
2. Բառարան (1 հատ). Գ. 5:
3. Տօմար (1 հատ). Գ. 2:

Դ. Այլընտրանք (4 հատ):

1. Ժողովածու (3 հատ). Ա. 27. Գ. 1, 3:
2. Հաշուետետր (1 հատ). Ա. 42:

Թուականը ծանօթ ձեռագիրներուն մէջ ամենահինն է Ա. 26 Աւետարանը, որ գրուած է 22Ե = 1336 թուին, Մարմանց գիւղին մէջ: Միւսները՝ ժամանակագրական կարգով՝ կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով:

ԺԴ. դար:

Ա. 26, 19. հաւանաբար նաեւ Ա. 17:

ԺԵ. դար:

Ա. 18, 39, 10, 11, 22. 6, 15, 30:

ԺԶ. դար:

Ա. 4, 7, 14:

ԺԷ. դար:

Գ. 3. Ա. 16. Գ. 2. Ա. 36. 5, 31. 1, 20. Բ. 3. Ա. 13. 3, 12, 35. 2, 25, 21:

ԺԸ. դար:

Բ. 4. Ա. 28, 29:

ԺԹ. դար:

Ա. 42. Գ. 6. Ա. 41. Գ. 7, 8:

Մնացեալ 16 ձեռագիրներուն թուականը անծանօթ է. բայց ընդհանրապէս հին չեն. անոնցմէ արդէն հինգը (Ա. 32—34, 37.

Գ. 4) գրուած են 1418էն յետոյ, թերեւս ԺԶ. դարուն. մէկ քանի հատը նօտագիր են եւ առհասարակ թղթեայ՝ բոլորգիր գրութեամբ:

Քաղաքին մէջ մասնաւոր անձանց քով վերոյիշեալներէն զատ կան նաեւ քանի մը ուրիշ ձեռագիրներ, մեծագոյն մասամբ Ախտարք եւ Բժշկարան. բայց ասոնք շատ նոր եւ գրեթէ վերջերս իրարմէ օրինակուած ըլլալով՝ զանց ըրի Ցուցակիս մէջ անցունելու:

Աւելի հետաքրքրական են Նոր-Բայազէտի գաւառին մէջ գտնուած յիսունէ աւելի հայաւնակ գիւղերուն ձեռագիրները եւ Սեւանի վանքին 150 ձեռագիրները, զորս անկարելի եղաւ ինձ ցուցակագրել՝ հակառակ իմ փափաքիս՝ ժամանակի սղութեան պատճառով: Սակայն՝ ինչպէս լսեցի, անխնշ ազգագրագէտ Պր.

Երուանդ Լալայեան արդէն ցուցակագրեր է այս բոլորը եւ մօտ ժամանակներս ըյս պիտի ընծայէ:

Սեւանի ձեռագիրները վերջերս փոխադրուեցան Ս. Էջմիածին եւ անոր մեծահարուստ ձեռագրատան մասը կը կազմեն հիմայ:

Կը վերջացնեմ այս համառօտ յառաջաբանս՝ յայտնելով որ բանասէրներու եւ ապագայ ձեռագիր հետազօտողներու գիւրութեան համար՝ բոլոր նկարագրած ձեռագիրներու մէջ՝ նշանակած եմ Ձեռագիրք Նոր-Բայազէտի, վերտառութիւնը. եւ անոր տակ թուահամարը, ձեռագրին նիւթը եւ գրութեան թուականը:

Նոր-Նախիջեւան, 26 Հոկտ. 1913:

ՀԲԱԶԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱԽՏԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ

Թ.	Նիւթ	Մեծութիւն	Կեր	Թուական	Կրիչ	Տեր	Տեղ	Բովանդակութիւն
Ա. ՅՈՒՅԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ Ս. ԱՍՏՈՒԵԾԱԾԻՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅՆ								
1	Մագաղաթ	Բուրձր 251 (17×5×14×5)	բլրագիր	1655	Արքանէ	?	Խելա Պարոտ	Ա. Կարս
2	Բուրձր	253 (19×13×5)	"	1678	Կրկն	Արքանէ	Կրկն	"
3	"	262 (20×14×6×5)	"	1687	Պարոտ եւ Մարտո գր.	Սաթ լւմիշ	Խոր Ալիսոյ	"
4	"	319 (19×13×7)	"	1501	Հարապետ արեւոյ	?	Արեւելի, Տաթեւ	"
5	Մագաղաթ	303 (19×13×7)	"	1654-5 առաջ	?	Աւելան Կարկնի	Պարոտ	"
6	Բուրձր	255 (18×14×7)	"	1496	Աստուածատու	Մարթնա քաջանայ	Երեւան անպատ	"
7	"	348 (21×16×8)	"	1576	Աւելի, Սարկուս	Շարժար	Բառակոյ լոյս	"
8	"	318 (18×13×6)	"	?	Թոփնալ	?	?	"
9	Մագաղաթ	209 (14×11×5)	"	?	Թոփնալ	?	?	"
10	Բուրձր	312 (27×17×7)	"	1486	Ազգանուն երբ.	գրիչ	Ազգայի Կրկն	"
11	"	269 (27×18×8)	"	1490	Հարապետ արեւոյ	Գովաթ Խաթուն	Ազգայի	"
12	"	301 (11×9×6)	"	1676	Խաթուն	գրիչ	Աստուած	"
13	"	251 (26×19×6)	"	1658	Գրեգոր ք.	Ազգայի	?	"
14	"	303 (26×18×7)	"	ժ. Զ. Գոր	Արապետ արեւոյ	Աստուած արեւոյ	Աստուած	"
15	"	287 (26×18×8)	"	1497	Թոփնալ ք.	Արապետ ք.	Աստուած	"
16	"	288 (14×9×5)	Նոր	1643	?	?	?	"
17	"	298 (24×17×6×5)	բլրագիր	1442-3 առաջ	?	?	?	"
18	Բուրձր. Բուրձր	301 (27×18×7)	"	1443	Աստուածատու ք.	Թոփնալ եւ Հարապետ Խաթուն	Խաթուն	"
19	Մագաղաթ	159 (11×9×8×4×5)	"	1363	Սարգիս ք.	?	Խաթուն	"
20	"	263 (13×10×6)	"	1657	Թոփնալ ք.	?	Արապետ	"
21	"	192 (13×9×9×5)	"	1097	?	Խաթուն	Արապետ	"
22	Բուրձր	336 (18×13×7)	"	1490	Ազգայի արեւոյ	?	Արապետ	"
23	"	98 (13×6×9×2×5)	"	?	?	?	Արապետ	"
24	"	190 (19×13×5)	"	?	?	?	Արապետ	"
25	"	243 (25×19×5)	"	1680	Թոփնալ երեւ	?	Արապետ	"
26	"	305 (23×16×9)	"	1386	Գրեգորիս	Գրեւ	Արապետ	"
27	"	293 (15×10×5×5)	Նոր	?	Թոփնալ արեւոյ	Արապետ	Թոփնալ	"
28	"	306 (20×16×6)	բլրագիր	1716	Երեւան երեւ	Թոփնալ	Արապետ	"
29	"	265 (21×15.5×6)	"	1718	"	Կարս	"	"
30	"	298 (24×17×7)	"	1500	Սարգիս	?	"	"
31	"	242 (25×20×4)	"	1653	Սարգիս	գրիչ	Փարսկոյ ք.	Փարսկոյ ք.

ՅՈՒՅԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ

1.
Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն
ՌՃԳ = 1655:

ԹՈՒՂԹ 281: - ՄԵԾՈՒԹԻՆ 17.5X14X5.5 սմ.:
- ԳՐՈՒԹԻՆ մարտի, երկինքն իւրաքանչիւրը 11X4
սմ.: - ԳԻՐ՝ ըղրողի. թանաք սեւ, սկզբնատողներն
ու սկզբնատողները ոսկեգոծ, կարմիր, կապույտ, տող՝ 20:
- ՆԻՒԹ՝ մարտի եւ ողորկ մագաղաթ: - ԿԱԶՄ՝ կա-
շեպատ փայտ, առջեւի ու ետեւի կողերուն վրայ գա-
մուած են 18 կտոր ոսկեգոծ արծաթեայ զարդեր (խաչ
մը, առիւծներ, արծիւներ, Աստուածածնի ու Սրբոց
պատկերներ): - ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՇՊԱՆԱՅ սկիզբէն
մէկ ու վերջէն երկու թերթ՝ միջին-միջնապատկեր
թաղիք անտարանի մագորդ: - ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ
էջ 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 10բ, 11ա, 78բ, 134ա,
216բ, 218ա եւ 279բ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ նոր եւ մարտի:
- ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԿԻՆ քաղաքի եւ նախնային մեծադիր
պատկերները միջակ են: - ԳՐԻՉ Վարդանէս. տէր
Խօջա Պետրոս. թուական ՌՃԳ = 1655:

Մատենան է Աւետարան. իր պարունակէ.
էջ 1ա - բ մագաղաթեայ պահպանիր. էջ 2բ -
10ա եւսերի կարպանոսի, կանոններ, Մատթէոսի
դիւրիները, Համաձայնութիւն գլխոց եւ նախ-
դրութիւն. էջ 12ա - 82ա Մատթէոս. էջ 82բ -
83բ Յանկ եւ նախադրութիւն Մարկոսի. էջ
85ա - 131ա Մարկոս. էջ 131բ - 133բ Յանկ եւ

2.
Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն
ՌՃԻԷ = 1678:

ԹՈՒՂԹ 258: - ՄԵԾՈՒԹԻՆ 19X13X5 սմ.:
- ԳՐՈՒԹԻՆ մարտի, երկինքն իւրաքանչիւրը 12X3
սմ.: - ԳԻՐ՝ ըղրողի. թանաք սեւ, սկզբնատողներն
ու սկզբնատողները վարդազոյն ու կարմիր. տող՝ 24:
- ՆԻՒԹ՝ թուղթ: - ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ, առջեւի
կողերն վրայ ազդեցութեամբ են երկր արծաթեայ մեծ խա-
չի՝ կղզոյնները մէկ-մէկ խոշոր կարմիր քարերով. կո-
ղին չորս կողմը արծաթեայ խոշոր զնգածեւ գամեր:
- ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՇՊԱՆԱՅ սկիզբէն երկու թերթ՝ ընդ
միջուկային երկաթազիր անտարանի մագորդ: -

Նախադրութիւն Ղուկասու. էջ 135ա - 216ա
Ղուկաս. էջ 217ա - բ Յանկ եւ նախադրու-
թիւն Յովհաննու. էջ 219ա - 278ա Յովհաննէս.
էջ 278բ - 279ա իւր կնոջն շնացելոյ. էջ 279ա
յիշատակարան. էջ 280ա - 281բ մագաղաթեայ
պահպանիր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՆ Է. էջ 278ա:
Չճրաւի վրանէս յիշեայ եւ ասայ միշտ տէր ողոր-
մեա: գրեցաւ. ճճ. թվ.

ԳԻԽԱՆՑ ԵՆԻՄԱՆԻՆ. էջ 279ա. Փ ազոյ. հա-
մախառ. համազոր. համապատիւ նա երրորդութիւն հօր
անկողնապատիւ եւ անեղի: Որդւոյ ծնեալ ի հօրէ.
անմիջեւ յառաջ քան զյւնեան. անձն եւ անշնչեղն:
Հազոյն նոյն բնութեան ի հօրէ. անժանկէր եւ անքնեղի:
Անձամբ եւ անուամբ բաժնեալ. Բայց բնութիւն. տէր
անձն. զօրութիւն. իշխանութիւն. համակամբ Հա-
մախառութիւն. համապատիւն Համապատիւն փառ-
բալ: Եւ փառք կրկնակի գոհութիւն մշտնջենալին
այժմ եւ անգրաւ յւնեան ամէն. Եւ արդ յիշեցէր ի
մաքրափայլ յազօթոն ձեր ով նա քահանայ իւ-
նոսրագիրը շնորհած) ըզ մեղաւոր զստացող նա
աւարտին խօջայ պետրոս յիշակ ինձ եւ ծնողացն իմ
հաւրն իմ իտաղութիւն եւ մօրն իմ (յաջորդ էջը պարագ
յետոյ գրելու համար):

ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ քաղաքի նոր ու մարտի: - ԴԱՏԱՐԿ
ԹՈՒՂԹ էջ 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ,
12ա, 13բ - 16բ, 83բ, 129բ, 202բ, 256բ. 257բ - 258բ:
- ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԿԻՆ ու գլխազարդերը միջակ. կա-
նոններու կամարները աւելի գէշ. պատկերներ չկան:
- ԳՐԻՉ Կազմայ. տէր Վարդան. տէր Նորաշէն. թուա-
կան ՌՃԻԷ = 1678:

Մատենան է Աւետարան, որ իր պարունակէ.
էջ 1ա - 2բ մագաղաթեայ պահպանիր. էջ 3ա

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱԽՏԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ

Թ.	Նիւթ	Մեծութիւն	Գիր	Թուական	Գրիչ	Տէր	Տէր	Բաղադրութիւն	Բաղադրութիւն
32	Թուղթ	Թուղթ 617 (38X25X14)	Բուրգի	?	Գրիչ	Կապար Սարգսեան	?	Գրիչ	Գրիչ
33A	"	"	?	?	Թուղթ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
33B	"	533 (37X25X13)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
34	"	506 (40X25X12)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
35	"	613 (39X27X14)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
36	"	513 (40X25X12)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
37	"	535 (36X25X13)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
38	"	151 (38X19X5)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
39	Թուղթ	200 (24X17X5)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
40	"	148 (31X23X2)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
41	Թուղթ	21 (16X11)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
42	Թուղթ	7 (14X10)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ

Բ. ՅՈՒՅԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ

Թ.	Նիւթ	Մեծութիւն	Գիր	Թուական	Գրիչ	Տէր	Տէր	Բաղադրութիւն	Բաղադրութիւն
1	Թուղթ	Թուղթ 478 (16X10X7)	Բուրգի	?	Գրիչ	Կապար Սարգսեան	?	Գրիչ	Գրիչ
2	"	178 (12X8X3)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
3	"	92 (14X5X10X2)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
4	"	501 (37X25X10)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
5	"	69 (16X11X10)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
6	"	92 (18X11)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
7	"	42 (13X10X5)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ
8	"	131 (18X11X5X17)	?	?	Կապար Սարգսեան	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ	Գրիչ

Գ. ՅՈՒՅԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ ՄԱՅՐԱԿՈՐ ԱՆՁԱՆՑ

յիշատակարան. էջ 4բ—13ա կամարներ, բայց կանոնները չգրուած. էջ 17ա—82ա Մատթէոս. էջ 82բ—83ա նախադրութիւն եւ ցանկ Մարկոսի. էջ 84ա—127բ Մարկոս. էջ 128ա—129ա նախադրութիւն եւ ցանկ Ղուկասու. էջ 130ա—200բ Ղուկաս. էջ 200բ—201բ նախադրութիւն եւ ցանկ Յովհաննու. էջ 202ա յիշատակարան. էջ 203ա—254բ Յովհաննէս. էջ 254բ—257ա յիշատակարանը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 2ա (տարբերակ. նոտր). Ի թիւն ռճկ եւ թ մարդի ամսու զ թէնթորոսի կիրակի օրն, լոյսայօր հոգի մարդ վարդապետն օրհնեց տէր փարսեղն եւ տէր եղիէն ի գիւղն քիւս ի հարապետութիւն աստուածատուր կաթողիկոսին եւ մեր գիւղի քահանայ տէր կիրակոսն, տէր պետրոսն, տէր օվանէսն իրիցփոխն թորոսն եւ տանուտէր Ասայն քահանայէն բլնեալն խան սպիի զուլին էր. ես սիմաոնի որդի անարժան եւ հոգով աւքառա մկրտիչս ծրեցի ձեռս փիթի (= փաթի) գիրս մնայ ժամհարն մանուկն էր վերն բարի կատարի Ամէն:

էջ 82բ. Աւարտեալ ի փառս քի այ մերոյ.

էջ 201ա. Ի փառս տն աւարտեալ ամէն:

էջ 20 բ. Չամենամեղ եւ զբազմալէր գծողս յիշել ի տր աղաչեմ. ով ն.բ:

էջ 202ա. Յիշատակ է նր աւետարան քաղերցի մարտիրոսի որդի վարդուհին. եւ եղբարցն մելքիսէթին. յովսէփին գրիգորին. եւ տէր պարսամին, թիւն. ռճրէ:

էջ 254բ. Աւրհնեալ ես քն ամ. եւ գովեալ յամէն բերանոյ՝ որ անհնարից ես հնար եւ տկարաց՝ հօր օգնական: Որ անյոյս մեղաւորաց՝ յոյս եւ ապաւէն դու ես փրկութեմ: Որ քոյին բազում գթութիւնք բազմամեղ գծողիս այց եղեր աւարտման: Որ չկայր ինձ յոյս եւ կամկար կէտ մի՛ գրոշման: Ըզդէմն ի յերկիր եղեալ արտասուօք ժտեմ, զհանգիստս սորին բնութեցման: յիշել առ յն բարի. բարերար փրկիչն ամենի: առ ողորմութի գերոյս, տառանեալ կենօք գծողիս:

էջ 255ա (Գլխաւոր յիշատակարան). Յիշատակարան. Փառք ամենազաւր. ամենիմաստ. ամենառատ հօր բարերարի. որ անեղական ծնելութիւն զորդի ծնեալ յառաջ քան զամենայն ի կերպարանս հօր. եւ հոգեոյ աղբերարար ըզմամբ. որ նոյն ինքն ընդ հօր եւ ընդ որդւոյ փառակից եւ զուգահաւասար բացայայտական երեքանձնական. եւ մի իսկութիւն հաւասարեալ. միահարթ եւ միագոր. միափառ եւ մի ամ. երրորդութի կատարեալ, անձամբ երեւք եւ մի բնութիւն: Որում երկրպագութիւն եւ մշտնջենաւոր փառաբանութիւն յերկնաւորաց եւ յերկրաւորաց, ի հրեշտակաց եւ ի մարդկանէ եւ յամենայն արարածոց: Այժմ եւ յանսպառ յաւիտեանս ամէն: Արդ ցանկացող եղեալ այսմ

քառալտակ եւ եղեմարուղիս նր աւետարանիս՝ բարեպաշտ եւ անձաւոր վարդուհին. եւ ստացաւ զսա ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւր՝ եւ ծնողացն մարտիրոսին. սօլթանին եւ եղբարցն մելքիսէթին. յոսէփին գրիգորին. եւ նորընծայ տէր պարսամին, եւ քեռն փարսուն. եւ որդոցն՝ մուսէլին միրաքին. բինեաթին. դաւթին. կարապետին. եւ դստերցն չինիսանին. գուսիստանին խոնտուն եւ սիմին եւ հանգուցեալ որդոցն աղարին. եղիազարին. պապին. աւատին. զուլաղիկին. մարտիրոսին. եղիին. եւ հարսներին հուռումին. թաղազուլին. անայուն. նապաթին. մարինոսին, եւ վարդուհի հարսն մասուն եւ ամ արեան մերձաւորացն, եւ աղգականացն. կենդանեացն եւ հանգուցելոց՝ ամ ողորմի ասացէք եւ հայր մեր որ յեր:

Դձ յիշեցէք ի քն եւ վարդուհի մայրենիք պապն խոնտատան. եւ մամն մարիամն եւ քեռին վարդանն եւ յովսէփն:

Եւ արդ՝ գրեցաւ սակաւ յիշատակարանս ի թիւն ռճրէ. ձեռամբ անմալ թար կողմայ գրչի նորաշինկեցոյ:

Դձ յիշեցէք առ տր վարդուհի հանգուցեալ դուստր անի փաշայն. ամէն:

էջ 255ա (այլ գրչէ) ՄԵ նշանէն գերիտրին Խոյն չունի.

էջ 255բ (այլ գրչէ) ես մեղւր եւ անարժան ես տր պետրոս: գիրցի (= գրեցի) նորընծա: թն. ռճ էր.

(անդ այլ գրչէ). յիշեցէ իմ մաթ թիրվատին. իմ աղպէր: սափսին սառին: որդի: ճամալին: ուսն: նաշտղունին

էջ 256 (այլ գրչէ) ես մելիքսէթի: որդի: տր պետրոս օրնուվեցի (= օրհնութիւն): թիւն ռճ էր. լոսոյր (= լուսաւոր) հոգի մաթէոս վարդպետն օրնուվեց: ա

(անդ այլ գրչէ). հասուն. կերիանին իւր որդի: առնչտուրին: տր պետրոսի հանկուցալ որդի մարտիւսին գերիտրին: դուստն երիէն: կերիանէն

(անդ այլ գրչէ) աղհամին մայրին մելիքն արամէն.

(անդ այլ գրչէ) Արդ յիշեցէք վարդուհին եղբարցն մելիքսէթին օտէն տր պարսամն եւ ծուղքն մարտիրոսն սօլթան ցանկացողն եղեալ ի հալալ վաստակոց իւրեց առան սրբ նշանն իւրմանց հոգոյն յիշտակ ամ ողորմի իւրմանց հոգոյն:

էջ 257ա (այլ գրչէ) ռճ՝ մէկ գիւղիւն ժ եւ գ օրն է Խաչատուր լուսայօր հոգի մեհոպ վրդապետն որ տէր սիմոն օրհնեց ես նորընծայ տէր սիմոն գրեցի: ի մէջ քառանից օր սիրելի ընթերցող զիս մի մեղրէրէն ձեռս երթայ գիրս մնայ թէ մէկ հար մեղսյ ասէք եւ Խոյն արքայութեան արժանի: չնէք ամէն:

էջ 258բ (այլ գրչէ) ես քեզ ծառայ մայրապետ մեղայ կիկ սրբ աւետարան դու Խոյն տու ինձ ես քեզ լուսացայ յօհան լը մաթէոս կգ զուկաս ճիէ մարկոս գ:

3.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՌՃԺԶ = 1667:

ԹՈՒՂԹԻՒՄ 262, ամէն մէկը կազմուած երկու իրարու կպցուած ամբողջ թերթէ: — ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆՆ՝ 20X14X6,5 սմ.: — ԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ երկսիւն, իւրարանջիւրը 15,5X5 սմ.: — ԳՐՈՐ՝ բոլորգիր. թանաք սեւ, սկզբնատողերն ու սկզբնատառերը կարմիր. տող՝ 21: — ՆՈՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ. առաջին կողմն վրայ կան արծաթեայ խաչ մը եւ շուրջը բազմաթիւ քսենոններ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆՊԱՆԱՅ՝ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԷ՝ քիչ մը հինցած: — ԴԱՅԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 115ա. չենք հաշուեր այն քազմաթիւ թերթերը որ առաջ եկած են իրարու փակցուած թերթերուն քացուկէն: — ՀՈՒՄԱՆՅԱՆԳԱՐԿ, զխաղաղ ու պատկերներ շատ անմաշակ: — ԳՐԻԶ՝ Պետրոս եւ Մուրատ զպիւր. թուական՝ ՌՃԺԶ = 1667. տեղ Ակոռիի յօր վիրաւ. տէր՝ Սաթըմըշ:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ. Մատթէոս էջ 1ա—67բ. Մարկոս էջ 69ա—113բ. Յարուցեալ Յս. (նոր ձեռքէ աւելցած) էջ 114ա—բ. Ղուկաս էջ 116ա—196բ. Յովհաննէս էջ 198ա—261ա. մնացեալը յիշատակարան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 67բ. յիշեցէք զԲՆ զպր պետրոս եւ աստուած յիշէ ձեզ:

էջ 68ա. Յիշատակ է նր աւետարանս Խոյն-պետին եւ եղբոր Գրգիս սա. գրին. որդոյն Խաչատուրն եւ փառուն. որ եւ շատացաւ յիւր հալալ վաստակոց. ամ յիշակ անջինջ պահեցեալ եւ բարով վելել տացե ամէն: Գրեցաւ յիշատակս ձեռամբ անպիտան Խոյն-կողեցեալ Խաչատուր ԲԻՃ (1751) Խոյն-պետին (նորագիր բաւերը վրան թանաք քսելով՝ սեւցուած. կարդացի արեւին բռնելով):

էջ 170բ—171ա (ստորին լուսանցքը) Ան վայ աշխարհիս որ խիստ խաբաւդ է կերաւդ արեցող հաւառակող է:

էջ 196բ—197ա (այլ գրչէ). Յիշատակ է սր աւետարանս փարիսին ծնողացն էթարին հօրն մարգարին մօրն էթարին որ շատացաւ իւր հալալ ընչից իւրն հոգեւոր յիշատակ որ էր գերի ի ձեռն այլազոց ամ իւր կարողութիւն տայ որ ազատեց ի ձեռաց անօրի. նաց դարձեալ յիշեցէք երիցակին փարին եւ իւր մայր էթարն եւ իւր հայրն մարտաքն եւ ասացէք ամ թաղու իւրեանց մեղքն Գարձեալ յիշեցէք նր աւետարանիս շատցող երիցակին փարին եւ իւր մայրն էթարն եւ իւր հայրն մարտաքն եւ իւր քորքն սալուկն: զիմաթն մանուշակն եւ իւր եղբոր մանուկն եւ իւր պապն. նուրիճան եւ իւր մամն փարիսան եւ իւր յարեան զարմին ամէն օվ անձաւոր... քահանայք եւ... (այս եւ նախորդ կէտերը գրողին են) եկեղեցոյ զարդ սարկաւատունք ի ձեզ խնդիր թէ հանգիպելով կամ

թէ կարգալով միօվ հայր մերիւ ասացէք ամ ողորմի իւր եւ իւր ծնողաց դարձեալ յիշեցէք զփարիսանս որ եմ ամենեցուն ուսից (= ոսից) հոգ եւ մօխիր որ շատացայ սայ հալալ ընչից իմից օվ դք չունի իշխանութիւն ծախելոյ. կամ գրաւելոյ ի տանէ Խաչ ամէն գրեցաւ թիւն ռճԷ (1756) նոյնմբերի ժգին ամ յիշատակն անջինջ արաւ ամէն:

էջ 261բ. 262բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Փառք անշուկիցն եւ սկիզբն ամի: Անեղին եւ գոհացչին բնաւից եւ անսահման էացուցչին եւ սահմանիչ եւ կատարուեմն բոլոր էիցս: Երիցս միակին եղակի եւ միւռն ամութե որ անշարժ գոլով շարժէ զարարածս ի կեանս եւ ի փրկութիւն եւ կրէ զմ (զամենայն) բանիւ փրկութե իւրոյ եւ զաւրութե եւ անհաս է ամի: Ի բոլորիցս հանցուք զհւթի (զօրհնութիւն) եւ զփառս հաւր եւ որդոյ եւ հոգոյն սրբո՛ւ այժմ եւ յօտնն ամէն: Որ ետ կարողութիւն տկար ոգո՛ւ անարուեստ մեղապարտ գրչիս դպիր մուրատի հասանել աւարտ նր աւետարանիս մաթէոսի: Մարկոսի: Ղուկասու եւ յովհաննու. թվ. Ռ. Ճ. ժգ. ամին. գրեցաւ նր աւետարան արկուռի նր ուրին խոր վիրապին սրբոյն յակոր—մշտնայ չճիպին սրբոյն ստեփանոսի նախալկիւն սրբոյն սարգսի զաւաւ վարին եւ ամն սրբոց որ աստ կան հաւաքել որպէս գիրք ասեն թէ երանի այնմիկ որ ունիցի զաւալ ի սինն եւ ընդանիք յեմ որ եւ լուեալ էր զբարեմիտ եւ զհեղհոգի սաթըմիլին եւ կողակից առ խաթմունիս որդոց փրկութիւն կողակցին ասըլադին որդոց այլազին արգընէկին դուստերն յուսնին եւ միւռն որդոյն սիմոնին կողակից մարգարիտին եւ որդոցն դանելին միւրումին մելիքսէթին եւ փառք որդոյն յօհանին կողակից խանուսին որդոց դաւիթադէկին. աղաբէկին եւ դուստերացն եղաբարէրին խան սալթանին: եւ պարոն սաթըմիլին դուստերացն մայրանին խանուսին զիլիսանին եւ ամ արեան մերձաւորացն: յիշեցէք եւ ամ ողորմի ասացէք նց եւ տր ամ յիշէ ձեզ: Արդ երես անկեալ աղաչեմ զմն (զամենայն) որք հանգիպիք սմա կարգալով կամ օրիականով յիշեցէք ի մաքրափայլ աղթօս ձեր գրաւմիտ պարոն սաթըմիլին եւ կողակից անախաթունն եւ որդիքն խոճա փրկութե: եւ տանուտէր սիմոնն աւհանն. եւ դուստերն մայրանն խանուսն զիլիսանն. եւ հարսներն ասըլաթէն մարգարիտն. խանուսն եւ թաղքն այլազն արգընէկն. դանելն միւրումն մելիքսէթին դաւիթանին եւ ամ արեան մերձաւորացն կենդանեաց հանգուցելոց: Յիշեցէք եւ ամ ողորմի ասացէք նուցայ ի սրտիւ եւ բոլոր մշտաւք եւ ամ ողորմի զձեզ միւսանգամ գալըստեան իւրո՛ւ ամէն: Հայր մեր որ յերկ:

Անդ (այլ)։ Թվին ռճ եւ եօթին ստացաւ։ Արդ՝ եւ Աւայջանս՝ յերկրէն երնջակայ՝ ՚ի գեղջէն Գաղայ։ Ստացայ զնր եւ գկենսաբեր աւետարանս ՚ի մայրաքաղաքն Եւթարթուլ եւ ուրախացեալ հոգւով՝ բերեալ եդի ՚ի նր գրիգոր եկեղեցիս մեր վախմ, յիշատակ հոգւոյ իմոյ եւ ամուսնոյն իմոյ Թուլթակին, եւ ծնողաց իմոց ծառուրին եւ նոյն-մին, որդւոցն իմոց ծառուրին, պեւտրոսին, խաչիկին, երեմիային, սահակին, դաղարին, եւ զստեքն իմոյ հոռովին։ յիշեցէք եւ նա՞ որդւոքս ասացէք, զի ձեզ եւ մեզ ողորմեսցի։ Ամէն։

Իջ 301ա. Փառք ամենանր երրորդութեն եւ միոյ նա՞նք Թե՛ն հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ պիտմ եւ միտ եւ՝ Արդ՝ ստացող եղեւ այսմ նա՞նքս եւ կենսունակ նր մատենիս, որ ասի աւետարան, իրբ աւետարար երկնից արքայութեն, բարեպաշտոն, եւ մեծահաւատ, քնասէր եւ հաւատարիմ՝ Պարոն Աւայջանս, որ է յերկրէն երնջակայ, ՚ի գեղջէն գաղ կոչեցեալ։ Լսելով զբանն երանաւէտ որ ասէ՝ երանի որ ունիցի զաւակ ՚ի սրնս։ եւ ընտանեակ նորա յէմ։ Եւ ստացաւ զոս յօժար սրտիւ եւ եւափափագ տենջմամբ, յաղագս յիշատակի հոգւոյ իւրոյ ՚ի պայծառութի՛ն սրբոյ եկեղեցւոյ, եւ ի վայելումն մանկանց սրննի։ Որք հանգիպիք այսմ վարդափթիթ եւ նա՞նքս ասան նր աւետարանիս, յիշեցէք ՚ի նր եւ ՚ի մարափայլ աղօթս ձեր՝ արտասուաթոր աչքք, եւ ողորմագին սրտիւ զաւալջանն, եւ զկողակիցն իւր Թուլթակն, եւ զհայրն իւր ծառուրն, եւ մայրն նոյն-ն, եւ զդեռարոյս զորդիսն իւր ծառուրն, զպետրոսն, զխաչիկն, զերեմիայն, զսահակն, զդաղարն, եւ զգուստրն իւր հոռովն, զոր տր նա՞նք զմեանս (= զմեանս) անփորձ եւ անսասան պահեսցէ հոգւով եւ մարմնով մինչեւ ՚ի խորին ծերութիւն։ ամէն։ ՚ի Թաւրեղութե արեթականաց ազգի ու երրորդի, հարեբորդի՝ եւ է՛ աւելի։ ՚ի Թգրութե պարսից ազգին փոքր շահագասի, Թուրն մեծի շահագասի։ ՚ի հայրապետութե՛ն նր Էջմիածնի՝ տեմա՛ն Բաղրայ Սրբազան կաթողիկոսի նա՞նք հայոց։ Եւ յառաջնորդութե անուոյն մերոյ նր կարպտին տեառն տէր ետայի քաջ եւ արի բարունեաց պետի, եւ արհի եպնի, զոր բզմ աշխատութե՛ն եւ մեծաւ ջանիւ գեկեղեցի նր կրպտին ՚ի հիմանէ շինեաց բարձրաբերձ լճուլթութիւ, կոփածու քարամբք, զարմանալի տեսողաց, եւ բզմ աշակերտեալ վրդպտս եհան ՚ի ձեռաց իւրոց։ որոց մի եւ եմ՝ ստրուկս եւ յոռինս յետնեալս եւ անպիտանս յովհաննէս վրդպտս գրով ՚ի գեղարարաբէն շոռութայ, որում՝ զսիշատակարան նր աւետարանիս ծրեցի։ Բաջորդ ետայի վրդպտին եւ առաջնորդ նր կրպտի անուոյն մերոյ, Վաղար վարդապետին, քաջի եւ հանձնարեղին ի ռուսութե ... յիշեցէք) (կետադրեալ տեղերը 3 տող քերուած, զգեղիս քննյոն Չտէր աւագն, Չտէր յոհաննէս, եւ Չտէր գրիգոր նորրիծայն։ Այլ

եւ եւ նուազս եւ մեղաւոր Աւայջանս գաղեցի, շտապայ զայս մեծ եւ անգին գանձս մեծաւ յուսով բոսայնմ որ ասէ Էւս, գանձեցէք ձեզ գանձ յերկինս, ուր ոչ գող մերձենայ, եւ ոչ ցեց եւ ուտիչ ապահանն։ եւ եւ զայս լսելով՝ ուրախացեալ սրտիւ՝ եւ ջերմեռանդն սիրով ստացայ զուսատու եւ զանխօսելի անգին գանձս, եւ եդի ընծայ եւ վախմ ՚ի դրուսն նր գրիգորի եկեղեցիս։ յիշատակ հոգւոյ իմոյ, եւ նա՞նք մեր ձաւորացս որ նախագրեցան։ Եթէ որ իմոց կամ յօտարաց, յընտանեաց՝ կամ յաղագականաց, յեպսաց կմ ՚ի վրդպաց։ ՚ի քննյոց կամ յայլ աստիճանաւորաց յաշխարհականաց եւ յայլոց ոմանց, կամեցին հանել զոս ՚ի դրանէ նր գրիգորի եկեղեցւոյս, այլեւայլ պատճառս գնելով, որ է դուռն նա՞նք անդառնալի մեղաց։ նա պատիժս բոս կայենի կրեցէ, ընդ յուզայի եւ ընդ խաչեցորդացն քի պատժեցի։ այլ եւ ով որ այս սուրբ աւետարանիս յիշատակարանի Թղթերոյն կտրեցէ վն նախանձու, կամ վն գողանալոյ եւ յայլ տեղիս տանելոյ։ նա ՚ի քննյոց անմասն մնացէ, եւ մեր մեղաց պարտական մնացէ յահագին դատաստանին։ Գարձեալ լաւ խնամով պահօղքն, կարգացողքն, եւ զմեզ յիշողքն՝ յիշեալ իցին առաջի քի նայ մերոյ։ ամէն, եղեցի եղեցի։

Այլ եւ զիս յովհաննէս վրդպտս շոռութցի, ծրող յիշատակարանի նր աւետարանիս, յիշեցէք ՚ի քննյոց։ Գարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք զպարոն աւալջանն, եւ զկողակիցն իւր Թուլթակն եւ զծնողոյն իւր ծառուրն եւ նոյնմ եւ զորդիսն իւր զծառուրն, զպետրոսն, զխաչիկն, զերեմիայն, զսահակն, զդաղարն եւ զգուստրն իւր հոռովն, հանդերձ նա՞նք յիշեցելովք եւ կենդանեօք յիշեցէք եւ նա՞նք ողորմի ասացէք Թվին ռճէ։

Գարձեալ յայսմ՝ ամի որում նր աւետարանս ստացաւ ՚ի հիմանէ սկիզբն եղեւ նր գրիգորի եկեղեցւոյս գաղայ, եւ ՚ի գալ միւս ամին աւարտումն եղեւ ՚ի Թվին ռճ եւ ութին ՚ի փառս յի նայ մերոյ։

Իջ 303ա (այլ գրչէ) յիշատակ եւ աւետարանս մեղադրի գուլամբրին իւր կողակցին եւ որդոց նոցին ետ ի ձեռն խալիֆայ միւսին։ ի հալալ վաստակոց իւրոց ով ընքերցօք մի բերան ասացէք նա՞նք ողորմի շտապողի գուստրն եւ հօր նորայ միւրաքին եւ ծնողացն գուստրին ամէն։ Թվ ում նա՞նք վայելումն տացէ ամէն։

Բուն գրիչը յիշատակարան չէ Թողած, գնողին յիշատակութիւնները անմիջապէս կը յաջորդեն բնագրին, ասկէ կը հետեւի Թէ առաջին գրիչը Աւետարանս պատրաստած է ծախելու նպատակաւ եւ որովհետեւ գնումը կատարուած է Պոսոյ մէջ 1658 թուին, ուստի պէտք է որ գիրքն ալ գրուած ըլլայ հոն եւ նոյն թուականէն քիչ առաջ։

6.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՋԵԽ = 1496:

Թուրք. 255: — Մեծ-Ութին 18×14×7 սմ.: — Գրուածիւն՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը 13×4 սմ.: — Գիր՝ բոլորգիր, թանաք սեւ, սկզբնատողներու սկզբնատողները կարմիր, տող 21: — Նիւթ՝ թուղթ: — ԿԱՂՄ՝ կաշնպատ փայտ, ատաղին կողին վրայ երկու արծաթեալ խաչ, մէջանդինը մեծ, հինգ խոշոր բեւեռներով, միւսը փոքր եւ փրթնելով վրայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՐԻՔ՝ քիչ մը հինցած, մասնաւոր վերջերը: — ԿԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա միայն: — ՄԱԳԱՆԱԹԵԱՅ ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ սկիզբէն եւ վերջէն մէկ մէկ թերթ, երկաթագիր հին ծառոցի մասցորդ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻՐԸ միջակ, շորս աւետարանիչներու պատկերները շատ անճոռնի: — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր, տեղ՝ Եղեղաց ամապատ, տէր՝ Մատթէոս քահանայ, Թուական ՋԵԽ = 1496:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ Գաթթէն էջ 3ա—72բ. Մարկոս էջ 74ա—120ա. Լուկաս էջ 121ա—199ա. Յովհաննէս էջ 200ա—254ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԿՐՈՒԹԻՒՆԲ. Իջ 1բ (այլ գրչէ) Յիշատակ է նր աւետարանս գրիգորին գուլամբրին աղագուլին ծովնար խաթունին որդի կարապետին զամբարին որ ըստացան Սէ աւետան իւրենց հալալ վաստակոց եւ ետուն ի ձեռն տր խաղար +հանաչն անջիջ յիշատակ ով որ կարգայ կամ օրինակէ ասացէ նա՞նք ողորմեսցի ի յիւր մասնագմ գալստեանն Ամէն յիշ թվին մեր ՌՃՀԷ ձեռք նշկ վրայոն գրեց եւ մերեքի ամոյս յիւր գրեցաւ Ս

Իջ 2ա (այլ գրչէ) ի Թվին հայոց ՋԵԽ ի յետնեալ յամ հայրապետաց շմն եպիպն եկի նր ուխտս քի իւր վաքս եւ տուաք նր աւետարանս ի դուռն նր եկեղեցւոյս, ոչ ով այլ իշխանութիւն չունէ ի վանացս հաւելոյ, ի մէջ ասեկին կրդան, տուողացն նա՞նք ողորմի աւետարարն ում տաւ չկայ ոչ իմոց ոչ աւետարարաց։ եկայք ի տեղս յաւուր յայտնութե, խչ նա՞նք էր տր մաթթոսին հրաշալի, եւ զարմանելի, Արիւն նա՞նք, Հնհաւոր առնէ Եւ զմարմնքս առողջ պհէ եւ ամբողջ ի կեանս իւրեանց ամէն։

Իջ 2բ (Մատթէոսի պատկերին տակ) Զանրժան նկարոց յիշեցէք ի տր եւ նա՞նք զձեզ յԱ ամէն։

Իջ 73ա (շղագրով)։ ՅԻ, երգարանս որ գտի Սէ աւետարանս տր մկրտիչ քահանային իւր, որդի յաղարին եւ Թումանին եւ կողակից ատաղին որ իմ հալալ վաստակօք առի այս Սէ աւետարանս ոչ որ ծախս չի համարձակի առնել որ եւ իմ յետնաշինացս իմ որդեոց որդին նա՞նք բարի յիշատակ արասցէ աստիւն մկրտիչին սափարին սեթին եւ մօր իւրեանց խումարին տր նա՞նք բարի յիշատակ արասցէ հաղարապատիկ եւ բարապա-

տիկ Բարեկէշէ ահն 1842 ամի մայիսի 26 օր որ եւ տր միւսս շահումանեց գրեցի։

Իջ 251ա (գլխաւոր յիշատակարան՝ բուն գրչէն) Փառք անշակերտականին հաւր, եւ որդոյ շր միածնին, եւ ամենանր հոգոյն ելողի ի նորին էութենէ։ նա՞նք Թե՛ն, գոհութիւն, եւ բարեբանութիւն, համագոյ եւ միասնական նր երրորդութեն, հաւր անձնի, զորդի ծնողի, եւ նր հոգոյն բնոյի, երկնց մի, եւ մի յերկնց, անձառելի, անբաւանապելի, անհասանելի, անմասնալի, անքննելի, անպարագրելի, անկէտ եւ անժամանակ նա՞նք Թե՛ն, հաւր եւ որդոյ եւ հոգոյն սրբոյ, յմ եղականացս յիմանաւացն եւ զգալեացս, ի բանականաց, եւ յաբանեց, եւ ի բնաւին եղելութե, արարածոցս երկրպագութի եւ փառք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։

Հնորհիւ ամենակալին նայ, եւ ողորմութե՛ն նորին եւ գործակցութե՛ն նր հոգոյն, յանգ ելեալ աւարտեցաւ նր աննս ի յանապատիս եղեգեաց ձեռամբ նա՞նքս անպիտան ծառայի, ի Թվս ՋԵԽ, հրաւրե (հայրապետութեան), տն օարգսի, եւ եպնին մեր տր եղիշային, Արդ ցանկացող եղեալ այս նր աննս, բարեմիտ եւ հեղահոգի քհն մաթթէոս, եւ ետ գրել զոս ի հալալ ընչից իւրոց, զուստուր եւ զմարափայլ աւետարանս, բժիշկ հոգոյ իւրոյ, կցորդ, յոյս, եւ ապաւէն առ քն, եւ ճար ճանապարհին վերջին եւ բանալի գրանն արքայութե՛ն, եւ գանձ յերկինս անկողնապտիկ եւ ապաւէն առ քն միջնորդ եւ բարի իւրն եւ իւր ծնաւորացն հաւրն (ապէ ետք եկած յատուկ անունները ուրիշ գրով եւ ուրիշ՝ ձեռքէ) մկրտիչին եւ մաւրն արդարաւորն եւ որդոցն վարդանէս աւական գրիգորին ներսէն եւ կենակցին խոնտին հարսին սերովին եւ նա՞նք ազգականաց կենդանեաց եւ մեռելոց ամէն։ եղբաւրն աշխատին սատաթիարին եւ աստեղացն զատի սաւղթանին նարկիզին, եւ գուլումին եւ Թուրանգին եւ խուտի աղին եւ կենակցին մարիաթունին։ Եւ իւր խնամին սափարչին, եւս գիւլումին։ անանսին եւ նա՞նք ազգականացն (Յիշատակարանի վերջին տողերը եւ յաջորդ յիշատակարանը փոխելով զայլ ըլլալով՝ զժուարընթեանի)։

Իջ 255բ. Արդ նորագեցաւ զնր աւետարանս։ Զեռամբ աւանշամեղ եւ օտաւանուն։ Մարտիրոս երեցէս, որ զանունս ունիմ, եւ զգործս ոչ վայ ինձ սեւելիս եմ նայ։ ի Թվինս։ Հայոց։ ա. կա։ Զվերջին [նոր]գեղ տղոս, նր աւետարանիս, զմաթթէոս քհն, որ հանգուցեալ է առ քն։ Յիշատակ իւր, եւ ծնողաց իւրոց, եւ որդոցն, անձնէսին, Թաթթէոսին։ մարտիրոսին, եւ իւր եղբայրն, մեղքումին։ եւ իւր կողակցին։ Թաւառաւորին։ Գրիշ յիշեցէք, զարդալեւրայ։ դաւաթաւորն, մայիք դաւութն, մկրտիչն, օարգիսն։ միւրիշան, մեծ եւ փոքրն, Ամէն։

Ա Ի Է Տ Ա Ր Ա Ն

$$N_{16} = 1576,$$

ԹՈՒՂԱԹԹ 348: – ՄԵԾՈՒԹՈՒՆԻՆ՝ 21×16×8 սմ.: – ԳՐՈՒԹՈՒՆԻՆ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը՝ 16×5 սմ.: – ԴՊԻՐ իտուղ բոլորովն: Թանաք՝ սև, վերնագրերն ու սկզբատառերը՝ հարմիր-վարդապոյն: Խող 19: – ՆՊԻԹԻ ԹՈՒՂՈՒՆ՝ – ԿԱԶՊՄ Նստոս կայտէ, պատած մուժ-կարմիր Թաւի-շով, երկրորդ կողմն Թաւիշը Նանուած է, իսկ առաջին կողմն խաւը բոլորովն ոճնշացած: Կաւաջին կողմն վրայ կան 2 արծաթեայ խաւ՝ մէկը արկնեցող, չորս ոսկեգոծ քնշտուակ, 2 փոքր չամբարանով ոսկեգոծ, մէկ խաւշե-տուղին ոսկեգոծ: Ետեւի կողմն վրայ մէկ ոսկեգոծ Աս-տուածածին Տիտուղ գրկին: – ՄԱԳԱՂԱԹԻՆԱՅ ՊԱՉՊԱ-ՆԱՅ՝ չկայ: – ՀԱՆԳԱՄԱՆԻՔ լաւ: – ԴԱՏԱՂԱ ԹՈՒՂԱԹ՝ էլ 1ա-2ա, 3ա, 4ա, 5ա, 105ա, 160ա-161ա, 272ա, 273ա, 348ա-ք, մոռոցովն է գրել էլ 313ա-314ա: – ԼՈՒՍԻՆԱՅԱԶԱՎԱՐԻ քիչ եւ անյաշող. մեծադիր պատ-կերներն էլ Յք ուրուագիծ, 5ք Ս. Մատթէոս տպագրեալ զբլէ մը կարուած Նանուած, էլ 273ա Ս. Յովնաննէս մի-ջակ արուեստով: – ԳՐԻՉ Լաքըն Սարկախալ, Տէր Շնոր-հաւոր, Խող Քատակալայ վարը: Թուական Ռիժ = 1576:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ.
Մաթթէոս էջ 6ա—104բ. Մարկոս էջ 106ա—
159բ. Ղուկաս 162ա—271բ. Յովհաննէս 274ա—
343բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 18. Ի ԹՎ
 2880 որ ես Պետրոս վարդապ գերեցի այս է:

ԻՆ 2ր. Յիշատ է նր անետարան տր Սարգիս (մեծ եղբոր մարգարին Կեօնէն եղբար) (փակագծեալ մասը եւ ուրիշ երկու բառ չնջուած թանաքով) կը ղակցուն ըսհանին որդի դաւթին եւ ամենան արլինան (= արեան) մերձաւորաց մնլի եւ փոքրին ամէն. օլ որ հանգիպի սմայ կարգալոյ մէկ հարմեղ (= հայր մեղայ) յիշեցէք ի վերայ ուլ որ զողանա կամ գրաւե կամ հանի ձեղանէ աշն անեղական նզովէ զնա զճժը հայրապետի անիծեօքն լինի կապեալ եւ նզովեալ եղիցի ամէն հայր մեր որ յեր:

Ի՞նչ Կա. եամանի ազմի պիտի առնիմ թէ ար
կամենա զէրա միշտդուզ:

Ի՞նչ 4թ. (զարգագրերով) ՍԱՐԳԻՍ (եւ տակը)
Թիֆլին սարգիսին ռմկը ին:

Էջ 104բ. Մատթեոս մարդ անուանեցաւ...
Ազգաբանէ ուշիմ (յաջորդ թերթը կտրուած ըլլալով
ստանաւորս կիսատ կը մնայ):

Էջ 106բ. Յիշատակ է նր աւետարան ծառուրին
ես ի ձեռն տփ սարգին դու ինչ հայր ես քեզի որդի
ժողովուրդս մեր խոստովանելու ես էլ տվի քեզի օր հանէ քեհն
եւ որդոց քոց անխեղալ լինի թվին ուհհա (= 1722)

Էջ 106ա. Կնիք ժը "Բի ծառայ Պետրոս վարդապետ:

Էջ 160բ. յիշատակ է այս աւետարանն տիրա-
ցու սեղանին:

ԻՆՔ 161բ. Յիշատակ է նր աւետարան անորդի ծատորին եւ իւր դըբըն (դստերն) հօրովն. եւ ետ ի ձեռ իւր խըփի (խնամփ) տը սարգըւին տը սարգըւին դու ինձ հա՛ր եւ քեզ որդի թէ մեռնիմ թաղես թէ աբլիմ պահես յետոյ այս աւետարան տըլէ քեզ յորդոց մինչեւ յորդի ի քո տուն կենալ, դարձել թէ որն հանէ ի քո տունէն եւ յորդոց քոց նշգրկեալ եւ կապեալ եղիցի առաչի ան թին ոճհա:

Էջ 169բ—170ա. Որ եւ որորմի նծ առգու-
քանին եւ որդոյն նորայ Թանկրիդուլուն, որ մտաւն ի
սէրն նոյ, նր աւետարանիս, Թուէրնս գնեց, ու խախտի
անիծաչ լինի նոյ:

Էջ 221ա. եւ չէմբո գրչիս առաքել:

Ի՞նչ 272թ. յիշատակ է նրա աւետա՞րնն խոնարհ
 նազարին իւրեան հոգակիցին եւ իւր որդոցն եւ իւր
 եղբ կրթակոսին իւր որդի սահակին եւ արեան մեր-
 ձայնորաց կարո՞ցով եւ լսողաց որ ասեք նա՞ն որդր՝
 հոգոյն հայր մեր:

Ի՞նչ 344-ա (Գլխավոր յիշատակարան): Փառք
Համապատիւ եւ միառական նը երրորդութե՛ն Հաւր եւ
որդ՞ եւ հոգոյն սրբ՞. զոր խոստովանիմ էութե՛ն միա-
ցեալ. իսկ անձնաւորութի՛ն եւ զիմանալ տրոհեալ բա-
նութք բաժտմամբ: Հնորհայրք եւ հոգոյն սկսյալ ամեն
(Որք՝ ցանկացող եղեալ յայլմ նմային զանձուս նը
աւետարանին. Բարեմիտ եւ հեղահոգի. շնհայորին. եւ
ետ գրեւ զոս հախալ արդեանց եւ արդար վատասկոց
յիշատակ հոգոյ իւրոյ: Էւ արդ աւաւորեցաւ ոս ի
վանքն բատակալայ ի դուռն եւ շտեփանոս նախավե-
կային: եւ Վատարեցաւ զվերջն ի դուռն կաղմուխուս
նը շնախին ամէն: Ի թվի. հայրք. ու. ի. եւ. ամին (բառ
ըբ բաց թողած) Վոչելոյ. ի հայրապետութե՛ն նը էջ-
միածնին. տն թաղէոս Վթղկին. եւ արք եղբայս երկե-
զեղամայ եւ աւանորդ (առաջնորդ) նը ուխտիս Էրպպե-
կայն. ամէն: Գարձեալ ի յիշեցէք վանից միաբանք որ
աստ կան հաւաքեալ եւ զձերուներկս. Տէր սրբիկ. տն
յակովք. տն մարտիկն. Մանկագոյն. կառնուսուրք. տն
խաչատուրն Էւ զին սուտ անուն, առաքել փռուս
գրչի սրկւտ. Գարձեալ յիշեցէք. բալ եւ փիլիսոփայ
վարդպետն իմ: Փշպս եպսն որ աղ (արդ) աջնորդ
(առաջնորդ) է նը ուխտին. կառաւելց ամէն: Էւ դար-
ձեալ յիշեցէք Բարեմիտ. կին շնհաւորն. որ մնաւ ի
սերն նոյ. եւ գերել յերեսն նը աւետարանոս յիշատակ
հոգւոյ իւրոյ. եւ ծնաւոջաց իւրոյ. հայրն իմ. միրաքն
եւ մայրն իմ. Վուրմ եւ եղբայրքն մաթթոն եւ յա-
մուսնին իւր. զուպն եւ որդիքն իւր սրտերն. եւ որ-
դքն. որ առ քն փսիեցան միբնէ. փիլպպպն. յու-
հանէսն. պարիէքն եւ դատարան իւր ամեն. միւս եղ-
բայրքն իմ մարտիրոսն, թարգման. փիլպպպն. գերի-
գորն եւ թաղապ կին մարիանն մեծ որդին որ հանա-

առ. անծ. ուղղագրին. լիամաքոսին դարձեալ լիշեցեք մարտիրոսի որդիքն, յահանն, միաքն (= միսաքն?) եւ միւսս. որդիքն իւր որ առ քն փոխեցան, մշխիլշէն. միաքնն եւ ամենայն արեան մարձաւորեաց, կենդանեաց եւ մեռելոց. ամէն. Գարձեալ լիշեցեք. շնաւորի որդիքն իւր որ առ քն են հանգել. դաժուշէն. յակովբ. տերուսն. եղիշէն, եւ դւորն իւր ամրիանն. դարձեալ լիշեցեք. բոււ եղքն իմ. խորիշէն մարիանն, եղիսաբեշէն Գարձեալ լիշեցեք լավանէսն եւ կենսակիցն իւր. կուշ-պէկին եւ մեծ որդին իւր Ներսէսն. եւ եղբւշ իւր վարդանան մուստնն եւ աղափիրին որ առ քն փոխեցո. Ներսեսի կինն եղիսաբեշէն եւ որդին. դաւիթն, եւ միւս որդին իւր որ հանգան առ անծ կողղէն եւ մայրն իւր. նարկիդն ամէն. պապն մեր մըւարշէն եւ ամուսնին իւր լիլիփարն եւ ամիրպարն. եւ կին իւր. Թւամամն, ամէն: Գարձեալ լիշեցեք. արաիշ տընտեսն որ շատ ամաց աշխատաւոր է ամէն: Ով եղբարք որ հանդիպէք. կադալով լամմ. արհնակերով անմղայդիր լերուք. զի կար մեր այս է: Աւրհնեալ է անծ:

Իջ 346թ. Եւ դարձել յիշեցէք զնորոգող աւել-

տարանիս, տուրունեցի, մահտեսի նուրիճանի որդի
աւայճանս :

ԻՆ 347-ա. Գարձեալ իշեղեք զտէրտէրն. կոշակիցն հոռոմնիմէն. եւ որդիքն իւր. վարդափան եւ կին իւր յազիւ եւ որդիքն իւր աստուծոն եւ յովանէս, եւ առաքելն: Եւ միւս որդին յոհաննէսն (կէս տող բաց) եւ դուստր իւր խանազդէն. զուպէն. եւ ամէն արեան մերձաւորաց ամէն:

Ի՞նչ 847թ. Շնորհոք ամենազորին նշ: Դրձև յի-
շեցեք զբայեմիտ եւ Տեղայհոգի խօծայ նազարս. ըստա-
ցայ. այս նք աւետարնս. ի Տալալ ընչից իմոց յիշատակ
հոգոյ իմոյ. եւ իմ ծնողացն. սահակին, Տաւադէին. եւ
իմ կողակից. Խուլպարին, եւ իմ եղբայրք, կիրակոսին,
յակոբին, սահակին, եղբոր դստերն Տաւադէին, կու-
լումին. եւ ով որ կարգայ կամ օրինակէ նոյն որդրմի
անս խօծայ նազարին. եւ իւր կողակիցին: Եւ ետու-
զաւ նք (2 տող քերձմն. Թէ յազգ. Թէ եղբայրս,
կամ ծախի, գճ. Ժւ. Տայրապետաց նշոված լինի. մասն
եւ բաժնի յուրայի յառչէ. գրւե թովն Տայրց ածծ ին
ամեն: Տայր մեր որ յեր:

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

?

ԹՈՒՂԹԻՔ՝ 318: - ՄԵԾԹՈՒԹԻՅԻՆ 18X13X6 սմ: - ԳՐՈՒԹԻՅԻՆ՝ ԵՐԿԻՆ, ԽՐԱՐԱՐՆԷԻՐԵՐ 11,5X3,5 սմ: - ԳԻՐ ԲՈՂՈՂԻՐ, ԹԱՄԱՐ՝ սեւ, վերնագրերն ու սկզբնա-տառները կարմիր, տող՝ 20: - ՆԻՒՅԻՐ ԹՈՂՈՂ: - ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, առաջին կողմն վրայ երկու ար-ծաթեայ խաչ՝ մէջտեղը ակերով, կողմն չորս անկիւն-ները արծաթեայ ճառնիկն տախտակներ՝ վրան փորա-զած աղիւծ, գառնուկ, հրեշտակ նւ աղանձի, առաջին կողմն վրայ փորագրած է «Եյոտ է սբ խաչս ագարի-կին կողակտին խափիկն նւ դստերն նագիկին», երկրորդ կողմն վրայ անարուեստ ու անշմարեի կերպով փո-րագրած է «Եյոտ է սբ խաչ տր պրոսին վնդէ աղին խաստունին փոքրին ամէն», խաչներուն քովքը կան բեւեռներ, մեր շնչայ մը, կողին եզերքն կախուած են չորս արծաթ տերեւներ մէկ մէկ օղակով: - ՄԱԳԱ-ՂԱԹԵԱՅ ՊԼԱՊՊԵԱՅ՝ սկիզբէն ու վերջէն մէկ մէկ թերթ, անցման երկաթազրով «վանս ապաշխարու-թեան նւ թողութեան մեղաց նւ վանս ստառնայի կիւրդի երուսաղեմացոյ ասացեալ», - ՀԱՄԳԱՄԱՆԹ մարութ: - ԴԱՏԱՐԱՅ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա-4ա, 5բ-6ա, 7բ-8ա, 9բ-10ա, 11բ-12ա, 13բ-14ա, 15բ, 16բ-17բ, 22բ-23ա, 110ա, 317բ-318բ: - ԼՊՈՍԱՆՅԱՄԱՐԱԳԻԾԻՐ, լու-սանցներու վրայ պատկերները, խորանները, գար-դազները, չորս անտարանշաց պատկերները, սկիզբը դրուած էջ 4բ-15ա մեծադիր 12 տերունական պատ-կերները, ինչպէս նւ խորանները յաջող ու ճաշակա-ւոր: - ԳԻՐԻՃ՝ Յովհաննէս, ստացող՝ Թովմա վարդապետ տեղ նւ թուական անյայտ:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ
էջ 4բ—15ա պատկերներ. էջ 17բ—22ա Եւսեբի

ՅՈՒՅԸԿ ԶԵՌ ԴՈՐ ԲԵՅՆՋԵՏԻ

Գարգիլանոսի եւ Կանոններ, էջ 24ա - 109բ Մատթեոս, էջ 111ա - 164ա Մարկոս, էջ 165ա - 251ա Ղուկաս, էջ 252ա - 316բ Յովհաննէս (Չեր-ջէն թերթ ինկած):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԿՐՈՒԹԻՒՆՔ. ԷՆ 16ա. Թին
Հայոց ռմբ սեպտեմբ Ժը. Յիւտակ է զայս նը աւե-
տարանս վարդանին եւ ծնողացն Հայր զայլուն գոնջին.
եւ մայր շուշանին եւ եղբարքն կարապետին եւ գոնջին.
եւ որդիքն Թադէոսին սիմէոնին Մէլքոնին եւ կողա-
կեցն ...ասին եւ երկրորդ շնուն սոնային եւ կարապետի
շնուն վարդէին եւ իւր նմ մերձաւորացն եւ նմ չափու-
հաաակացն ամէն որ ես վարդան գոնջովս աւել իմ
Հայլալ վաստակոցն երեսուն հինգ Թուման պարսից
դրամ փողի 'ի գերութէն խօջառութէն որ բարձր
բաղլու կանուանեն ո՞վ ընթերցողք յեջեցէք վերոյ յի-
շաւքն եւ զմեղանմ տո՞ր մկրտիս աւագաւանս եւ դուք
յիշաւք յիշեք 'ի բոլեմ մերձի ամէն:

Ի՞նչ 109թ (բուն գրչեն). Զմեղապարտ գերիս
դժովհաննէս յիշել աղաչեմ 'ի տո՛ր:

Ի՞նչ 1644. Ջմեղսպարտ գրիչս զտոյճաննէս յի-
շել աղաչեմ:

Էջ 251ա (բուհ գրչեն). Օհրգիստեր սրբազանն,
եւ զմաքրափայլեալն 'ի վարս պղկեշտութե, զամե-
նառաքինին, թումա վրդապո, զստացօղ անպին
փրկագործ իմաստեցօ, յիշենչիք 'ի տէր որդիք վերինն

սինդիկատ: Ժամի՛ եւ ես յոգնամեղ խոշորագինս յով-
հանդէս անմուտց լինել ՚ի ձէնջ: զի եւ դուք յի-
շեռքիք ՚ի տէ:

Էջ 317ա (այլ գրէ) Զիշատակ է նը աւետա-

րանս ան կիրակոսին ան որ կողակցին խմարին ան
այլափն ան հայկոսին ան հերթին ան (բառ մը ջնջած)
թամամին կալ լինարին ան գրկորին տաւի տալ տալ
անէծք առնէ կայնին եւ զպայտի՛ն ուղարկին:

9.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

?

ԹՈՒՂԹԻՔ 209: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 14X11X5 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆՆ՝ նուրբ ու մարուք, երկսին, իւրաքան-
չիւր 9X3 սմ.: — ԳԻՐ՝ մանր բոլորգիր. թանաք սեւ.
սկզբնատառերն ու սկզբնատողերը լեղակի ու բաւի զոյն.
տող՝ 25: — ՆՈՒԹ՝ մագաղաթ, յետին նորոգող մը 6-7,
103-7 եւ 165-6 թերթերը կտրելով տեղը դրած է
թուղթ՝ վրայի գրութիւնն ալ կրկնելով: — ԿԱԶՄ՝ կա-
շնապատ փայտ. առաջին կողը ամբողջովին պատած է
արծաթեայ խիստ նուրբ դրուագներով. մէջտեղը խա-
շնուղիւն. ետեւի կողին վրայ երկու փոքր արծաթեայ
շղթայ գիրքը փակելու համար. մագաղաթեայ պահ-
պանակ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մարուք, բայց խոնա-
ւութենէ կրած: — ԴԱՏԱԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա—2բ, 6ա,
63ա, 103ա—104ա, 165ա, 208ա—209բ: — ԼՈՒՍԱՆ-
ՅԱԶԱՐԴԵՐԸ, տեսանցքներու վրայի բազմաթիւ փորձիկ
պատկերները խիստ նուրբ, մարուք ու ճաշակաւոր.
խոյն նոր կազմողին կողմէ դրուած պատկերներն ու
գլխազարդերը միջակ: — ԳՐԻԶ՝ տէր եւ թուականն ան-
յայտ:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ.

10.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՋԼԵ = 1486:

ԹՈՒՂԹԻՔ 302: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 27X17X7 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆՆ՝ երկսին, իւրաքանչիւր 20X6 սմ.: —
ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք սեւ, սկզբնատառերն եւ
սկզբնատողերը կարմիր. տող 21: — ՆՈՒԹ՝ թուղթ: —
ԿԱԶՄ՝ կաշնապատ փայտ. առաջին կողին վրայ արծա-
թեայ խաշ, մէջտեղը խաշնուղիւն, չորս անկիւնները
հրէշտալիներ եւ զարդեր. պատուանդանին վրայ փորա-
գրուած է՝ «Յիշատակ է սը Աւետարան. գոթակից
գրիգորին ի դուռն վանք սր ակոքն թվ. ԲժՁԷ» (1738):
Վերջի կողին վրայ խաշ մը եւ բնուկներ: — ՄԱԳԱ-
ՂԱԹԵԱՅ ՊԱՏՊԱՆԱԿ՝ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ նոր եւ
մարուք: — ԴԱՏԱԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա—3ա, 80ա—81ա,
130ա—131բ, 139բ—140ա, 229ա—230ա, 242ա—243բ եւ
301ա—302բ: Չորս աւետարաններու սկիզբը պատ-
կերներու պահպանութեան համար դրուած են 4, 82,
141 եւ 231 դեղին թերթերը: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴԵՐԸ
եւ զարդարները բաւական յաջող, իսկ չորս մեծաղիւ
պատկերները անյաջող: — ԳՐԻԶ՝ մագաղաթ. տեղ՝ Արքայի
վանք. թուականն ՋԼԵ = 1486:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ
Մատթէոս էջ 5ա—79բ, Մարկոս էջ 83ա—

գլուխը Մատթէոսի, Համաձայնութիւն չորից
աւետարանչաց եւ նախագրութիւն Մատթէոսի՝
էջ 3ա—5բ. Մատթէոս էջ 7ա—61ա, 8անկ
Մարկոսի եւ նախագրութիւն էջ 61բ—62բ.
Մարկոս էջ 64ա—99բ. 8անկ Ղուկասի եւ նա-
խագրութիւն (վերջէն թերթ պակաս) էջ 100ա—
102բ. Ղուկաս էջ 105ա—163ա. նախագրութիւն
եւ գլուխը Յովհաննու էջ 163բ—164բ. Յովհան-
նու էջ 166ա—207ա:

ՅԻՇԱՏԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ. Էջ 207բ. Յի-
շատակ է նը Աւետարանս բաղկեցի ողորմած հոգի յա-
կորի որդի Մահաթի զուգուռն, եւ մօրն Արմատին.
եւ կողակցուն ոսկուն. եւ յամ՝ կենդանեաց եւ ննջե-
ցէրցն անջնջ յիշատակ եւ ՚ի դուռն պայազետոյ նը
կարապետ եկեղեցուն, եւ դուք ով հալք եւ եղբայր
յորժամ հանդիպիք ի սա մէկ բերան ան ողորմի յի-
շեցէք բզմեղ ան ձեզ ողորմեցի գալստեանն իւրում
Ամէն: Թվին ԲԱԹ (= 1760). հոգանքերի ժե:

10.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՋԼԵ = 1486:

139ա, Ղուկաս էջ 142ա—228բ, Յովհաննէս
էջ 232ա—298ա:

ՅԻՇԱՏԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ. Էջ 230բ (Յով-
հաննէսի պատկերին տակ) Չես-ի յիշեալ ի քն ով եղ-
բայր Ալե (իմա Ալեքսանոս):

Էջ 298բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Փառք
փառաւորելոյն նայ. հաւը անշուքներականի. եւ որդոյ
սկզբնակցի. եւ հոգոյ փառակցի. անձանց եռակի. եւ
բնութիւն միակի. անարգամեծար բնդունողի. եւ աննա-
խան շնորհոյի ան մեղական գոյից. այժմ եւ անգրաւ
յաւիտեանս ամեն. Որ ետ կարողութիւն բեկեալ անաւ-
թոյ. ահա եւ շնչին աղանդոյ. հասանել ի գիծ
լրման անձաւունջ գրոյս: Ըստ բնարուն անագութ ողոր-
մածութիւն. յայտնել տղայոց, եւ էմբաց առ ի զար-
մացումն քաղաքի. անմահ անմահ բեր գոհունի եւ եր-
կրպագութիւն արժանացեալ անձանց ամեն: Իս սոյ
այլեքանոս եպիս գրեցի զնր աւետարանս յիշատակ ինձ
եւ իմ ծնողացն, Հաւըն իմն յովսէփ քհն եւ մաւրն
իմոյ աղիգմէիքին. եւ եղբարցն իմոյ մրտնն. եւ մա-
թէոսին եւ քիւրն իմ, ուստիանս. ապաշխարողին, որ

փոխեցաւ ի քն. եւ զկենդանին. եղիսարեթն. եւ
զվաւաւան. զհաւմանիմն. եւ զհարաներն ի (ջնջուած
է տառս) անախաթուն զմարիան եւ զաւակ նոյ. զկա-
րապետն հանգցին ի քն. զդեռաբուն զդանիւն եւ
զդուրստն. սկանց. գաիւնց. եւ զխուտարախշ. եւ
զմաղաքիս (մէկ տող բաց) եւ զհաւերեղայրն մեր.
զմանուկն եւ զկողակցն իւր. խոնդիսթուն. զմա-
նուկն. զմուսէսն. որդոց իւրց. այլ ազգակնց զկեն-
դանին եւ զհանգուցեալսն. յիշեցէք ի մաքրափայլ
աղաւթս ձեր. եւ ան ողորմի ասացէք նոյ. Ըստ բանին
ան որ ան թէ երկնի որ ունիցի զաւակ ի սին եւ
բանի եմ. եւ գիճի՝ թէ վաճառեաց զնմ ինչ իւր եւ
գնեաց զայն միգրան: Քն ան զտր ալեքսնս եւ
զեղբայրն իւր զտիրաւաւ արեղէն. իւրց ծնաւաւսն ի
արքունի ժողովեալ եւ ասա ծոյ բրի եւ հաւաքի. մուտ
ուրախսն ան քո. Գարձլ երես անկ աղաւթս զգաստ
սրբալան քահանայից. եւ արժամ կարգաք կամ օրի-
նակք էշեցէք ի նը եւ յերկնաթուիշ յաղաւթս ձեր
զվերս ասացեալսն. եւ դուք յիշեալ իշիք առաջի նայ
ամեն. Արդ գրեցաւ ի նը աւետարնս ի վանքս որքն եւ
ընդ հովանեալ նը անձանիս. ի թգրութեան. եաղուք
պէկին ի կիճանին տը շմաւունն. ի թվինս հայոց:
ՋԼԵ: ի փառս քիւ նայ մերոյ որ է անշ յաւնս ամեն.
Իւ զպատուր մեր խերիկ ապաշխարողն. էշեցէք ի քն
ամեն ՋԼԵՄԷ. նը աւարինս զմեզք մեռլ ոգի գաւթիմս
յիշեցէք միով ան ողորմ եւ ան ձեզ ողմնցի ամեն.
Հայր մեր որ երկ

Էջ 300ա (Օտար գրէ). Գարձեալ աղաւթս
զամենեանս. ով հանդիպողք. կարգալով. կամ աւրի-
նակելով յիշեցէք (6 տող ջնջուած) յիշողքն յիշեալ
լիցի ի տէ յայ ամեն:

Անդ, այլ (կարմիր թանաքով) Ով հանդիպողք
որ հանդիպէք յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր
զպարունս անհիւն որ զաւետարանս արձաթի երես յետի
յիշողքն զաթայ մերին յիշողքն յիշեալ լիցի տէ յայ
ամեն: նը զաւետարանս մեղաց քաւարան (օտար գրէ
սեւախառն կարմիրով) Աճ ողորմի վախախին. որ երես.
արձաթն պատուեցաւ: նը աւետարանս:

Էջ 300բ (նոսր գրով) Զիշատակ է նը Աւե-
տարանս իրիցփոխան եղոյն նայեալ շնողացն եղվարթին
եւ մարիամին եւ իւր կղկց գուլանին նաեւ նորապոյ-
ղոն որդոցն մարտարային զաքարային ռադացայ նը
աւետարանս ի արդար վաստակոցն իմոց եւ ետու յի-
շատակ իւրո՝ նը սարսիս եկեղեցուն եւ որդոյ նորա
մարտիրոսին Ով դասք նը քահանայից յորժամ ըն-
թեանուք զԱւետարանս յիշեցէք վերոյիւրեւ անարժանս
եւ իմ յամայն ննջեցեալսն միով յայր մեր. Աճ զանդ
արմեցի. ի միւս անգամ կայսրեն իւրոյ Արդ աղաւթս
զհոգեւոր յարքի իմ հաիւ եւ դարձիւ ընթեանուք եւ
մի աներկիւղ այսքանս բաւեցի ձերում խոհեմութեդ
դուք (= բաւէ) կըցւ (գրեցաւ) Թիւն ԲԱԹ եւ Ե ուսն
ապրիլի մուրն (= 1796):

11.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՋԼԵ = 1490:

ԹՈՒՂԹԻՔ 271, որոնցմէ առաջինը եւ վերջինը
մագաղաթեայ պահպանակ առանց գրութեան: — ՄԵ-
ԾՈՒԹԻՒՆՆ՝ 27X18X8 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆ՝ երկսին,
իւրաքանչիւր 19X5 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, թանաք
սեւ, սկզբնատառերն ու սկզբնատողերը կարմիր. տող
21: — ՆՈՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշնապատ փայտ. առա-
ջին կողին վրայ արծաթեայ զարդարուն շրջանակ, մէջը
բնուկներ եւ 5 խաշ կարմիր ու դեղին ակներով: —
ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մարուք: — ԴԱՏԱԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա—
2ա, 15բ եւ 270ա—271բ: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴԵՐԸ՝ բազ-
մաթիւ, բաւական լաւ. էջ 2բ—10ա տնօրինական 16
պատկերները եւ իւրաքանչիւր աւետարանի սկիզբը
դրուած 4 աւետարանչաց պատկերները անարդեստ:
— ԳՐԻԶ՝ չայրապետ արեղայ որ արտագրած է Գէորդ
արեղայի օրինակէն. տէր Գովաթ խաթուն. ծաղկող
կարապետ. տեղ՝ Աղթամար. թուականն ՋԼԵ = 1490:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ
էջ 2բ—10ա պատկերներ. էջ 10բ—15ա Եւսեբի
կարպիանոսի եւ կանոնք. էջ 16ա նախագրութիւն
Մատթէոսի. էջ 17ա—89ա Մատթէոս. էջ 90ա—
135բ Մարկոս. էջ 136ա նախագրութիւն Մար-
կոսի. էջ 137ա—214ա Ղուկաս. էջ 214ա Ղու-
կասի վրայ 4 տող ոտանաւոր. էջ 215ա—266բ
Յովհաննէս:

ՅԻՇԱՏԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ. Էջ 9բ (պատ-
կերին վրայ) խաթուն մեկը. գովաթն է:

Էջ 136ա (օտար գրէ). քն ան յուսաւորեա
զհոգի ուսթա աւեթի հոգին եւ զիւր կողիցն սուլթին
եւ զիւր ծնողն. ամբիսանին եւ շահուսին. եւ եղբօրն
սարուխանին. եւ իւր որդոցն. յհին. մարան եւ
սարգսին եւ յոհանիսի որդին սահակին: Գձլ ան ողմ
ասացէք պարոն ուսթա աւեթին որ աղատեաց զաւարնս
յանսրինաց. յիշատակ իւր հոգոյն. եւ իւր ծնողացն
եւ իւր ան արեան. մերձեցին. ամեն: Իւ ետուր ի
դուռն. հոգոց վանից նը անձանիս:

Էջ 266բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Փառք
անպարագիծ էին այնմ որ ոչ են հետադաւաւ. եւ ոչ
զինչ պիտին: եւ ոչ քանակն: համարձեղոյն յամ մոաց
սլացման Գոհութիւն անդին գոյին որ է բան կնիք եւ
սահման էին փառաւորութիւն անպարձմանալի սեպին. որ
է հոգի համադոյ էին եւ փառակից բանին: որ տրաւ
մաղբեաց զմատուռն մեղսամած վերջացեալ տկար ողւոյ
գէորգի նուստս կրաւաւորի գրեալ եւ կարգեալ
զմասն երախտեաց անձադոծ սրանչեւացն: (չարունա-
կութիւնը էջ 268ա) զոր ճշմարիտ եւ անն բան. միա-

ծին որդին այլ յո՛ւ քն՝ 'ի վախճան առևորաց այսոց
կատարեաց զնշանս եւ զարուեստս. ո՞րպէ՛ղ որք ընթեր-
շին 'ի միտ առջէն եւ ծանկեցեն թէ նոյն տը՛ր է որ մու-
սեսի հրամայեաց առնուլ զառն տարեւոր. եւ յիշ-
մեարխտիս անուրի՛ն որ յեգիպտոս՝ Նոյն եւ աստ եղբ-
ղեր յիշատակ զարշարանաց իւրոց: որ ոչ միայն պէս
պէս նշանաւք լուսաւորեաց: այլ եւ չարարանաց եւ
մահու համբերեաց: զի գիտեր թէ լսելով զանարգան-
տն մերում՝ դարձ եղիցի 'ի մեղաց մերոց: (Հոս կը վեր-
ջանայ Գեորգի բնագրին յիշատակարանը. յաջորդ բ-
ռերը Հայրապետի յիշատակարանին սկիզբն են) Ար-
այսմ՝ զաղակարուածին: Իսկ չորից աւետարանացն խոր-
հուրդ զազմարինակ իմ ջրօրմանք տեսանի՛ն. զի ոման-
սանն. թէ չորից աւետարանացն. են չորք անկիւն-
արարածոց: Արեւելք՝ եւ արեւմուտք. հիւսսոս. եւ
հարաւ. պարտէր համասփիւռ քարոզել զաւետարանն
Իսկ ոմանք հաճոյ թւեցաւ ըստ չորից մշտահոս գե-
տոցն յաղեանական արբերին յառաջխաղացել առ
Դեղբարց ոռոգուածն: Փիւսն՝ գեհոն տիգրիսն. եւ սփա-
տէս. եւ սոցա գոյով նմանապէս թուով ուռճարեալ
է իւրո՛ւ ի կենդանական աղբերէն. ոռոգանել զպա-
քեալ միտ մարդկան. նոյն աւրինակ. ըստ տեսութեան
եզեկիկի. քառակերպեան աթուռոյն: Մարդ: Առի՛ւծ
իշն: եւ Ածի՛թն: զանմարմնացն տը՛ր՝ տեսանելով բազ-
մեալ 'ի փառեան թաթու իմանալ ջրօրմանք զինան-
բոլոր բնութեն. զանկարկումս. որ անապէս եւ տիրա-
բար բերմամբ նշանակէ զլինելն առ 'ի հողածինս. հո-
գեղինացն անմահից զմահչանացուս առնել հաղորդ. եւ
'ի գերակատար հանել 'ի փառս. Վասն զի փառաց թա-
գաւորն. քն. փառեանից հար եւ հողոյն սրբոյ զմեր-
առեալ բնութի՛ն յինքեան միացող անուրի՛ն. ուսու-
ցանելով մի որդի դաւանել. որ յայ՛ հաւրէ. եւ որ
մարխամայ նը կուռնն անճառ միութի՛ւն. զոր աւետա-
րանականն ուսուցանեն բանք մինչ 'ի կատարած հաւա-
նութի՛ւն. եւ հաստատ կարգաւք 'ի նոյն յարելով առա-
քելալ (շարեւարանիէ էջ 267ա. որ սխալ դրուած է)
անոն քարոզուածն. որ զմահախառն վարդապետութի՛ն
դրոշմաւ գտակաւս 'ի բազմացն առ 'ի հաւատալ. թէ
յո՛ւ քն է որդի այլ. ըստ վեհին յովհաննու հաւատալ.
եւ զկեանս յաւիտեանական ընդունել յանուն նոյն
Ուստի եւ սեսեալ զսորա անճառ փրկագործութե՛ն
խորհուրդ անասեր եւ իմաստուն կինս այս դովաթ:
Խաթուն եւ ետ զձորքել զնր աւետարանն 'ի հաւա-
ն եւ յարդար վատասկող իւրոց ծնողացն իւրեանց. հաւրն
շաքարին, մաւրն խաթուն մեկեքին: եւ հաւրն ստե-
փանսոսին. եւ մաւրն. փաշին. եւ եղբաւրն թուովն. եւ
խաթուն մեկեք հաւրն. ստեփաննոսին եւ մաւրն փա-
շին, աղբորն շաքարին եւ անատրունն. եւ մօրն շահս-
տանին. եւ որդիք սարգսին եւ մուրադին՝ անատրունն.
եւ զբիգորին. եւ Քըւէրն շահատանին եւ ոսկիչ մահա-
շին: այլ եւ անձ արեան մերձաւորաց նոյցին. կենդա-
նեալ եւ հանդուցեցող. եւ ետուն զոս ընծայ եւ նուէր
'ի դուռն հոգոց վանից նը անածնին ընծայ. յիշատակ
անշնչելին. եւ կըտակ անդառնալի. որպէս զի հընուեա-
լին սովաւ մանկուոյնք նը կենդեցող. եւ լի բերանով եւ
ուզիկով սրտիւ անձ օգորմի ասեն քովաթ խաթունին.

խաթուհ մեկքերին: Եւ մօրն նորին, Եւ ծնաւդացն նոցին
Եւ աղգականացն: Լաւ արդ՝ Ես յետինս ի գրչաց, Եւ
անարժանս ի կարգաւորաց՝ սուտանունս արեղայ հայ-
րապետ, տեսի զսեր Եւ զփափաք սորա զոր ունէին առ
հօգնեւորն, Եւ իմով իսկ տկարութիւն յանձն առի, Եւ
ամենակարող զարուծի՛ն նոր կատարեցի զսա մեղսամա-
մատամբ իմով յամապալ՛ն կղզիս աղիմամար, Ընդ հո-
վանեաւ ամենայաղծ նը խաչիս, Եւ նը սարգիս զարաւ-
վարիս, Ի հայրապետութե ան զաքարիայի: Լաւ ի
թուականիս մերում, Ի ջլծ: զոր իմ անընդունակ գո-
լիւ, յարուեստ գրչութե: Եւ բազում մեղացն ջննու-
րիւք պարզեալ ալ ըստ կարի իմում զոր պարգեւեայ
ինձ մարդասեր հոգ (Էջ 269ա) բաղում արխանաեք
գծագրեցի զսա ի ստոյգ Եւ յընդիւ աւերանկէ, Կե-
նաւք տառապանօք, Ի դանն Եւ Ի վշտաբեր ժամա-
նակիս, յորում կամք ընդ հարկի անօրինաց: Արդ՝ որք
ճաշակէք յամային բուրաստանէս, Եւ յամենալի սե-
ղանոյս՝ որք պատահիք սմա, տեսութիւն կամ ընծիրց-
մամբ, յիշեալք յերկնայնաց յաղթում ձեր, Գլառաջ-
յիշեցեալ նը աւետարանիս զտաքցողսն, զոգոված խա-
թուհ, Եւ զծնաւզուն իւր, զաքար Եւ զուռնմեկք, Եւ
հաւրն ստեփանոսին, Եւ մօրն փաշամեկքին, Եւ քւեւրն
սուրանմեկքին, Եւ քեռուն թումին, Եւ հաւերեղորն
ստորաբուն, Եւ որդոյն սարգսին Եւ մուրադին, Բէւե-
թան, Եւ շահչատուրն, Եւ միրայիւն որ միջնորդ եղեւ
նը աւետարանին, մկրտչին Եւ աւ որդոյն յովանիսն,
Եւ մօրն դէկիչին Եւ ստեփանոսին: Եւ զայլ նմ աղ-
գատօջմն նոցին զկենդանիսն Եւ զհանգուցեալսն յիշե-
ցէք ի քն, Եւ լի՛ բերանով Եւ ուղիղ սրտիւ նմ ողորմ
ասացեք դովալծ խաթուհին Եւ մօրն խաթուհմեկքին:
Եւ նմ ինչոյացք Եւ յիշեցելոցս ի սմա առհասարակ
ողորմեսցի իսկ ամէն:

Ընդ նոսին եւ զանպիտան հայրապետ մեղաւք
գծողը, յիշեցէք յաղաւթս ձեր, որ զձեռ ունեիմ կրաւ-
նաւորի. եւ ի գործոց Թափուր եւ ունայի. եւ զծնաւդս
իմ, զխաչատուր եւ զսոյի տիկին, եւ զեղբայրս իմ,
գոհնանէս, եւ զկենակիցն իւր, զշարմելիք, եւ զեղբաւ-
րորդին իմ, զկարապետ քհայի որ ք-ալիզ զնք աւետա-
րանն, եւ զԳրայտաւոր քեռին իմ, զմիտսսենց թու-
մայն, եւ զծննաւդսն իւր, եւ զձմ արեան մերձաւորքն
մեր զկենդանիսն եւ զհանգուցեալսն, եւ լին բերանով
եւ ուղիղ մտաւք ձծ որորով ասացէք մեզ եւ ձեզ
ողորմեսցի քն յիշդապդ, եւ յիշեցեոցս ի սմա, ամէն:
Էւ արդ՝ եւ Բովաթիւսաթուռն (այս անունը նոյն կնոջ
ձեռքով գրուած) տուի զնք աւետարանս ի հոգոց վա-
նից նք ձծածնի դուռնն, եւ մի ոք իշխեսցէ հեռացու
(մնացեալը (չկայ)):

Իջ 26-յա (ստորին լուսանցքին վրայ) Էւ դարձեալ երես անհեալ աղաչմ՝ զձեզ ով ընթերցողք եւ լսողք ուզիզ արտիւ եւ լի բերանով ամ ողբով ասալ-ցեք վերջսին Նորոգողիս եւ կազմիդիս. սուտանուէն եւկըտիս եւ Տօրն իմի՜ տի՛ տաղով եւս [ձմրն ի]՞մի՜ գուլթահարի եւ ամ՝ արեան մերձ[աւորացն]:

Էջ 269Բ (ստորին լուսանցքին վրայ) Այլ եւ
յիշեցէք ի քն եւ զուսուտիս քհայն որ միջ (մնացեալը
չկայ):

12.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ቡጃት = 1676:

ԹՈՒՂԹԺ 361: – ՄեծոռԹիկն՝ 11X9X6 սմ.:
– ԳՐՈՒԹԻԽՆ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւր՝ 8X2,5 սմ.:
– ԳԻՐ՝ ըլլորգիր. Թանաք՝ սեւ, սիւզաւտտողիկն ու սիւզընա-
տառեղի կարմիր եւ կապույտ. տող 12: – ՆՈՒԹ՝ ԹՈՒՂԻ՝
ԿԱՉՊ՝ կաշնկաւտ փայտ. առաջին կողին վրայ արծա-
թեայ կոպիտ ինաճ՝ մէջտեղի կարմիր արկով: – ՀԱՆ-
ԳԱՄԱՆԺ՝ շատ լաւ: – ՄԱՅԱՄԱԹԵԱՅՆ ԳԱՅԱՄԱՆՅԱՆ
չկայ: – ԴԱՏԱԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա–4ա եւ 357բ–361բ:
– ԼՈՒՍԱՅԱՑԱԶԱՐԴ՝ միայն ուրուագծով, քաւական
յաջող. չորս անտարաբնաջ պատկերները անյաշող:
– ԳՐԻՉ՝ իսաակ. կողով՝ Անդրեան դպիր, տեղ Ատա-
պատ. Թուական Ռժիժ – 1676 Նոյ. 29:

Մատենան և Աւետարան, որ կը պարունակէ.
Մատթէոս էջ 5ա—127բ. Նախադրութիւն Մար-
կոսի էջ 127բ—128ա. Մարկոս էջ 129ա—190բ.
Նախադրութիւն Լուկասոս էջ 190բ—191ա. Լու-
կաս էջ 192ա—287ա. Նախադրութիւն 301ջն-

Կու էջ 287ա. Գլուխք Յովհաննու էջ 287բ—288ա.
Յովհաննէս 289ա—356բ:

ԳՂԼԱՍԻՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ. Էջ 356բ. Փառքեղ Կոնի այդոյ: Անգագայնի: Կիսաշնգրի, Իւ դեմնտրի: Ած: Հնորջնք Եւ ողորմէք ամենազորի յԱյլ Տօր Եւ որդւոյ Եւ հզգէն սրբոյ Աւարտեցաւ նր ամառնւն. ձեռամբ ամենամեղ գրչի Իսահակայ բանի վասնողի եւեթ. ամեղապի լերուք անյարմարութեւ. քնզի, ծիւ այց եի աչքս վատաջի էր Ի տեսութեւէ. Կօղուկով պայքսն, յայտ բերի, սխալանաց թողութի շնորհեցէ. Ժմինկ ցուրտ էր. զի եւ դուք թղութի դտղիք ամենգօրէն յայ: Ի վառքն Ատապատու. Ի թուէնիս Հայկազան տօմարի. Ռձէն յամենան նոյեմբերի. Ի. Ի թ. Ի թգընէն այլատեղի. Հանձ սուլէյմնի: Թղթիս Կահօզ անգրէաս դպիրն յեշ:

13.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ቡጂት = 1658:

ԹՈՒՂԱԹԻՔ 251: – ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 26×19×6 սմ.: – ԳՐՈՒԹԻՒՆ մաքուր, նրբիւն՝ իւրաքանչիւր 18×6,3 սմ.: – ԳԻՐ՝ բուրգիւր. Թաւաք՝ սեւ, սկզբնատողներն ու սկզբնատուտները կարմիր են կանաչ, սող՝ 20: – ՆԻԻԹ՝ թուղթ: – ԿԱԶՄ՝ կղզեպատ փայտ, առաջին կողին վրայ քառակուսի շարուած են 9 խաչ, արձաթնայ. իւրաքանչիւր 5 խաչոր բնւննդով, կողներին հոտեր իւր պահպանակ կապուած է տպեալ շարահանի վր թնթեքը: – ՄԵՂԻՎԱԹԵՆԸ ՊԵՇՊԵՆԱԿ չկայ: – ՀՆԵԳԱՄԱՆԻՔ՝ լաւ: – ԴՆՏԱՐԱՅ ԹՈՒՂՔ՝ էջ 2ա, 3ը, 69ը եւ 251ա–ը: – ԼՈՒՄԱՆՑԱԶՍՐԻԾՐՈՒՆ ու պատկերները հասարակ ու անարուեստ: – ԳՐԻՉ Գրիգոր քահանայ. Թուական Ռմ՝ – 1658, տեղ՝ անձանօթ, տե՛ր՝ թուի գրիւք:

Մատենան է Ռեւտարան, որ կը պարունակէ.
Գլուխք Մատթէոսի էջ 1ա — բէ 3բ. Էւսեբի կար-
պիանոսի էջ 2բ. Մատթէոս էջ 4ա—67բ. Գլուխք
Մարկոսի էջ 68բ — 69ա. Մարկոս էջ 70ա—114բ.
Գլուխք Լուկասոս էջ 115ա—116բ. Լուկաս էջ
117ա—191բ. Գլուխք Յովհաննէս էջ 192ա. Յով-
հաննէս 193ա — 249ա:

ՅԻՇԼՏԵԼԱԿՐՈՒԹԻՒՆԻՖ. Էջ 3ա (օտար գրչւէ, նօտարգիր). փաբբ ամենանբ երրորթն եւ ի միոյ ածուծն որ եւ լւր ամենակարօզ զօրութիւն կառաւարե եւ ընու զաշխարհ ամենայն լւր անբաւ զօրութիւն եւ տայ ամենեցոյ լւր ամալուր զարժն եւ բաժնի արառօց լւր քաղաք արքայաւոր ին ամլն իշխանակ է նբ աւարտաւն մաշտնիկ եղիկեան պատէիւն որ եւ գնեցաւ լւր չաւ

խալ արդարեւ եւ վաստակօքն յիշատակ «Էր ծնողացն մեկքսնին եւ եր ի դուռն ծիրանաւոր նը նծածին ի յիշատակ «Էր եւ «Էր ծնողացն օվ Հայր նը քնՀանք եւ եղաւորք իմ ոսրկալաւութեւ եւ որ Հանդիպիք այս նը աւետարանի կարգաւով յիշեցէք ի մաքրափաւ աղօթս ձեր զանաւարժան ծառայն ձեր պապեն եւ զՀայն իմ Հանգուցեալ մեկքոն Հայր մեղեւ մեղ յիշեսլք եւ դուք յիշեալ ինչիք ի քնն նյ մերմէ ի միւսանգամ գալստան «Էրոյ ամեն օվ սիրելի եւ պատմական Հայրք եւ եղաւորք իմ պատմմմ ձեզ զբանս այս նը աւետիւրք զանդի անկեալ եր նը արտարանս գերեի ի ձեռս այլազգաց եւ եւ անարժան տեսանելով զնր տառս եւ եւս անօրինաց գլծայեալ եւ մորմոքեցաւ սիրդ իմ ի փորի իմոյմ եւ իմ Հալալ արդարեւ առ ի եւ ազատեցի եւ ետու յիշատակ փրկութեն Հոգւոյ ծնողին իմոյ մեկքսնին եւ որ Հանդիպիք ընթեռնելով Հայր մեղեւ մեղ յիշեսլք եւ դուք յիշեալ ինչիք ի քնն նյ մերոյ ամեն զնեցաւ Ու՛՛՛՛՛՛՛՛ յաւերս իդ պայալիդք ի դուռն ծիրանաւոր նը նծածին:

Ի՞նչ 4ա (Մատթեոսի սկիզբը իբրեւ գլխազարդ շինուած է հետեւեալ վերտառութիւնը) Զծնօղն իմ սամուրխանն յշքը՝ հայրն իմ զանդրեմանն, մեղապարտ գրիգորօ յիշեցէք անձ յիշ թվ Ռ՝ՃԷ՝

Ի՞նչ 68ա. Աժ ողորմի մեր հոգեւոր վարպետացն
աւետին, եւ հայրն իմ անորէասին, եւ մօրն իմ. սա-
մարիսանին :

Ի՞նչ 249ա (Գլխաւոր յիշատակարան). Աւաղ զիս զտարակուսեալ գրիչս: անարժան սպասաւոր եղէ նր աւետարանիս: Փառք անշուկեղբանն. եւ շսկիղքն ամփ. անեղին՝ եւ գոյացուցչին՝ բնաւից անվաճան՝ եւ անսահման էացուին. սահմանիլ եւ կատարուին՝ բոլորիցս. երկիցս միակին՝ եղակին՝ եւ միւսմ՝ անուծին՝ որ անշարժ գոյով շարժէ. զարարածս ի կեանս՝ եւ ի փրկուածին՝ էից՝ էակն. եւ կենդանեայ՝ կեանքն՝ որ անփոփոխ գոյով միշտ՝ յետեւին: անեղք. եւ անվայրափակ. լուսման՝ եւ բովանդակիչ ամփ. որ յամս է՝ եւ յամէ՝ անհաս է ոպն ի մատուցն՝ եւ ի բոլորս. եւ ինքն ոչ մասն՝ եւ ոչ բոլոր: ոպն թէ զմասն՝ եւ զբոլոր զամ ինքն ունեցով եւ կրէ զամ բանիւ զօրութե՝ իւրոյ: գերալեր գոյով լնու զամ. եւ անհաս է. յամէ ոպն բան՝ եւ ի մատուցութե՝ եւ լեզու տուեալ՝ բոլորիցս: ի բոլորիցս հանցութե անուծին եւ փառս հօր եւ որդոյ՝ եւ հոգոյն սրբոյ այժմ՝ եւ միշտ: Ի՛ չորից աւետարանչացն՝ խորհուրդ բազում օրինակ իմն ցուցմամբ՝ տեսանի զի ումանք անեն թէ չորից աւետարանչացն են՝ չորք անկրեւն արարածոցս. Արեւելք: Արեւմուտք: Հիւսիս. Հարաւ: պարտ էր քարոզել համափիւս զաւետարանն: Ի՞նչ ումանց հաճոյ թուեցաւ ըստ չորից մշտահոս՝ գեւտոցն. յաղենական՝ աղբերէն՝ յառաջ խաղացեալ առ ի տիեզերաց ոռոգումն: փխսն: գեհնն: տիգրիս: եւ եփրատէս: եւ սոցս գոյով նմանապէս թուով. ուռածա-

րեալք ի կենդանական՝ աղբերէն. ոռոգանէր զպարտեալ միտս մարդկային բնութեն: Դոյն օրինակ՝ ըստ տեսութեն՝ եղեկիւն. քառակերպեան. աթոռոյ: Մարդ. Առիւծ: Ի՛նչ. Արծիւ: զանմարմնոց տի տեսանելով բազմեալ ի փառացն աթոռ. իմանալի ցուցմամբ. զնմանմ բոլոր բնութե՝ զանարկունմն. որ անուպէս եւ տիրանման զանակէ զիննին. առ ի հոգածինս. հոգեղինաց անմահից զմահկանացուն առնել հաղորդս: Ի՛նչ ի գերակատար հանեալ. ի փառս: Ան զի փոք թառաւորն քն. փառակիցն. հօր եւ հոգոյն սրբոյ զմերս՝ առեալ բնութի՝ ինքեան՝ միացոյց անուծին՝ ուռուցանելով մի որդի՝ դաւանել՝ որ յամ հօրէ: եւ որ ի մաւրիամ նր կուսէն անձառ միութե: զոր աւետարանն ուռուցանեն բանք՝ մինչ ի կատարած՝ հաւանութե՝ հաւատահաստատ կարգք ի նոյն յարելով յառաքելաւանդն քարոզութե՝ որ զանախօսն վկայութի՝ զրոշմեալ զսակաւս ի բազմացն առ ի հաւատալ՝ եւ զկեանսն յաւիտեականսն ընդունել՝ յանուն նր. եթէ յն քն է որդի մի ըստ վէճին յահանու հաւատալ. Ուստի տեսեալ՝ զսրբ անձառ փրկագործութե խորհուրդ հեղափոխի եւ բարեմիտ անդրեանս եւ ամուսին իւր սամարիտան՝ եւ քհրդիսն սոցս գրիգոր անարժանս յիշեցէր ի նր յաղթութե ան. եւ ամէք մէկ բերան ողորմի ասէք ի սրտիւ եւ դուք յիշեալ լիջի ի քէ նոյ:

14.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԺԶ ԳԱՐԻ

ԹՈՒՂԹԻՒՆ 303: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 26X18X7 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մարտի. երկուսն իւրարանջիւրը 18X5 սմ.: - ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թմնար՝ սև, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները կարմիր, տող՝ 20: - ՆՈՒԹ՝ թուղթ - ԿԼԶՄ՝ կաշնպատ փայտ. առաջին կողմն վրայ բազմաթիւ բնականներու մէջ 3 խաչ. առաջինը այս արձանագրութեամբ Գնդերարի որդի նոյ թոյր խաթփաշայ մայր մարին. երկրորդը ունի կանաչ ակ մը. չորս ծայրերը արձանագրութիւն կայ, բայց վրան բնականներ զամուկով ծածկուած է. երրորդը ունի խոշոր կարմիր ակ եւ է առանց արձանագրութեան: - ՄԱԳԱՊԱԹԵԱՅ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄԻ մէկ թերթ վերջէն, միջին մետրքեան երկարագրով, կը պատմէ Ելեւիթի եւ Եւփիմեայ վկայաբանութիւնը: - ՀԱՅԳԱՄԱՆԻ բաւական լաւ: - ԳԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹԻՒՆ ԷՋ 1ա-բ, 1ա: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԵՐԸ մեծ մատմը ուրուագծով միայն. պատկերները շատ անարուեստ: - ԳԻՐԻ՝ Սրապիսն արեղայ, ստացող՝ Ստեփանոս արեղայ. ծաղկող՝ Խորայէլ երէց, տեղ՝ Եղեղեայ քրկրի Արատիսուց վանք. թուական՝ ԺԶ դար, 1586Զն տարջ:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ. Կախարդութիւն եւ գլուխք Մատթէոսի, Համաձայնութիւն աւետարանչաց ԷՋ 2ա - 3բ: Մատթէոս ԷՋ 5ա - 92բ: Կախարդութիւն Մարկոսի ԷՋ 93ա. Գլուխք Մարկոսի ԷՋ 93բ - 94ա. Մարկոս

ԷՋ 95ա - 148ա. Կախարդութիւն եւ գլուխք Ղուկասու ԷՋ 148բ - 151ա. Ղուկաս ԷՋ 152ա - 235բ. Գլուխք եւ Կախարդութիւն Յովհաննու ԷՋ 236ա - 237ա. Յովհաննէս ԷՋ 239ա - 301բ:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՆԳՐՈՒԹԻՒՆԻ ԷՋ 1բ (չղաղրով) այս ակաբանս պաշկանի Բարսեղի արծրունի:

ԷՋ 237ա. Չանարժան գրողը զըրապիոն արեղայաղաչեմ յիշել ի նր աղօթս ան. եւ ան զանկ յիշէ ամէն:

ԷՋ 237բ (այլ գրչէ). փառք ան նր երդորդութի հոր եւ որդոյ եւ հոգոյն նոյ այժմ (== այժմ) եւ միշտ եւ յաւիտեանս ամէն: յետի շատացողի աւետարանի: միտքանին որ շատացաւ հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողաց իւրոց հորն ասխանին եւ մոր բակի սոսնանին եւ կողակիցին Դժժժժժժժժ եւ գտաւերաց հուրիւսանին: եւ եղբարն սաթիւրին կեղակցին թամամին որդոց յետակին: ի բերանով անբարէ ասացէք նմայ փառք նոյ ամէն:

(Անդ այլ) յետի շատացողի աւետարանին որ շատացաւ միտքանին յիշատակ իւր եւ իւր կողակիցին Դժժժժժժժժ գտաւերացն հերիւսանին լաթի-ին որդուն տարախանի: Ծնողաց բակիս-թանին եւ հոր ասխանին: եւ եղբարն սաթիւրին կողակիցին թամամին եւ

որդոցն յետակին: . . . եւ հաւերգորն արաղչին եւ որդոցն խոճուին եւ ասխանի դստերացն աղապարհանին յիշատակ հուրիւսանին եւ իւր արան մերձաւ որաց ծե. ըոց եւ սղայոց առհա-արակ ննջեցելոց ծերոց եւ տղոց. նմ փառք յաւիտեանս: ան: (ԷՋ 238ա նոյն գրով կը շարունակուի) ջիկարին եւ որդոցն սարուսանին եւ կողակիցին մարնանայ որդուն խաչիկին անյիշատակ գուրումն: . . . միայ հաւերգորն խոճուին որդուն մէկիւքին: . . . զիչ (զինչ) որ արան ննջեցեալ ունին ան զորան (զիւրեան) հոգին արժանաւոր անէ խաչի լոյսոյն երկից արքայութեանն արժէ անէ: . . . եւ ետուր ի դուռն նր անձանին զինչ որ կարգաւոր կայ. սակալա՜ հեռայցոյա՜ կամ ծախէ: . . . գ: ճ: Կէ հայրապետաց անիծեալ եղից = նա-ղովեալ եղի: փառք յաւիտեանս ամէն: (նոյն գրով շարունակուած) Գարձեալ Յիւնեցէք ջանս ուտին. Գետկարի կինն. աղիւն. որ է մարկան. խա. նուսին. Պետրոսին որդի ջանսէւտին. Յիւնեցէք ի քն. եւ ան զանկ յիշէ իւր. միտանգամ գալըստն. ամէն. թվ: և: ձ: է:

ԷՋ 301բ (Գլխաւոր յիշատակարան). փառք աւշուկեղանին հաւը. եւ որդոյ նոյն միածնի, եւ ամենանոր հոգոյն, եղի ի նորին էութենէ: ան: (ԷՋ 301բ) հոհութի. եւ բարեբանութի. համազոյ՝ եւ միտանական նր երրորդութեն: հաւը անձնի՝ զորդին ծնողի, եւ զնր հոգոյն բղիւղի, երկն ի մի. եւ մի յերկն: անձաւելի. անբովանդակելի: անհասանելի: անբժնելի: անպարագրելի: անկէտ. եւ անժամանակ անուծին. հաւը եւ որդոյ եւ նր հոգոյն. յամ եղականացս՝ յիմանալեացն, եւ ի զգալեացս՝ ի բանականաց՝ եւ յանբանից: եւ ի բնական եղելութե արա. ածոցս, երկրպագութի եւ փառք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Զնորհիւ ամենականին նոյ՝ եւ ողորմութե նորին՝ եւ գործակցութե նր հոգոյն, յազ (յանկ) ելեալ՝ աւարտեցաւ աւետարանս: ի յերկիր՝ եղեգեաց՝ ի վանս՝ արատիւսոց՝ ընդ հովանեաւ նր եկեղեցոյս եւ նր վարդապետաց գերեզմանացս որ աստ կան հանգուցեալ: անամբ սրապիոն արեղայի. քաւ եւ արի անկաղծ փռիսփայի ի հայրապետութեն տն՝ տի եղիշայի: Արդ՝ ց-կացող եղեալ՝ նր եւ զլուս-ւոր եւ մարքափայլ աւետարանիս: Ստեփանոս կուսակաւս արեղայի՝ եւ ստացաւ զսայ ի հալալ ընչից իւրոց: Բժիշկ հոգոյ իւրոյ՝ կցորդ: յոյս՝ եւ ապաւէն առ քն՝ եւ ճար ճանապարհին վերջին՝ եւ բաւալի դրանն արքայութե՝ եւ գանձ յերկինս անկողո-

ւելի: եւ առ քն միւրոց: (Շարունակուած է ուրիշ ձեռքով եւ կարմիր ու կանաչ սկզբնատողերով): Արդ եւ յովաննէս արեղէն ծաղկել տուի նր աւետարանս յիշատակ ինձ եւ ծնողաց հաւը իմ տի բարեղին եւ մաւրն իմ շարպութին եւ եղբարցն իմոց ետգարին. գրի-գորին. պարեղին. մաթէոսին. եւ քիւրն իմ ալինին ով որ հանդիպի ի սմայ ան ողորմի ասացէք վերայգրելոցս ձեզ ողորմեցի միտանգամ գալըստն ամէն թվ. ուլե. ծաղկեցաւ անամբ յիւրայել իրկոյ ի խնդրոյ յովաննէս (արեղայ) ի բանի սիրող ի յերկիրս որ ի 3 գիրքերուած էան ի գաւղս որ կոչի յղուվերծ ծաղկեցաւ:

ԷՋ 303ա. Չվերջին նորոգել տ-ող նր աւետարանիս. զբարեպաշտ եւ անձաւոր բազգի (իմա Հին Պայաղիտի) բերդ: ուլե սաթիւրին որ շատացաւ զսայ ի հալալ վաստակոց իւրոց եւ ետ նորոգել. յիշատակ իւր եւ իւր կողակցուն եւ իւր ծնողացն գոգու սոլթա. նին. եւ մարիանին. եւ իւր որդի արիւր-խանին. եւ թուներ բազգասար զարայիսն. վարդու. տ՝ արդայէն: եւ իփակն. փաշեկ. մրմ-մթ: առ հասարակ ամենեքեան ամէն:

(Անդ այլ) Դժձ յիւնեցէք. քն եւ ան ողորմի ասացէք արիւրանին եւ իւր որդի սաթիւրին. եւ իւր թու. մէկիւք եղգարին. եւ իւր որդի. ջան սեւգին. խոճուին. մէկիւքին. եւ եղբարն պետոսին. եւ մէկիւքն: թին. խաչատուրին: եւ իւրեանց կողակցուն և՛ արա. սոթ: թանին. եւ մարանին. եւ մայր թամամին: արապչին. եւ առհասարակ մեծի եւ փոքու խանուսին եւ իւր դուռն եւ որդուն չիւքին. եւ հարսն մարիանին: . Ով հանդիպողք նր աւետարանի ողոր հանդիպի սմա կարգալով կամ աւրիւսակելով. ի բերանով եւ բոլոր սրտիւ ան ողորմի ասացէք իւրեւն եւ ննջեցելոցն եւ ան զանկ յիշէ իւր մէկսանգամ գալըստն ամէն: Իւր զկալմոյ նր աւետարանն. եւ զսահակ սարկաւազն յշք ի քն եւ ան ողորմի ասցէ իմ ննջեցել ամէն:

ԷՋ 303բ (այլ) Դժձ յիւնեցէք եկեղալի որդի եղցն եկեղալի Կարին քաւ ի խաթփաշին կողոյսուն օվանէսին այն Դարին որ թահմալ խան որ եկաւ Երեւան չաթէն որ եկաւ բազգի բերդի վրէն նր աւետարանիս կողոյսն չաթէն գտեց Դարաւ Դժձեալ յիւնեցէք եկեղալի որդի եղցն ետ նորոգել նր աւետարանն վերջին կալմ-վին թվին ուլե ին ամէն. յիւնեցէք եւ ողորմի ասեք ամէն:

15.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԺԶ = 1497:

ԹՈՒՂԹԻՒՆ 287: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 26X18X8 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մարտի. երկուսն իւրարանջիւրը 19 կամ 20X5,5 սմ.: - ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թմնար՝ սև, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները կարմիր, տող՝ 21-22: - ՆՈՒԹ՝ թուղթ: - ԿԼԶՄ՝ կաշնպատ փայտ. առաջին կողմն վրայ կայ մէկտեղ խաչ մը՝ կարմիր ակով. քո-

վերջ 3 փոքր խաչեր. շուրջ տեղեւներ ու բնականեր. ամբողջն աւ արձանեալ: - ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ՝ գրուած են սկիզբէն եւ վերջէն մի մի թերթ թուղթ՝ բոլորգիր Մայր Մարտոցի մը մնացորդ: - ՀԱՅԳԱՄԱՆԻ լաւ: - ԳԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹԻՒՆ ԷՋ 1ա-բ, 3բ-4ա, 5բ-6ա, 8բ-9ա, 18բ-19ա, 91ա, 286բ-287բ: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԵՐԸ եւ

գարդագրերը լաւ են. պատկերները անարժանատի: — Գրիշ Թովաննէս քահանայ. ստացող Կիրակոս քահանայ. տեղ՝ Ամ զիւղ. թուական՝ ԶԻՅ՝ = 1497:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ. էջ 2բ—18ա 16 տնօրինական պատկերներ, Եւսեբի կարպիանոսի, Կանոնք. էջ 20ա—90ա Մատթէոս. էջ 90ա—բ նախագրութիւն Մատթէոսի եւ Մարկոսի. էջ 92ա—139ա Մարկոս. էջ 139ա նախագրութիւն Մարկոսի եւ Ղուկասու. էջ 139բ—140ա Յարութեալ յս. էջ 141ա—223բ Ղուկաս. էջ 224ա նախագրութիւն Յովհաննու. էջ 225ա—283ա Յովհաննէս եւ «գիր կնիքն շինցել»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 1ա (օտար գրչէ՝ ձայնեղու վոյց 3 տող անպէտ տեղեկութիւն):

Էջ 1բ (շրագրով) այս ակեալարանս պարկանի բարեկից արծրունի:

Էջ 2ա (այլ գրչէ) յիշատակ է պարնկաց տը մեղեդիքն խալիֆայ կիւֆոսին արդոյ նորայ մելիքնին տնային թուուին նորայ մարտիրոսին սարգիսին ով որ զայս գործանա Կանոնի պատիւ առնէ գերեցաւ ձեռնաբ տը յովանէս որ է գերգցի այս կերպս թուին ուժաւ:

Էջ 14ա. Իւ զանպիտան գրիչս յիշեցէր ի տը. էջ 90բ. Իւ զմեղաւոր յովանէս յիշեալ:

Էջ 223բ. Աղաքմ յիշել ի տը. զտովանէս. մեղաւոր. գրչակս. միով ողորմիւ. եւ ան յիշողացդ ողորմի. ամէն:

Էջ 283բ (Գլխաւոր յիշատակարան) Փառք անպարագիծ էին. այնմ որ ոչ էն հետազաւտելի. եւ ոչ զինչ են. եւ ոչ զինչ պիտին. համբարձելոյն յամ մտաց սլացման: Գաճութի անգնին՝ գոյնի. որ է բան կնիք. եւ սահման էին. փառաբարձութի անպարիմանալի սեռին. որ է հոգի համագոյ էին եւ փառակից բանին: Որ տրամադրեաց. զմեղսամած մատուեն տապանց. անարժան եւ տկար ոգւս. յովանէս քահանայ. նուազու եւ անարժան բանակնորի: Գրեալ եւ կարգեալ. զճառս երախտեաց. անպարձ քահանայեաց. զոր ճշմարիտ եւ անձն բան. միաձին որդին նոյն քն. ի վախճան աւուրցս այսոցիկ. կատարեաց զնշանս. եւ զարուեստս. որպէս զի որք ընթերցին. ի միտ առցեն եւ ծանիցեն. թէ նոյն տը է որ Մովսէ հրամայեաց. առնուլ զգառն տարեւոր. եւ յիշել զերախտի անձութե. որ յեզիպտոս. Կոյն եւ աստ եցոյց մեղ յիշատակ. չարչարանաց

իւրոց. որ ոչ միայն պէտքէն. նշանաւ լուսաւորեաց. այլ եւ չարչարանաց. եւ մահու համբերեաց. զի գիտէր թէ լսելով զանարգանս. տն մերում գարձ եղիցի. ի մեղաց մերոց: Արդ կատարեցաւ անձախաւս եւ տիեզեւրաբարող. աւետարանս. ի խնդրոյ. պատուական քահանայս զտը կիրակոսն. յիշեցէր ի քն. եւ հայրն մարտիրոսն. եւ մայրն զմարիամն. եւ կենակիցն իւր զայլ թուին. եւ զաւակն իւր զբոստակէսն. հայրապետն. եւ պետրոսն մելքեակթն մարթէն շնոխսորն. եւ եղբայրն իւր. սահակն. եւ զաւակն իւր. սաղաղէն միւթարն. առաքելն. տաւնապետն. յոհաննէս. թատուին. եւ կենակիցն թամարն. եւ միւս եղբայրն մկրտիչն. եւ կենակիցն Խայրոցն. եւ զաւակն իւր զբաժնուրն. զեղիսէն. եւ զմիւս եղբայրն. զգրիգորն. եւ զկենակիցն. զալթուին. եւ զաւակն իւր. զյակոբն. եւ զգոհարն. եւ զմիւս եղբայրն. զխաչատուրն. եւ զկենակիցն իւր զԹամարն. եւ զամ արեան մերձաւորս. եւ որ ան ողորմի ասէ ան իւրն ողորմի ամէն: Իւ արդ ես ունայնս ի գործոց բարեաց անուամբ յովանէս. եւ մականուն քահանայ. որ անուամբս եմ եւելթ. եւ ոչ արգեալս, որ ձայնիւ բարձրացեալ. եւ հոգով կորացեալ. զրեցի զնք աւետարանս. ի գաւազս որ ամ կոչի. ընդ հովանեաւ նր յակոբայ հայրապետին: Իւ ան ողորմի ասացէր հաւն իմոյ գանկին. եւ մաւրն գոհարին. եւ իմ եղբայրն շահաբին. եւ թուսին. եւ աղչին. գաւառաթիւն. եւ քուրն թուրուանդին. եւ ան արեան մերձաւորացն ան ողորմի ասէր. եւ ան ձեզ ողորմեսցի ամէն: ի թվինս. Զլոյ գրեցաւ: Իւ արդ այսպիսի բարեմիջեւ եւ մեծափառ նր յակոբայ բարեխաւս աշխարհի, եւ ապաւեն ապաստանի. քաւոյն մեղուցեցող, զոր գիմեալ մեծաւ յուսով բարի արմատոյ շառաւեղն, կատարեալն հաւատով. եւ զործով բարեաց. տը կիրակոսն. եւ յիշման արժանի առնէր ի տը. եւ զհայրն իւր զմարտիրոսն. եւ զեղբայրն իւր զսահակն. եւ զմիւս զգրիգորն. եւ զխաչատուրն. եւ զմայրն իւր զմարիամ. եւ զամ արեան մերձաւորս զկենդանիս եւ զհանգուցեալս յիշեցիք ի բուն բարին որ տեսան զնք աւետարանս եւ ստացան ի հայալ արգեանց իւրց եւ եղին (տող մը բաց) անջինջ յիշատակ հաւն մարտիրոսին. եւ մաւրն մարիամն եւ եղբայրն սահակին եւ մկրտին եւ գրիգորին եւ խաչատուրն. եւ ան ձայնեցելոցն մեծի եւ փոքու եւ որ զան ողորմին ասէ նա ան իւրն ողորմեսցի մեղ զորդիս եւ ձեզ կարգացողացդ եւ յողացդ ամէն եղիցի եղիցի:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

ՈՂՐ = 1643:

ԹՈՒՂԹՔ 288: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ՝ 14X9X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: — Գիր նօտը. թմաւաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները կանաչ, կարմիր եւ վարդագոյն. տող 20: — ՆՈՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ՊԱՅՊԱՅՈՒՆ տեղ գրուած են սկիզբէն մէկ թերթ սպիտակ թուղթ

եւ վերջէն երկու թերթ բոլորովոր աւետարանի մը մասնորոգ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց սկիզբէն եւ վերջէն պակաս: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 204բ, 223բ, 259բ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ քիչ ու միջակ գործ: — ԳՐԻՉ, տէր եւ տեղ՝ անձանց. թուական՝ ՈՂՐ = 1643:

Զեւագիրս կը պարունակէ.

1. ՅԻՈՒՍ ՈՐԴԻ. սկիզբէն պակաս. սկսած է աղամէն. կազմողն ալ թերթերուն կարգը խանգարեր է. կանոնաւոր յաջորդութիւնը հետեւեալ ձեւով է. ԹՂ. 14, 12, 13, 11 (ընդհատուած), 17, 18 (ընդհատուած), 15, 8, 4—7, 9, 16, 3, 1, 31—60բ:
2. Թուղթ միւթարական. Անտեն է յոյսն աստուածային. էջ 19ա—22ա:
3. Բան մաղթանաց. Աստուած անեղ անհասական. էջ 22բ—24ա:
4. Մաղթանք առ հրեշտակապետն. Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնող. էջ 24բ—29բ:
5. Առաքել վարդապետի Ոտանաւոր այբուբենից. Այբն Աստուցոյ է յաւրինակ. էջ 30ա—բ, 10ա—բ, 2ա—բ, 257ա—բ:
6. Աղթթը Ս. Գրիգորի (նոր գրչէ մը աւելցուած). Ով ամենագութ լուր բանից մաղթողիս. էջ 66բ—67բ:
7. Բան հաւատոյ. խոստովանիմ Աստուած զհայր. էջ 68ա—107բ:
8. Վիպասանութիւն Հնորհալոյ. Պարտապան է հօրն որդի. էջ 109ա, 108ա—բ, 110ա—151ա:
9. Աղթթը Ս. Գրիգորի (նոր գրչէ աւելցուած), Մեղայ յերկինս եւ առաջի քո. էջ 109ա—բ:
10. Ողբ Ոգեւոյն. էջ 151բ—180բ (1 թերթ պակաս), 181բ—203բ:
11. Ներբողեան Ս. Խաչին. Բարձրացուցէր զտէր Աստուած. էջ 204ա—222ա:

12. Յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա. իմ եղական գոյով բնութիւն. էջ 224ա—231բ:
 13. Միշտ էիդ անեղ բնութիւն. էջ 231բ—234բ:
 14. Բան խրատու. Այբն առաջին զքեզ տղայ. էջ 235ա—239ա:
 15. Այբն անսկիզբն ասէ զԱստուած. էջ 239ա—243ա:
 16. Այբն Աստուծոյ զքեզ մերձակայ. էջ 243բ—251ա:
 17. Յիշատ. Առաւկացն Սողոմոնի. Աստուած եղին հոգւովն ի սմա. էջ 251ա—253ա:
 18. Քաղցրագունիս այս բաղձանաւք լցեալ հոգիս. էջ 253ա—255ա:
 19. Սա մարգարէ աստուածաբան եւ իմաստուն. էջ 255ա—256բ:
 20. Վարք Ն. Հնորհալոյ ի Ն. Լամբրոնացւոյ. Շարժեալ ստիպէ. էջ 259ա—264բ, 268ա—բ, 265ա—284բ:
 21. Ն. Հնորհալոյ հանելուկք. էջ 285ա—289բ (վերջէն պակաս):
- ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 110բ. Զան ալ ժան եւ զթարմատար գրիչս աղաքմ յիշել. եւ թողուի մեղաց հայցել:
- Էջ 234բ. Թվին ՈՂՐ. եւ մարտի իմ. օրն եշի: Գլխաւոր յիշատակարանը պակաս թերթերուն մէջ ըլլալու է:

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

1442էն առաջ:

ԹՈՒՂԹՔ 238: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ՝ 24X17X6.5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկուսն, իւրաքանչիւրը 17.5X5 սմ.: — Գիր՝ բոլորովոր. թմաւաք սեւ, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները վարդագոյն, կարմիր. տող 25: — ՆՈՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ՄԱԳԱՒԱԹԱՅ ՊԱՅՊԱՅՈՒՆ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ զոնացուցիչ. սկիզբը խոստովանել կրած: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա—2ա, 237ա—238բ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ ԴԵՐՈՒՆ ու պատկերները խեղճ բան: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ. ստացող՝ Թովաննէս. ծաղկող՝ Առաքել եպս. թուական 1442էն առաջ:

Մատենան է Աւետարան, որ կը պարունակէ. Մատթէոս էջ 3ա—64ա, Մարկոս էջ 65ա—107ա, Ղուկաս էջ 108ա—179ա, Յովհաննէս էջ 180ա—235բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 2բ. Զատկաւ աշխատող ծաղկիս, առաքեալ: եպս աղաքմ յիշ:

Էջ 4բ. Անմեղադիր լերուք սխալանաց մէկ տղա մեռ:

Էջ 20ա (այլ գրչէ). համբարձում: ՅՈՒՅԱ ԶԵՆ. ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ

Էջ 64ա. յովանէսն որ զաւետարանս, գրելու է յիշեցէր ի քն:

Էջ 236ա. փառք ամենայն երրորդութե հաւր եւ որդոյ եւ հոգոյն օրոյս: Եւ անգուար (= անհրաւ). յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Արդ ես մեղուցեալ. ծառայս նոյն. հանէսի թուս. անգրիտոս. գնեցի. զնք աւետարանս ի հայալ վաստակոց իմոց. Յիշատակ ինձ եւ ծնոցաց իմոց: Պապին հանէսին: եւ հանկանն իմ մուշանին: հաւր իմ մկրտին. եւ հաւրեղբարն. հաստուրին. եւ մաւրն իմ, արուս խաթունին: Իւ եղբաւրն իմ, աղանբէկին, եւ ակորին. որ. տղաւք (= տղա տիւր) փոխեցաւ առ քն. ամաց իբրեւ իւրց: եւ քուրն իւր խաթուն խաթունն: Իւ հաւրն իւր սարգսին: Իւ ան արեան մերձաւորաց իմոց. Արդ երես անկեալ աղաքմ զամէնիսն. որք կարգէք. կամ աւերինակէք. զմեղ եւ զմեր ննջեցեալսն ի նք յաղաւթս ձեր յիշեցէք: Իւ անձն ամենեցուն ձեզ եւ մեղ ողորմեսցի. առհասարակ ի սոսկալի. յատենին: ամէն: Թվ: Պղա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ (առաջին կողմն ետեւը)․ տր' մէլքսէն ու ես մայիսի ժղ էլանը օրն էլէի (այլ գրէ) սառաին շարպատ։

Էջ 93ա (այլ գրէ)․ յիշատակ է նը աւետրն մեքոնին գասպարին եւ պաշտասարին սա եւ յն օրդին արծաթապ գոլով էլ զօլթի եղեն։

Էջ 131ա․ (Գլխաւոր յիշատակարան)․

Ի հայոց մեծաց ի թականի։

Ի յուր հարսը իբրեւ տարի։

Կատարեցաւ սա ի կարգի։

Չեռամբ սարգիս քանի։

Աւետարանս քրիստոսի։

Չոր բժշկեաց տրն ի յերկրի։

Յախտէ ցաւոց զարմանալի։

Չհեանդս վաղ ժամանակի։

Չկրն եւ զկոյրն յորովայնի։

Լուսաւորեաց ազգի ազգի։

Չանգամայնյծն ըստ հրամանի։

Եւ զայսահարսն այլ ի կարգի։

Չննջեցելոցն մէկ հետ Բէկի։

Չամէն գլխոյ հետ իր գրեցի։

Չքր ծնընդեանն քի։

Չմկրտութեանն այլ գրեցի։

Եւ ծայր ի ծայր զարդարեցի։

Ոսկով ծաղկիւ զաւեն ի ի։

Ես պատկերնովն որ է ի գրի։

Գլխաւոր թրն իմ տր րասլի։

Քն նմա ողորմեսցի։

Արդ ես նրա ստոյ յամենայնի։

Սարգիս լըցեալ մեղաւք ի ի։

Ի ծերութեմ' ժամանակի։

Աշխատութեմ' յաւարտ ածի։

Չի եփ (երբ) զանեակու գրէի։

Ես ի'դէ' անուանեցի։

Սք թագուհին մարիունի։

Տրն այլ համեց թէ թող լինի։

Չի այլ մարդ այդ ցեղ չունի։

Եւրա վայրէ որ է բարի։

Ի վայելուն յիշատակի։

Ես եւ օրդոցն իւր եւ զարմի։

Ես իւր ծնողացն ամենայնի։

Հանել ի գնդն արաւամի։

Սք թագաւորն կոստանդին

Աշովն աւծեալ է անեղին։

Երկար ամաւք վայելողին։

Ըստ հրամանի մերոյ փրկչին։

Չաթուռն իւր ըզհայրենին։

Որդովք իւրովք յամենեւին

Աճ առնէ ողորմութիւն։

Իւր եւ ծնողացն իւր եւ զարմին։

Որ զմեզ յիշէ առ ի բարին։

Եւ կամ ինդրէ մեզ թողութիւն

Քն որ առանտ է ի բարին։

Թողու զիւր մեղքն եւ զիւր ծնողին։

Եւ զմկրտչին զկազմողին։

Էջ 133ա․ Փառք ամենանը երրորդութե հաւր եւ որդոյ եւ հոգոյն սրբոյ․ յախտեանս ամէն։ Ահա զհոգոյն բարեբանութի զթածին․ ողորմածին եւ մարդաւորին․ նայ հօր նայ որդոյ եւ նայ հոգոյն սրբոյն։ Եւ ապի եղակի․ անորիշ․ անքակ անբաժանելի միանական նը երկուքն անդրաւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։ Գարձեալ յիշեցէք ի քն զվերջի ստացող նը աւետարանին․ զպարոն անձառուրն եւ անձ ողորմի ասացէք իւր հոգոյն եւ իւր ծնողացն եւ իւր կենակցին եւ բարի եւ շինարար տիկնոջ զփչախ խաթունին եւ ի յից զաւակացն հարկաւ շին․ դուլաւթիարին․ եւ շնորհալի սրկւ գին իւր հայր յուսէփին եւ խումարին եւ ստեփանոս սրկւ գին իւր փեսային․ եւ այլ անձ արեան մերձաւորացն իւրոց ողորմի քն եւ որդոցն որ տարածամ մահամբ փոխեցան յԱճէս եւ խառնեցան ի գունդ զարթնող․ եւ յերամս արդարոց ամէն։

Ես զթուռնին իւր զղաքարայն․ անձ յերկար ամօք պահէ ամէն բ․ աւետարանին ի ձեռն ստփնին միգրին․ եւ նայ վկայութիւն ոչ որ չունին ի ինանութի զատ ի նոփնսէն։

Էջ 159ա․ Յիշեցէք ի քն եւ անձ ողորմի ասացէք զվերջին ստացող նը աւետարանին՝ աթմաքչի մղտէսի յահանին․ եւ այլ անձ զարմից նորին․ որ ստացաւ զնը աւետարանս ի հալալ վաստակոյ ի թականութե հայոց։ Ուհ․ եւ իւր ննջեցելոցն հոգոյն չուրջ ածին հիւանդաց առողջութի տացէ․ եւ ինքն զվարձն ի քն առցէ․ ամէն։ Հայր մեր որ յերկինս։

Էջ 159բ․ Կազմեցաւ ձեռամբ ալիփնարցի տէր կիրակոսի որդի տէր թուամյէ․ ի վայելումն․ յամթեցի տէր պաղտասար քհրի թւին ռճհգ ամի։

20.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԶ = 1657

ԹՈՒՂԹԹ 263: — ՄԵԾՈՒԹՈՒՆ՝ 13×10×6 սմ.: — ԳՐՈՒԹՈՒՆ՝ երկսին, իւրաքանչիւրը 9×3 սմ.: — ԳՐՈՒՆ՝ քրտրգիր. Թմանք սեւ. սկզբնատուները եւ սկզբնատուները. տող 21: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ. առաջին կողմն վրայ երկու հասարակ խաչ՝ առաջինը 5 ակով, երկրորդը միայն 3 թեւով եւ

մէկ ակով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՊԱՆԱՅ՝ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ քիչ մը չի նսցած, մէջը պակասներ: — ԴԱՏԱՐԻ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 4ա եւ 202ա: — ԼՈՒՍԱՆԻՑԱՎԱՐԻԾՐՈՒՆ՝ ու պատկերները բաւական լաւ: — ԳՐԻՉ՝ Յովնանէս ըսկիւր. ծաղկո՞ Յակոբոս. ստացող՝ անյայտ. տեղ՝ Սպահան. Թուական ՌՃԶ = 1657:

Մատենան է Աւետարան, որ մի պարունակէ. Նախագրութիւն Մատթէոսի եւ յանկ էջ 2ա—3բ. Մատթէոս էջ 5ա—76բ. Նախագրութիւն եւ գլուխը Մարկոսի էջ 76բ—78ա. Մարկոս էջ 79ա—124ա. Նախագրութիւն Ղուկասու էջ 124ա—բ (հոս թերթ ինկած). Ղուկաս (սկիզբէն պակաս) էջ 125ա—200բ. Նախագրութիւն Յովհաննու էջ 201բ (շարունակութիւնը ընդհատուած է). Յովհաննէս էջ 203ա—261ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 1ա գրչափորձեր:

Էջ 1բ (նօտագիր) դձ յիշ ի քն ողորմի տան գաւկէին — Է—Էրի զարկին — Էրմի Գր զուսին — Է—Էրմի զարուսին ամէն (տակը 4 տող գրչափորձ):

Էջ 201ա. Աղաչեմք ըզձեզ ով եղբայրք Յիշել ի տր ըզձեզից սորին ըզՅակոբոս:

Էջ 261բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Փառք քեզ անսահման եւ անզուգական անուն անպակղն եւ անվախճան անուանեալ եւ անապական էութիւն. անուր. աներբ. անուստեր եւ անժով. յիշի բաժանեալ անձնաւորութիւն եւ ի մի տրութիւն եւ անձնիւ: Բովանդակեալ անբախ միաւորութիւն հօր եւ որդի եւ նը հոգւոյն պարունի ի քն զաւարն եղև նը աւետարանիս ի յերկրին անարից ի քն զաւարն: Գտի յոհանն: Գտի աւարն. Գտի կարապետն: ով որ յիշէ յիշեալ լինի: կրկին անգամ յիշեցէք ի քն յովսէփ երեցն. որ գրեց յիշատակարանս ի գիւղն փարման ի թւին հայոց ռճթ:

Էջ 263բ (նօտր) դձ յիշեցէք ի քն փարմանայ քհրէյն (վերի յիշատակարանին վերջին տողին եւն ամբողջապէս կրկնուած, միայն թուականը դուռած «թվին ռճիմ ամս»):

21.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԶ = 1687

Կը պարունակէ. Եւսեբի կարպիանոսի, Կաշանը, Ցանկ եւ Նախագրութիւն Մատթէոսի էջ 3բ—14ա. Մատթէոս էջ 15ա—73բ. Ցանկ եւ Նախագրութիւն Մարկոսի էջ 74ա—75բ, Մարկոս էջ 77ա—154ա. Ցանկ եւ Նախագրութիւն Յովհաննու էջ 154բ—156ա. Յովհաննէս էջ 158ա—190բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 1բ (օտար գրէ) Յիշատակ է. նը աւետարանս աստապ'տեցի. պարոն. խաչատուրի. եւ կողակցուն. եւ ծնողացն. Էրդի. ին. եւ թամամին. եւ որդոյն. Յովհաննէսին. եւ դստերացն մարիամին. եւ թամամին. եւ Յեղիսայութիւն. եւ ուղուր. ին. եւ այլ անձ. բնանեացն. իւրոց. եւ եղ ի դուռն. նը. վարդանայ. եկեղեցուն ի վայելումն. մանկանց. նորոյ սիւնի: Աղաչեմք. զձեզ. զվ քհրէյն. եւ պաշտանք. քի: յորժամ. բնութեանք. եւ վայելէք.

խորտակւ. ան որդւոր. աս՝ցէք. պոն խաչ՝ տուրին. եւ ան. արեւն. մերձաւորացն. որ եւ տոն. որդւորացի. ձեզ. ի միւս. անգամ. գալուստե՛ն իւրոյ անէն. թվին աճձ. եւ է ին. գրեց՝ և ձեռամբ. Գեանայ. վպաին.

ԻՂ 14ա. Չստացող նը աւետարանիս զպարոն նուրին յըջ՝բ:

ԻՂ 75ա. ի Թուականութե հայկականի. ոճ. երեսնորդի. եւ վից Թուական եւս ի հետ դիւնի: Չստացող յայտ աւետարանիս: յարեւելի պարոն նուրին: իւրորէ յիշել առ տոննիս:

ԻՂ 110ա. ի թվին ոճՂ. ամին ապրիլ. ամսոյ ք.ն զոտացաւ աւետարանիս զնուրին յիշեցէք եւ դուք յշ՝:

ԻՂ 156ա. ի Թուին հայոց ոճ. լղ ամին եւ հումայեցոց ապրիլ ամսոյ ի ութն: ստացող նը աւետարանիս զպարոն նուրին յիշեցէք առ տոն. եւ դուք:

ԻՂ 190բ (Գլխաւոր յիշատակարան). փառք անկազանն եւ սկզբանն անի: Անեղին եւ գոյացուցին բնաւից: Անվանանն եւ անսահման էացուցին: Սահմանիչ եւ կատարումն բոլոր էիցս: Իիցս միակին եզակի եւ միւսմ անթուրին որ անշարժ գոյով շարժէ զամ արարածս ի կեանս եւ ի փրկութի: Իիցս էակն եւ կենդանեաց կեանքն. որ անփոփոխ գոյով միշտ յէութի: Անեղբ եւ անվայրփական: Բռնն եւ բովանդակիչ անի. եւ յամ անհաս: Որ ի մասունս եւ ի բոլորս. եւ ինքն ոչ մասն եւ ոչ բոլոր. ոպ թէ զմանն եւ զբոլորն զամ ինքն ունեւով. եւ կրէ զամ բանիւ զորութե իւրոյ: Գերաբեր գոյով լնու զամ: Որում բան եւ իմաստութի եւ լեզու արեւել ընդր էիցս: Ի բոլոր էիցս հանցոց զաւրհնութի եւ զգիտութի հօր եւ որդւոր եւ հոգւոյն իսկ չորից աւետարանչացն խորհուրդ թղւմ օրինակ իմն ցուցմամբ տեսանի: Չի ոմանք առն թէ չորից աւետարանչացն են օրինակ չորք անկուն արարածոց Մեւելք:

Արեւմուտք: Հիւսիս եւ Հարաւ: Պատեր (= պատ էր) համասփիւռ քարոզել զաւետարանն իսկ ոմոնց հաճոյ Թուեցաւ ըստ չորից մշտահոս գետոցն. յարեւնակալ աղբերէն յառաջ խաղացեալ առ տիեզերաց ուղղուէն փխտնու որ նշանակէ զմատթոս: եւ Գեհն՝ զմարկոս: Տիրիս Ղուկաս: եւ Իփրատէս, զյովհաննէս: Եւ սոսին գոյով նմանապէս Թուով ուղղացեալք ի կենդանական աղբերէն առգանել զպարբել մարդկային բնութիւն: Արդ ամ բարութեց եւ անձային գանձուցս փափագող եղեալ. բարի եւ բարեմիտ նուրին. որ ստացաւ զնը աւետարանս. եւ եղ յիշտական ի դեօն պուստ. ի դուռն նը ստեփաննոս եկիցւոյն: ի վայելումն մանկանց նորոյ օրնի: Աղաչեմ զհանդիպող նը աւետարանիս յիշել զվերոյգրեալ ստացող սորին զարեւելի նուրին եւ զծնողն զնեթէսն եւ զմարիամն. զեղբարսն՝ զանդրիանս զհապետն. զմիսանս. վարդանն եւ զպարսան. եւ զեղբորդին զկառապետն. եւ զայլ աղգատոհման զկենդանիքն եւ զհասգալիքն յիշման արժան առնել եւ որդւոր ասել. ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշելոցս. տոն. տեւանց որդւորացի ամէն:

ԻՂ 192բ (օտար գրչէ). Յիշտի Է փրկագործ եւ կենսունակ խնկածորան: Աւտրանս քի յուսայհոգի մահտ՝ օր: պետրոսի: որդւոյն պա՛րն: օլանէսին: եւ պմըն սիրունին: պմըն Նիկողոսին: եւ կենակիցք: սոցին եւ կենակիցք: սոցին եւ նրայ. բորող (== նորաբորող) որդոցն: Մալխասին: պետրոսին: պողոսին: շտեփաննոսին որ եւ շտացաք հայալ արդեանց մերոց եւ երուք: Պէյազիտու ամրոցի: անձնին: եկեղեցուն յշտի մեզ եւ նախնեացն մերոց. օվ որ հանդիպէր կարդալոյ կամ օրինակելոյ երես անկեալ աղաչեմ: միով հոր մեղայիս յշէք վերոյգրեալքս: եւ դուք յիշել լիցիք սոսկալ յաւուր զադատանին ամէն շտացք՝ նը Աւտրան ամին տն ունեթիւ: ին իսկ հայոցն ունեթիւն յամենան հումոնց նոսմորի մէկին:

22.

ԱԵՏԱՐԱՆ

ՋԼԹ = 1490:

ԹՈՒՆԴԹԻ 326: - Մեծոռնի 18X13X7 սմ.: - ԳՐՈՒԹՈՒՆՆ մարութ, երկսիւն, իւրաքանչիւր 13X4 սմ.: - ԳՐԻՐ քոլորգիւ. Թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատառերն ու սկզբնատողերը կարմիր, տող 20: - Նիւթ թուղթ - ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ. առաջին կողմն վրայ արծաթեայ մեծ ու պարզ խաչ մը: - ՀԱՆԳԱՄԱՆԻՐ՝ բաւական լաւ. վերջի մասերը մզկոտած: - ԴԱՏԱՐԱ ԹՈՒՆԴԹԻ ԷՂ 1ա-2ա, 321ա, 422ա-323ա, 324բ-326բ: - ԼՈՒՄԱՆՑԱԶԱՐԻՐԻՐ՝ միջակ. ՊԱՏԿԱՆԻՐԻՐ՝ շատ գէշ: - ՄԱԳԱՆԱԹԵՆՑ ՊԱՆՈՒՆԿ՝ սկզբըն եւ վերջն երկ-երկու թերթ անցման երկաթագրով վկայարանական գրութեան մը մնացորդ: - ԳՐԻՐ՝ Ալեքսանդրոս աքեղայ, ստացող խոնարար. տող խորոտակ վանք. Թուական ՋԼԹ = 1490:

Կը պարունակէ. Մատթէոս ԷՂ 3ա-94ա, Մարկոս ԷՂ 95ա-151ա. Ղուկաս ԷՂ 152ա-247բ. Թովհանէս ԷՂ 249ա-318բ:

ՅԻՇԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՐ. ԷՂ 91ա. Չգծագրող նը աւետարանիս զարեւանս յիշեմ ի տոն եւ ան զքեզ յիշէ ամէն:

ԻՂ 248 (օտար գրչէ, նոսր). Շնորհօք ամենագորին ան հօր ամենակալի. եւ որդւոյն միանին. եւ շնորհաբաշի. նը հոգւոյն ճշմարտի: Ես Թարխան: ուղղաշիս որ եմ տէր յերկրիս խաչինու. շտացայ. նը աւետարանս Յիշատակ ինչ. եւ իմ ծննդոցն հօրն իմոյ իսայիսանին. եւ մօրն իմոյ հուսնին: Եւ հանգուցե՛լ եղբօրն իմոյ Սուրապին. եւ միւս կենդանի. եղբօրն իմոյ: Եւ զուգու պին եւ որդւոյն իմոյ. Եօհանն. եւ դստերն. փարիզադի: Եւ ամուսնոյն իմոյ: Սալվարին: Ի դուռն. խաչինու պակի նը դէօրք զօրաւորին. օվ որ զայս հանել ջանայ իմոյ թէ օտար՝ց: գ: ծ եւ ժը հայրապետ՝ց նոյման ինի մասն եւ բաժին ք կայինի եւ ք յուղայի առցէ աստ եւ ի հանգերթէ՛լ. ունէն. թվին:

ԻՂ 318բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Փառք նը երրորդութեանն եւ եւահիւսակ անձնաւորութեանն հաւր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ. այժմ՝ եւ միշտ եւ յախտանս յախտենից ամէն: Որք զմտաց այս անաղաւս եւ վիճիտ ունիցին երկնակալ գիտմամբ առ էականն լոյս եւ իմանալեացն տեսարանն. նոցին ոչինչ է փոյթ բովանդակ բնաւին ինչ որ յաշխարհի եւ որ ընդ հոսանուտ եւ եղծանելի բնութեմ բերին. այլ միանգամայն զհուր սիրոյն. հուրն զոր քննդանի արկ ի բանական բնութիւն. աւրտաւրէ արժարձեն յոգիս անչիւջանելի բորբոքմամբ. հոգեւորացն տուրեւառութեամբ. որով եւ լուսաւորին բոս բանի անձայնք մարգարէին որ ասէ պատուիրանք տն լոյս են եւ լոյս տան աչաց: Արդ գրեցաւ նը աւետարանս: ի թվին Հա՛ց Զլիւթ: ի հայրապետութե ան նրգսի. ի զանութե. յաղուպ բեկին. Գրեցաւ ձեռամբ անարժան հէք քանաք վտիտ եւ անարհեստ գծողի ալէֆանոս արեկայի որ անուա՛ւ միայն կոչիմ արեկայ եւ զործովս վատթար եմ բան զամ միգ: Արդ եղև զրաւ գրչութե այս անձայնք նը աւետարանիս: Ի յերկնահանգէս եւ զերահաշակ նը ուխտս խորոտակ լնդ հովանեաւ նը անձնին եւ նը յախտին եւ նը նշանին եւ այլ սրբոցն որ աստ կան: Որ բազմաժամանակեալ անմիջապէս լեալ եւ խախտեալ հիմանց սորա: Եւ ետմ (= յետոյ) սրբամիտ եւ ածաւոր եւ մեծազգի տեսնալ զնը ուխտս այսպիսի խախտեալ. խանդաղատեալ սորա: Վասն որոյ շեմեանդ սիրով եւ եռաչփափաք տնչմամբ: Աւան աղէս նորոգեաց զնը ուխտս եւ շատաշխատութի կատարեաց ան զիւր հոգին անգործ ձեռաւ գործ խորան դասէ: ի առաջնորդութե նը ուխտիս: Տո՛ղ զուկաւորն որ է սրբամիտ եւ հեղահոգի եւ խոնարհ եղբայր սիրութե: ի հայրապետէ տո՛ղ զաղարին. եւ փակակալութե տո՛ղ սիմէոնի եւ տնտեսուէ շանչին: Արդ ցանկացող եղև այժմ անձայնք նը աւետարանիս Բարեմիտ կինս այս խոնարար լեղով զրան միգրին որ ասէ: Երանի՛ որ ունիցի զաւակ ի սիմէոն. եւ ընդին յեմ. եւ բան տն որ ասէ. գանձեցէք ձեզ զանձ յերկինս. որ ոչ գող մերձեն եւ ոչ ցեց ապականէ. Ոչ ունեւով զաւակ զսա ստացաւ Է՛շտակաւ եւ առն իւր՝ զարիպշա աղին եւ ծնողացն իւրոց հաւրն իւր էտիլին եւ մաւրն մամանտնին: եւ եղբարցն երանչին. փարվանչին զարակաւ զին. ճահանչին. եւ արքատին. եւ քիւրացն ուլուխաթուրին եւ նարինխաթուրին. եղբաւորդեանցն ճահանչին. ամիրսութանին. եւ մելիքսութանին. դասումչին. եւ մասուտչին. ուստապին. եւ խաւշգատապին. միրզին. եւ մեծ տէտին իւր՝ Թուխթին. եւ որդոյն իւր՝ ճա՛րաչին փեսերոյն տո՛ղ ստեփանոսին. եւ միգրա՛ աղին. եւ քիւրորդացն իւրոց տո՛ղ բարսեղին. եւ յովսէփին եւ պաշարաթին. եւ հերոսին. ընդ որս եւ ես երես անկեալ տղաչեմ՝ զամենեսեան որք հանդիպէ տեսուէ սորա՛ սխալուէ եւ խաչորութե գրոյս թողութի շնորհեցէք. զանարժան գրիչս հանդերձ ծնողա՛ւոցն իմ յաղաւթս յիշեցէք եւ ան զձեզ յիշէ: Ամէն:

ԻՂ 320բ (այլ գրչէ իւր շարունակութիւն). զհիւրին. եւ զորդին իւր Բեաւարոյս. սարկաւաթ. զգազարն: ամիրդատն շահուարն: զմելիքխաթուէն: եւ զփոքր հարսն իւր. զեթարկուէն. ամիրսութան. զ. . . ճուրն. եւ

զիւրեանքննդ. երկայն աւուրս արասցէ ամէն: մեղայպարտ մարկոս. եպն. որ այս անուանքս գրեցի. ան որդւոր լաւէք. ան ձեզ [որդւոր] ամէն: թվ: (Ջնջուած) Դ: թ: (յաջորդ սիննը ամբողջովին գրուած ու քերուած):

ԻՂ 321բ (այլ գրչէ). ի Թուականիս հայկականի երեք քառեակն հարեւրին: տասն տասնեակն պակասի եւ ի չորիցն ստորադասին: Ի ժամանակս պարսկի ի փոքր ապաղ շահ Թաղ-որին: Ի հայրապետն աղլանի տո՛ղ պետրոսի արի հակողին: Ի սըրբազան հանձարեղի եւ նորնձայ կաթկոսին: Եւ առաջնորդն շա՛ր Բաբէտ ստեփաննոսի արհեսպին: Եւ սպասաւոր ըզ նը խաչ մարդն աղանեաց նը նշանին: Եւ որդեցաւ յայտէ՛ տառի՛ եւ ի գանձի անձային: Որ յորդորեալ եւս կոչի աւետարան տն Դի: Չեռամբ փծուէ մեղսամածի՛ եւ ի շէշին քարտողարի: եւ լոկ անուամբն յիւրեւի (= երկցու). մովսէս տրուպ զանարժանի: Որ եմ բնական ի յերկրի՛ ձագաթորոյն ի գործիս: եւ եմ բնական յօտար տեղի՛ եւ ի յերկրն ծարոցի: Մայրաքաղաքն սոթէի՛ զի եմ ծառայ նը մաշտոցի: Եւ կատարող խնդրուածի՛ եւ հովանի ամէն տեղի: ի խնդրելոյ սըրբամտի՛ անուամբ կոչեալն երեմիայի: հեղահոգ եւ բարեղի՛ անձահայ միայնակեցի: ի յիշտակ տմ հա՛լիցի. եւ իւր ծնողացն անի: Տո՛ղ տացէ պարզեւ բարի. յիւր ընդանեացն յամենի: եւ ի յատեացս դասակցեցի՛ ընդ հրարուն զօրացն հրաշալի: եւ սկ՛ որ որ աստ հանդիպի՛ առցէ յիշման գեծող սորին: եւ ինքն առ տո՛ղ յիշեալ լիջի, եւ միշտ եւ այժմ՝ յախտենի: Ամէն:

ԻՂ 322ա (օտար գրչէ). եւ անդ յիշեցէք շէ սրբամիտ եղկարն. որ էր նա՛ ի յերկրն ծառայ ի գեղջէն հոսաբակայ՝ եւ ջերմեանդ սիրով ետ գրել զայսամաւուրքն: եւ զիմեալ ի բանն տն որ ասէ. եւ որ առնու վիսալ իւր եւ եկեղեցի զինի իմ. նա՛ է ինձ արժանի. եւ ապաւինեալ զայս բանս. եւ թողեալ զտուն իւր եւ զամ ինչ. եւ ելեալ գնաց յանապատ եւ յետ տարւոյ միոյ եւ երկու. եկեալ ի մայրաքաղաքս՝ սոթ. վննորդելոյ զաւետարանս. եւ ետ նորագել յոյժ փափագանք զնը աւետարանս. բարի յիշտակ իւր՝ եւ հոգեւոր ծնողացն. հօրն ապաւին. մօրն սալկինաղին. եւ ապաւին ծնողացն. շահուարին. շահումային: եւ ապաւին որդւոյն. ծառուրին. կիրակոսին. յոհաննիս. եւ դոստերացն մարգարտին. եւ իւր որդւոյն ծառուրին. եւ միտ դստերն խիլային. եւ մարմնաւոր ծնողացն. առաքելին. զուլիսանին. եւ հօրեղբարցն. շաքարին. յոհանին. եւ հանգուցեալ ամուսնոյն՝ զիլիխանին. եւ կենդանացն թեղախանին. եւ որդւոյն զուլեւմանին՝ գասաբարին. պաղտասարին. պապաճանին. եւ հանգուցեալ. Թ. մելքումեանցն. եւ զստեբացն. նաղուխանին. դուլիսանին. փարիսանին. մարիանին՝ շահուրթանին. եւ հարսներուն. զարիպետին. հանգուցեալ. (բոս մը բաց թողած) մարիանին. եւ թուանցն. ամիւ պեկին. սալվարիսանին. (բոս մը բաց թողած) եւ առ ամենեսեան Ամէն: Այլ եւ յիշեցէք զվերոյգրեալն ընդ նոսին. եւ զմահաբարի. եղկարն. որ եւ երեմիայանուանեցաւ. եւ իւր անմ մերձաւորն զիւրեանքն եւ զհանգուցեալն:

ԱՅն ամի՛ զննջեցէ՛րցն հանգիստ եւ արքայութի՛ պարգեւեւեցէ. եւ կենդանիքն ամբողջ եւ անասան կենօք պահեցէ ամէն: Այլ եւ աղայեմ զձեղ՝ ոյլ հանգիպողք սմա, հայրք իմ, եւ եղբայրք, կարգալով կամ օրի-

նակելով. յիշեցէ՛ր ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր՝ զսոգնաւմեղ. զտարակուսի՛ զարկ պ եւ հեգ+ նկարող սորին. հանդերձ ծնողքք. զսիշողքդ յիշեալ լիջիք զտէ՛ անմերայ Ամէն:

23.

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

?

ԹՈՒՂԹԻՒՆ՝ 98 (արդի վիճակին մէջ): ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13,5X9X2,5 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: - ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք՝ սեւ, վերնազրերն, սկզբնատողներն ու սկզբնատառերը կարմիր եւ վարդագոյն. տող՝ 19: - ՆՈՒԹ՝ թուղթ: - ԿԱԶՄ՝ չունի: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ բոլորովին անգործածելի. խոնաւութեան պատ-

ճառաւ թերթերը իրարու փակած, փտած ու թաց: - ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ չկաւ: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻՆՆԵՐ՝ ու զարդագրերը միայն շքեղածով՝ առանց ներկի: - ԳՐԻԶ՝ տէր եւ թուական անծանօթ, որովհետեւ տող մը յիշատակութիւն չկայ, սկիզբէն եւ վերջէն շատ թերթեր ինկած ըլլալով:

24.

Ս Ա Շ Տ Ո Ց

?

ԹՈՒՂԹԻՒՆ՝ 190: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19X13X5 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին, իւրաքանչիւրը՝ 13X3-5 սմ.: - ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք՝ սեւ, վերնազրերը, սկզբնատողներն ու սկզբնատառերը կարմիր. տող՝ 19: - ՆՈՒԹ՝ թուղթ. իւրաքանչիւր թերթը բաղկացած է երկու իրարու փակցուած թերթերէ, որոնցմէ շատը բացուելով՝ ձեւացած են աւելորդ դատարկ էջեր: - ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ փայտ, կոնակի կաշին փրցուած հանուած: - ՄԱՆԿԱՅԻՆՆԵՐ ՊԱՇՏՊԱՆԱԿ չկայ: ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ միջակ: -

ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա-3բ, 189բ-190բ: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻՆՆԵՐ՝ ու զարդագրեր բաւական լաւ: - ԳՐԻԶ՝ եւս անծանօթ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ էջ 3ա (չպարզով). լուսահոյի ապր մակարդին դէղէպօ յին եւ նոր նկերելոյ:

Էջ 4ա (ճակատի զարդին մէջ). ՅԻՔԻ ԺԱ. ՏՐ. ԴԱԼԻԹ ԹՎԻՆ ՌՃԱԼ ապրիլի ԲԱ.Մ.Ն (վերջի շրջառութիւն կարգաւ «Խուսն»):

25.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՌՃԻԹ = 1680:

ԹՈՒՂԹԻՒՆ՝ 243: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25X19X5 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին, իւրաքանչիւրը՝ 16,5X5 սմ.: - ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք՝ սեւ, սկզբնատողներն ու սկզբնատառերը՝ կարմիր եւ վարդագոյն. տող՝ 23: - ՆՈՒԹ՝ թուղթ: - ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տախտակ: - ԴՐ՝ պահպանակ դրուած են սկիզբէն եւ վերջէն մէկ մէկ թերթ թուղթ՝ մասցորդ բոլորգիր աւետարանի մը: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ լաւ: - ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 71ա-73բ, 184բ-185ա, 243բ: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻՆՆԵՐ՝ եւ զխաղաղ շատ անծաշակ, մեծադիր պատկերի սկզբնատողներն մը կայ միայն Յովնանէսի սկիզբը՝ շատ տղեղ: - ԳՐԻԶ՝ Յովնանէս երէց. տէր՝ Ուլուպէկ. տեղ՝ Ճարմառի գիւղ. թուական՝ ՌՃԻԹ = 1680:

Կը պարունակէ. Մատթէոս էջ 1ա-70բ. Մարկոս՝ էջ 74ա-116բ. Ղուկաս էջ 117ա-184ա. Յովհաննէս էջ 186ա-241ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ էջ 116բ. Գրեցաւ նրաւետարանս յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց հօրն խանբարին. եւ մօրն շահադին. եւ կենակցին գուլան.

եւ որդոց եւ դստերաց իւրց. եւ ամ արեան մերձաւորաց. եւ ետուն զսա. Էրուց եկեղեցուն որ անուն նորակոննր ասի. Աղայեմ զձեզ դասք քննիցդ, յորմ նրաւետարան. բնթեւնոյք. զսուլուբէկն յիշեցէք եւ ամ ողորմի ասացէք, եւ ամ ձեզ ողորմեցիք ի գալտեանն իւրոյ ամէն:

Էջ 241ա (Գլխաւոր յիշատակարան). Թըին ոճիթ, աւարտն: Յիշատակարան. Աւետարանի: Փառք յեզակի եւ ահա հիւսակ դաւանութե. ապենիադին կատարեալ եւ անսահմանելի ան հօր. ան որդւին. ան հոգւոյն: [Ը]նթերցիւ տն ամենակալի. եւ նորին օգնականութե՛ աւարտեցաւ. եւ ահա հիւսակ եւ հոգիաւորաւ աւետարանս զոր շարկապեալ է երանելի աւետարանչացն ըստ բաղում գուրնոց ի մի յոստայն բնկենով, հանձար զոր արուեստակեալ անուշացոյց ծաղկանց իւրեփայտական բաղմութե՛ որ ըստ հոգւոյն յատկութե՛ դաղաբարելով. ըստ յոգոցն արփայցելոցն դասակցութեցն, առ ի եկեղեցոյ յարմարութե. յօդիւ խաղաղութե՛ գլխոյն պատշա-

ճեալ զի՛ յայսմանէ կատարելութի: [2]որք աւետարանք. ի բաղում պատճառէ: [2]որք եկեղեցեան կենդանիք. մարդ՝ եւ առեւծ արծիւ եւ ցուլ: [2]որք եկեղեցեան աշխարհիս. հոգ եւ ջուր. եւ օդ՝ հակառակք անհաշտելի եւ սիրելի անբաղկելի: [2]որք գիրք ան-ան երբորդուե հայր եւ որդի՝ հոգի: [2]որք գետը բղետեալք ի գրախտէն մշտահոս գետոցն յաղենական յաղերէն յառաջ խաղացեալ. առ ի տիեզերաց ոռոգումն. փիտոն. գեհոն տիգրիս եւ Եփրատէս. եւ սոցա գոլով նմանապէս թուով ուռնացեալք՝ ի կենդանական աղբերէն ոռոգանէր զպարեալ միտս մարդկային բնութեն. ի որն օրինակ ըստ տեսութեն. Եզեկիէլի քառակերպեան աթոռայ. զանմարմնոց տը տեսանելով բաղմեալ ի փառացն աթոռ իմանալի ցուցմամբ գնամս ըստ բնութեն զակնարկութե. որ ամապէս եւս տիրաբար բերմամբ նշանակէ. եւ զինքն առ ի հոգածինս: Հոգեղինաց անմահից. զմահականացուն առնել հաղորդս: Լուս ի գերաւատար հանեալ փառս. մի զի փառաց թգրն քն փառակից հօր եւ հոգւոյն սրբոյ զմերս առեալ բնութի ինքեան. միացոյց ամբութե. ուսուցանելով մի որդի դաւանել. որ յայ հօրէ. եւ որ մարիամայ նր կուսեն առճառ մի: Է զոր աւետարանական ուսուցանեն բարձր մինչ ի կործ հաւանութե հաւատահաստատ կըրգը. ի նորն յարելով յառաքելականութե քարոզութե. որ զամառսն վարդապետութե՛ գործեալ զսակաւս ի բաղմաց ուսուց ի հաւատալ եւ զկեանսն յաւիտենականն բնութե՛ն անուն նր. Եթէ յն քն է որդի ան. ըստ վիճին յոհաննէս հաւատալ: Ուստի տեսեալ ըզորում անճառ փրկագործութե՛ խորհուրդ հեղահոգի եւ բարեմիտ

ամառէր այրն ուլուպէկ որ այսմ ամի՛ փոխեցաւ առ քն եւ կողակից նորին զւարթամիտ եւ բարեմէր կինն գուլանն. եւ որդիք որ է փոխեալ առ քն. Էքլեարն. տուր-սուեն խաչատուրն յարուին. ամատուրն. եւ զգետերքն. սեփարն. մարինոն. հոգիսիմէն գաւզայն. եւ աղուրն. յիշեցէք ի քն. եւ ողորմին. ասացէք: Դարձեալ յիշեցէք ամառէր եւ բարեմիտ. յուլուպէկն. եւ զհայր իւր. զխանբարն. մայրն շահադէն. եւ եղբայր առաքելին (ա. նունը բաց) եւ քուերցն մարգարտին. եւ որք կարգայք. ամ ողորմի ասացէք: [Ա]րդ գրեցաւ նր. աւետարանս. ի ձորն ուրծոյ ի թէմն վերապայ. ի գեղն որ կոչի ճարմառին: ձեռամբ սուտանուն իրիցու յովանիօի ի խընդորոյ. յուլուպէկի եւ գուլանի եւ ստացան զսա. հալալ վաստակոց իւրեանց յիշատակ իւրոց. եւ ծնողաց իւրեանց: Արդ յիշեցէք զբարեմիտ այրն. որ լուեալ էր ի նր գրոց. որ ասէ երանի որ ունիցի՛ որդի սրանի. եւ զայս ի մտի պահեալ էին. եւ մըրմնոյ որդի ոչ ունէին. ստացան զնր աւետարանս որդի հոգեւոր. ետուն զսա. Էրուց նորակոննք եկեղեցուն յիշատակ իւրց. եւ ով որ անգնի. թէ քնից եւ մալոցնաց Եթէ աշխարհակնց գործեալ եւ կամ ծախելոյ. նոզոս կայինի առցէ եւ բնդ յուլայի. գտեսցէ ամէն: Թէ իմոց ազգէ թէ օտարաց. մի իշխեսցէ թէ կնիցոյ. հանդիպի իմում զաւակի. ապա մերձ գայ. հաւատարմութե՛ անէ: Արդ եւ ես երեսն անկեալ աղայեմ զքե՛ քնիք եւ սքիզէք, որք հանդիպիք զնր աւետարան կրդոյ կամ օրինկոյ յիշեցէք յովանէս գծողս եւ ամ ողորմ ասացք. եւ ամն ձեզ ողորմեցիք ի միւսանգամ զալտեանն իւրոյ ամէն եղիցի եղիցի:

26.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

22Ե = 1336:

ԹՈՒՂԹԻՒՆ՝ 305: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23X16X9 սմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: իւրաքանչիւրը՝ 18X5 սմ.: - ԳԻՐ՝ բոլորգիր. սկզբնատողներն եւ սկզբնատառերը աղիւսագոյն. տող՝ 20: - ՆՈՒԹ՝ թուղթ: - ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տախտակէ: - ՄԱՆԿԱՅԻՆՆԵՐ ՊԱՇՏՊԱՆԱԿ՝ սկիզբէն եւ վերջէն մէկ մէկ թերթ, առաջինը միջին մեծութեան երկաթագիր աւետարանի մասցորդ, երկրորդը անցման երկաթագրով՝ բոլորովին քերուած գրութեամբ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ հիւսած ու կարկտած - ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 6բ, 150բ, 239բ եւ 305բ: - ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻՆՆԵՐ՝ եւ զարդագրերը խեղճ բաներ են. պատկեր չունի: - ԳՐԻԶ՝ զրե՛ Գրիգորիս. տէր՝ գրիգը. տեղ՝ Մարմանց գիւղ. թուական՝ 22Ե = 1336:

Կը պարունակէ. Իւսեբի կարգաւորութե էջ 1բ-6ա. Մատթէոս էջ 7ա-95բ. Մարկոս էջ 96ա-150ա. Ղուկաս էջ 151ա-239ա. Յովհաննէս էջ 240ա-303ա. Յարութեալ յ էջ 303ա-304ա. Իրք կնիքն շնացելոյ էջ 304ա-բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ էջ 95բ. Զգրի-գորիս գրորոս յիշեալ ով պատուական եղբայր:

ՅՈՒՐԴԱ 2ԵՌ. ՆՈՐԲԱՅԵՏԻ

Էջ 149բ. Ով պատուական եղբայրք որք հանդիպիք նրաւետարանիս զմեղուցեալ գրիւ զգրիգորիս եւ զծնաւոյն իմ զհայրապետ քհա: եւ զգրացալիկն եւ զայլ արեան մերձաւորսն իմ աղայեմ յիշել ի քն. եւ դուք եւ ձերն յիշեալ լիջիք առաջն ան: ամէն:

Էջ 239ա. Զմեղապարտ գրիւս յիշեալ որ գրի-գորիս անունս կայ մեզ եւ ձեզ տը ողորմա. մինչ զայս գրէի նայ արփաբայուն դանն ի վերայ այի փաշին գնաց ամ աւգնակն լիցի նմա եւ ամ քրիստոնէից ամէն ամէն եղիցի:

Էջ 304բ (գլխաւոր յիշատակարան). փառք ամենաւոր երրորդութե՛ն եւ մի ամբութե՛ հայր եւ որդոյ եւ հոգւոյն: Եւ այժմ եւ յաւիտեանս ամէն: Թվ 22Ե: Աւրհեալ կենագործաւոյն ամ որ ետ կարողութե՛ն տկարութե՛ն իմ: հասանել ի լուսն նրաւետարանիս: Որ գրեցաւ ձեռամբ յոգնամեղ գրիւ: Սուտանուն գրիգորիս: ի գեաւոս որ կոչի Մարմանց: Ընդ հովանեա. նր ամածնիս: եւ այլ սրբոց: Աղայեմ զամենեւեան որք հանդիպիք սմա տեսութե՛ կամ աւրինակաւ: Խաչութե՛ն եւ «[խ]արանաց անմեղապ[իր] լինել, զի մեր կաւ այս-

Հափ էր: Եւ ես յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ ով նր հարք եւ եղբարք: Յիշել զմեզ եւ զծնաւդն մեր եւ զամենայն արեան մերձաւորն ի մարբափայլ յաղաթս:

ձեր: եւ դուք եւ մեր յիշեալ լինիք առաջի նյ (շա- բուշակութիւնը եթէ կայ, կարուած եւ տեղը սպիտակ թուղթ է կայցուած):

27.

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Յ Ո Ւ

?

ԹՈՒՂԹԸ արդի վիճակին մէջ 293: — ՄիծՈՒԹԻՒՆՆԻՆ՝ 15X10X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԻՆ՝ միասին: — ԳԻՐ՝ նստք. թանաք՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները աղիւսագոյն. տող 22. սկսեալ 67րդ էջէն՝ 20: — ՆՆԻԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ նախկին կաշե- պատ փայտէն կը մնայ վերջին կողին կաշին: — ՀԱՆ- ԳԱՄԱՆԸ՝ քայքայուած, սկիզբէն, մէջէն եւ վերջէն պակաս. միջին մասերը մեծ մասամբ մաքուր են: — ԴԱՅԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ չկայ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻՆ՝ ու պատ- կերներ չկան. զարդագրերը՝ միջակ: — ԳՐՈՒԶ Թու մաս տիրացու. տէր՝ Արուծիւն. տեղ եւ թուական՝ անայտ:

Զեռագիրս կը պարունակէ.

1. Հերձուածորներու պատմութիւնը (սկիզբէն պակաս). էջ 1ա—4ա:
2. Այս եւ ուրիշ տեղեր որ հաւաքեալ կան սրբոց մարմին[քն] ի կոստանդինուպոլիս: Առաջին փառաւոր եւ մեծ յեկեղեցին... էջ 4ա—6բ (վերջէն պակաս):
3. (Սկիզբէն պակաս)... իբրեւ զդուստր իմաստուն ոչ առնոյր յանձն փառաւորի ի նմանէ. այլ ինքն զած փառաւորէր ասելով մեծացուցե անձն իմ զոր... էջ 7ա—բ:
4. Գրեալ է ի գիրս մակարայեցոցն թէ բ թա- գաւորը մարտնչէին ընդ միմեանս. աղէքսան- գրոս եւ զեմեարիոս... էջ 7բ—14ա:
5. Յորժամ մերձեցաւ յս յեմ ը յերեւոյց ցաշա- կերտս իւր. գնացէք ի գեղդ ընդդէմ ձեր է... ասեա թէ ես քրիստոնէ (վերջը պակաս) էջ 14ա—16բ:
6. Աշխարհագրութիւն (սկիզբէն պակաս). էջ 17ա—33ա:
7. Պատմ. սր. գեղարդեանն եւ այլ տնաւրինա- կանացն քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ի սուրբ եւ փրկական տնաւրինականացն... յորում էր թվին ճիզ, էջ 33ա—35բ:
8. Ոտանաւորաշխարհագրութիւն մը. Նախ սկիզբն նր որ քաղաք է հիւսիսական (վերջը պակաս). էջ 35բ—37բ:
9. Չանազան կրօնական հարցումներ, ինչպէս թէ ով թրփատեց Յիսուսը, ինչո՞ւ թրփատեց, ին- չո՞ւ մկրտուեցաւ եւն (սկիզբէն պակաս). էջ 38ա—66բ:
10. Վկայաբանութիւն Ս. յովսէփոսի յորժամ խորհեցաւ երթալ յերկիրն երանելեաց: Տէր Աժ. ամենակալ առաջնորդեալ ինձ... էջ 66բ—85բ (վերջը պակաս):

1. Պատմ. Սբ. Խաչատրայտին քի. որ հացունեաց կոչէ... Մուրկայ արքային հռոմայեցոց քանդի առեալ էր նորա կին... վարդ պատրիկ գնաց երկրպագութիւն սր նշանին վարագայ եւ շի- նեաց զեկեղեցիսն բժան ի փառս քի այ մերոյ. էջ 86ա—115բ:
2. Կրօնական հարցումներ (սկիզբէն պակաս). էջ 116ա—120բ:
3. Պատմաւ երկրորդ թիւիւն պատմականի պատ- մութեան գրոց սրբոյն Գրիգորի... (Չենոբ Գլակի եւ Յովհան Մամիկոնեանի պատմու- թիւնը (էջ 121ա—218բ):
4. Ոպ գրեալ է թէ թագաւորն Եգեկիայ հիւան- դացաւ եւ մերձ էր ի մեռանել... զի ոչ գիտես վաղիւն ինչ տի լինի առե առաքեալն. էջ 219ա—221բ:
5. Վրդպի սրբոյն գրիգորի եւ բարդի Ասացեալ (իմա Հարցմունք Սրբոյն բարդի եւ պատաս- խանիք Ս. Գրիգորի). էջ 222ա—229ա:
6. Այլ հարցեր եւ պատմականիք «վասն ծերն- դեան քի. վս սբ հոգոյն առ կոյնն, վս յղու- թեան կուսին, վս բեթղէհեմի եւն. էջ 229ա—260բ:
7. Մեկնարանական, տմարական, քերականա- կան, պատմական եւն խառն տեղեկութիւն- ներ՝ հարց ու պատասխանելով, էջ 260բ—290ա. ասոնց մէջ հետաքրքիր են՝ Չիւնչէ է քերականութիւն էջ 271բ—273ա, քերթողք Հայոց, գիր հայոց եւն էջ 273ա—74ա, մա- սունք քերականութեան էջ 274ա—75բ, Հայերէնի սեռը էջ 275բ—77ա, զշարական ով է ասացեալ էջ 287բ, բուն ձայնքն էջ 288բ):
8. Յաղագս շնութեան եւ պոռնկութեան. էջ 290ա—292ա:
9. Որպէս գրեալ է թէ թագաւոր մի ունէր որդի մի բարի եւ աղօթասէր (վերջը պակաս) էջ 292բ—293բ:

ՅԻՇԱՏԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՒՔ էջ 171բ. Այս գիրքս կարգէց եւ թարգմանէց որ է ի սուս Մարտիկ Մախանձիզի գրեալ զապլմեյստեր Հարութիւն Հայ- րապետոյ զարարեանց. 1701 ամի ՚ի ք. Մեղիմա:

Էջ 172բ—173ա. Книгу эту прогелъ и перевелъ юнкеръ Лазаревъ въ 801 году Декабря 1го Въ Меккѣ.

Изъ вн Вогъ насъ отъ такиъ пророковъ, какъ Магометъ.

Էջ 192բ. Այս գիրքս կարգացի Հայրապետով էր ամի. Каплъ мейстеръ Беркловъ въ селѣкин Делижанѣ 1874 г. Января 14.

Էջ 218բ (Բուն գրչէն է). Որ ողորմի շատացողի

գրոյս մահտեօի արութիւնն եւ ծնողաց սորին: Եւ զգծող սորա՝ զմեղապարտ թու մա տիրացուն. եթէ ով որ կարգայ կամ օրինակէ. հայր մեղայիւ յիշատակ եւ ինքն յիշեալ լինի առաջի ահեղ ատենին քի ամէն Հայր մեր որ յերկինս նր եղիցի անուն քո:

28.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՌՃԿԵ = 1716:

ԹՈՒՂԹԸ 306: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԻՆ՝ 20X16X6 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԻՆ՝ նրկսին, իւրաքանչիւրը 14X4 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնա- տառներն ու սկզբնատողները ոսկեգօծ, կարմիր, կապ- տակաւնալ եւ նարնջագոյն: Տող՝ 24: — ՆՆԻԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակէ. երկու կողներուն վրայ զամուած են մի մի արծաթեայ նաստ տախտակ. առա- ջինն վրայ զամուած է խաչելութիւն, հրեշտակներ, վիշապ, առիւծ, արծիւ, արեգակ եւ լուսին, վերջին կողին վրայ Մայր Աստուածածին, հրեշտակներ, չորս անկիւնները արծիւ, առիւծ, վիշապ եւ հրեշտակ. այս բոլորը ոսկեգօծուած: — ՄԱԳԱՆԱԾԵԱՅ ՊԱՇՊԱՆԱՅ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԸ՝ նոր եւ մաքուր: — ԴԱՅԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա—5բ, 7ա—բ, 8բ—9ա, 10աբ, 11բ—12ա, 13աբ, 14բ—15ա, 16աբ, 17բ—18ա, 19աբ, 29բ—21ա, 22աբ, 23բ—24ա, 25աբ, 26բ—27ա, 28աբ, 29բ—30ա, 31աբ, 32բ—33ա, 34աբ, 35բ—36ա, 37աբ, 38բ—39ա, 40աբ, 41բ—42ա, 43աբ, 46բ—47ա, 48աբ, 117աբ, 165ա, 166աբ, 243ա, 244աբ, 303ա—306բ: Բոլոր քք նշանակուած թերթերը պատկերներու պահպանութեան նամար ազուցուած կարմիր թղթեր են: — ԼՈՒՍԱՆՑԱ- ԶԱՐԻՆ՝ ու մեծադիր պատկերները խիտ շատ են, ծաշակաւոր եւ յաշող. էջ 6բ—29ա դրուած են 16 մեծա- դիր տնօրինական պատկերներ, էջ 30բ—44ա գեղա- զարդ կամարները, էջ 47բ, 116բ, 165բ, 243բ չորս աւետարանաչափ մեծադիր պատկերները: — ԳՐՈՒԶ եւ ԺԱՂԱՈՂ՝ Եգեկիէլ երէց. Տէր՝ Յարութիւն. տեղ՝ Ղոնմի Կեօզէվ քաղաքը. թուական՝ ՌՃԿԵ = 1716:

Կը պարունակէ. Եւսեբի կարպիանոսի եւ կանոնը էջ 30բ—44ա, նախադրութիւն եւ ցանկ Մատթէոսի էջ 44բ—46ա, Մատթէոս էջ 49ա—114բ, նախադրութիւն եւ ցանկ Մարկոսի էջ 115ա—116ա, Մարկոս էջ 118ա—161բ, նախա- դրութիւն եւ ցանկ Ղուկասի էջ 162ա—164բ, Ղուկաս էջ 167ա—241ա, նախադրութիւն եւ ցանկ Յովհաննէս էջ 241բ—242բ, Յովհաննէս

էջ 245ա—301բ, Գիւրգ կնոջն շնացելոյ էջ 301բ—302ա:

ՅԻՇԱՏԱՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՒՔ. Էջ 6ա (այլ գրչէ նստարագիր). Յիշատակ է Իշիմ եւ գրչւ, Սբ Աւետա- րանս կարապետ Աղայի որդի մարգար Աղային եւ իւր որդի Վ՝ Պրգան Աղային. որ ետուն յիշատակ ՚ի գուռն Բայրազետու Սբ Կարապետ եկեղեցւոյն: ով որ իշիմ- նայ կամ դուրս հանէ, կամ վաճառէ: եւ կամ գո- ղանայ. պատիժն յազայի առցէ: ՚ի ռմթին. ի բայա- ղիդ քաղաքն:

Էջ 6բ, 49ա, 118ա, 167ա, 245ա կնիք մը այս մակագրութեամբ. «Բի ծա Տը շատէֆան»:

Էջ 302ա (նստք). Գրեցաւ. ա. ճ. կէին. յունիս ամսոյ. իէ:

Էջ 3 2բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Յիշատա- կարան Սբ աւետարնիս. Փառք ամենանք երրորդութեն. հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ. այժմ եւ անլրաւ յաւիտենից յաւիտեանս ամէն: Արդ ցանկացող եղէ՛ յայմ ձեռագատում տառիս ձեռասէր յարութին: եւ ետ գրէլ զսա անջնջելի յիշատակ իւրն. եւ իւր ծնու- ղացն հոգւոյն: այս ինքն, առաքելին. մօրն հռոմփսի- մէին. եղբարցն. խաչիկին. Թումանին: մարութին: խչիկի որդի աղէքանդրին: եւ իւր ննջեցելոցն սվանէ- սին: հիւրիկին: գրիգորին: եւ իւր ձմ աղբայնոցն: Արդ գրեցաւ եւ ծաղկեցաւ նր աւետարանս Զեռամբ մեզ- սաներկ եգեկիէլ իրիցու ՚ի չաբմ. ՚ի ծովագատ քղքն կեօզէվ: աւարտեցաւ. ՚ի թվին հայոց. ա. ճ. կէին: օգոստոս ամսոյ. Ժէին. — Արդ որ հանդիպէք ձեռայնոյ սուրբ եւ հրաշափառ նր աւետարանին կարդալով. կամ օրինակելով: յիշեալիք ի սրբամատոյց յաղօթս ձեր: զվերոյգրեալ. յարութին. որ ստացաւ զսա ի հա- լալ արդեանց իւրոց: եւ եդ ՚ի անառ՝ին սիօն. ՚ի նր զամուռն յեկեղեցին խնդրեմք (մնացածը թու ի կարուած հանուած):

29.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՌՃԿԵ = 1718:

ԹՈՒՂԹԸ 285: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԻՆ՝ 21X15X6 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԻՆ՝ նրկսին, իւրաքանչիւրը 14X4 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր. թանաք՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնա- տառներն ու սկզբնատողները կարմիր, բալագոյն, լեղակ.

ոսկեգօծ: Տող՝ 26: — ՆՆԻԹ՝ ընտիր եւ ողորկ թուղթ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ. առաջին կողին վրայ զամուած է արծաթեայ տախտակ. նոյն ձևով եւ գրեթէ նոյն բովանդակութեամբ ինչպէս նախորդ թիւ 28 ձե-

Մերտաղութն յետոյ Ա Յայմաւուրքն ան-
ցեր է իր որդի Տէր Թովէփէ ձեռքը, ինչպէս կը յի-
շուի օրինակ էջ 51 ր ստորին լուսանցքին վրայ: «Ետի
ըստացողի տէ՛ր էսէփին, իւր կողակցին խանութն»:

Ա Յայմաւուրքին այլ յիշատակութիւններն են.

Էջ 15բ. Աժ ողորմի հարախանին հօրն միջպայ-
ջանին որդոյն յովանիսին:

Էջ 43բ.—44ա. Էս սեթ արեղէս գիր տիւն տը
յովանիսի որ յատկի ի հար տարի թէ այլ թուիթ
(2 բաւ կտրուած): մարդ խաւսի: յերկ ժողովոյն
նշոված ենին ու այս սրբոց որ յայս գիրք կայ իմ զինչ
հաւ կայր յիս հասաւ այլ ոչ ուտ դաւի չկայ:

Բ Յայմաւուրքին ամենէն լիակատար յիշատա-
կարանն է էջ 344բ. «Որոց սղօթիքն ողորմի քն ստա-
ցող. Ղարին. ամենանոյն միթութիւնսին. եւ ծնողաց
հօրն կի(բ)ակոսին. մօրն խանութիւն. որդոցն. Գօզին
յոհաննին հարսներոյն մարեանին հուսուսին թուներոյն.
աղամին. հասանին. եւս Պարունանին (այլուր Պարոն-
նանին). փայլքին կըգցցը»:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը պարունակեն
հետեւեալները:

56ա. թուներոյն. աղամին. հասանին:
դատըն. փայլքին. Պարունանին. եւ եղկելի գծողին:

Էջ 63ա. Ղարին որդոցն. Գօզին. յոհա-
նին. Գօլունին. հանգուցին. Աղամին. Ընթից:

Էջ 69ա. թուներոյն. աղամին. կնկցին Պա-
րունանին. եւ Ալարդանան գրչին:

Էջ 75բ. արխտակէս գրչի: հոգեւոր եւ
մարմնաւոր ծնողի:

Էջ 107ա. Ղարին կնկցն միթութիւնսին. եւ որ-
դոցն. Գօզին. կնոն մարեանին. որդոյն Աղամին. եւս
Պարոն յոհանին կնակցին. հուսուսին որդոյն հասա-
նն. հանգուցին. աղամին:

Էջ 293ա. Որ ողորմի քն գօզին եւ տիրուհոյն
մարեանին. յոհանին:

Էջ 320բ. Որ ողորմի քն հանգուցեալ Ղարէն.
որ ստացաւ զսա եւ ամ արնն:

Էջ 322ա. Ղարին. եւ ամուսնին. Միթութիւնսին
եւ աւագ որդին. Զոհանին. Գօզին. հարսներն. . . .

Էջ 336ա. մանաւանդ Ղարին. Միթութիւն-
սին. Գօզին. յոհանին. եւ գծողին արխտակիսի:

Էջ 364բ. յոհանին եւ կողակցին հուսուսին.
եւ որդոցն աղամին. հասանին եւս դստերայն փայլքին.
պարունան. փերդատն (էջ 427ա եւ 440ա փարդատն):

Էջ 365բ. Որ ողորմի դարին եւս դստերայն
խանութն. խաթունին. հիւրդատին. թամամին:

Էջ 379բ. Ղարին թուներոյն աղամին.
հասանին. դօլունին:

Էջ 401ա. թէ կամիս գիտ ի մարտի զ-
կարդայ եւ զԱլարդանան. տառապեալ մեղոր. սըկիզս.
յիշեալ:

Էջ 456բ. իւր գտառապեալ. գծող. Ալար-
դանանին. եւ մանաւանդ զհարսին իմոյ. նաղուսանին.
յիշեցէք. եւ շատ աշխատանք ունէր ի վը մեր. եւ
ամ արեան մերձ»:

Էջ 464բ. Ղարին ամուսնոյն միթութիւնսին. ո(ր)-
դոցն Գօզին. եւ ո(ր)դին սորա. աղամին. եւս զկրօնին.
Զոհանին ո(ր)դին հասանին. փայլքին. Պարունանն»:

Էջ 465բ. մանաւանդ ողորմի տեք թու-
միեանին որ մեղ ճաշակեց ամ սա անմահական ճաշակէն
արժանի արասցի:

Էջ 473ա. մանաւանդ ողորմի տեք հոգեւոր
քոյր Սիրամարին. կարդացողաց եւ ողորմի:

Էջ 481բ. եւ մանաւանդ եւ Էմ տառա-
պեալ Ալարդանան. զաշակերտ գծողին:

Էջ 491բ. հուսուսին. փայլքին. եւ զաշա-
կերտ. Ալարդանան գծողին:

Կերեւայ թէ Բ Յայմաւուրքին գրութեան
ընթացքին մէջ մեծած է ստացող Ղարան, ուստի որ-
դիքը Գօզիւ եւ Զոհան գրքին տէր դարձեր են. այն-
պէս որ երբեմն միայն ասոնց անունը կը յիշուի իրրեւ
ստացող: Աերջին ստացող մ'է Եղիկ. որ իր անունը
հինգ տեղ առանձին կապոյտ թղթիկով փակցուցած է
հին յիշատակութեան վրայ, այն է էջք 410. 412, 413
414 եւ 415: «Որ ողորմի ըստացողի գրոյս. մհտի Եղի-
կին եւ եղբօրն մեղքոնին եւ որդոցն պապէին եւ ամ
արեան առաւ»:

Օտար տգէտ գրչէ մին է էջ 75բ «Էս տը սարգիս
տը հայպեդ» (միացեալ մի տողը անընթեռնի):

ԹՈՒՆՎԹԻՐ 595 (գրուած է 592, քայց 246, 509
եւ 579 bis): — ՄԵԾՈՒԹԻՐՈՒՆ 40X26X12 սմ.: —
ԳՐՈՒԹԻՐՈՒՆ՝ երկան, երկարանշիւրը 28X8 սմ.: — ԳԻՐ
քոյրգիր. թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատառերն
ու սկզբնատողները կարմիր, քաղաղոյն, տող՝ 34—37: —
ՆՈՒԹ՝ նաստ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: —
ՄԱԳԱՂԱԾԵԼՅՈՒՆ՝ ՊԱՇՊԱՆԱԿ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝
կազմը քրքրուած, սկզբն թերթերը թափփած ու
պատտած, վերջէն պակաս: — ԳԱՏԱՐԿ ԹՈՒՆՎԹ՝ չկայ:

— ԼՈՒՄԱՆՑԱԶԱՐԴԻՐԸ՝ միայն ուրուագծով. պատկեր
չկայ: — ԳՐԻԶ՝ Ստեփաննոս երէց՝ որ 1-221 թերթերը
արտագրելէ յետոյ մնացածը յամսնէր է իր աշակերտ
Աթանաս քահանային: — ՏՆՐ՝ Մահտեսի Պարոն Դա-
ւիթ, յետոյ որդին Յովհաննէս եւ Խաչատուր: — ՏԵՂ
եւ թուական անյայտ:

Նոր վանքերէն ունի ինչ որ թիւ 32 Յայս-
մաւուրքը. կը պահանջ Յովհաննէս Թեոդորոս. տ:

ւելի են Եղիսարէթ խառաքատայ ըստ այսմ նո-
րագոյնն է Թիմար († 1418):

ՅԻՇԱՏԱՆԱԿԳՐՈՒԹԻՒՆԻ Խիստ շատ են եւ
հինգ կարգի կը բաժուին.

1. Աւաջին ստացող Մահտեսի Դաւիթի յի-
շատակութիւնները, ինչպէս՝

Էջ 3բ. Ողորմեա ստացողի գրոցս դաւթին եւ
եղբաւրն Ներսէսին որդոցն եւ ծնաւդացն, եւ քաւոր
գասարին. եւ որ ի սմա՛ երախտիք ունի եւ ինձ ախ-
մար գրչիս եւ ծնաւդաց իմոց:

Էջ 14բ. Ողորմեա ստացող գրոցս հեղահոգի եւ
բարեմիտ առն: Դաւիթ միակեցին եւ ծնաւդացն եւ
ազգականացն մեծի եւ փոք աւեցուն ամէն: Եւ ախմար
գրչիս եւ ծնաւդաց իմոց եւ հոգեւոր ծնաւդին իմոյ.
որ բաղում վշտաց կու միթարէ եւ մարմնոյ պիտոյին
եւ նորայն ամ հատուցանէ. կարդացողաց եւ լսաւդաց
ամէն:

Էջ 20ա. Ողորմեա ստացողի գրոցս. Դաւիթ
միակեցին ծնաւդացն գրիգորին եւ աւղիսին. կողակցին
խաթունին. որդոցն գրիգին կիրակոսին յովաննէն եւ
սարգեւին դստերն թանգին: Եւ ի փծուն գրչիս եւ
իմ ծնաւդացն տը առաքելին. եւ վարդուսին եւ եղբայրս
մկրտչին. եւ քւււերն իմ, մայրանին. եւ հոգեւոր ծնաւ-
դաց իմոց եւ կերակրաւդաց. մայրանի կըրց եւ լսաւդաց
ամենեցուն ամէն:

Էջ 127բ. Որ արժանի արասցէ զհաւատարիմ
զպարոն Դաւիթն. եւ զկենակիցն իւր զխաթունն. եւ
զորդին իւր զգրիգորն. զկիրակոսն. զյովաննէսն. եւ
զսարգիսն եւ զծնողն իւր զգրիգորն եւ զսուղիտայն.
զհաիփսիմէն. եւ զմարիամն. զխաթունն. եւ զմ-
լիքխաթունն. եւ զամ արեան մերձաւորսն. եւ զտէր
ստեփանոս գրիչս:

Էջ 223ա. Ողորմեա ստացողի մատենիս, Պարոն
Դաւիթ մահտեսուն. կենակցին խաթունն... եւ ինձ
մահագաւտ գրչի Աթանաս ողորմելի քհնյ կը՞ք եւ
լսողացք:

2. Երկրորդ ստացողն է Մահտեսի Դաւթի որ-
դին Յովհաննէս, ասոր անունով յիշատակութիւնները
նախորդէն շատ աւելի են. ստացումն ճշգրտ է բնական
եւ երկուքն ալ յաջորդաբար կը յիշուին իրարու ետեւէ
բայց Յովհաննէս տեղ տեղ, մանաւանդ սկիզբները,
հօր յիշատակութեան վրայ առանձին թերթ կպցնելով՝
զայն ջնջած եւ իր անունն է յիշատակած: Ահա Յով-
հաննէսի լիակատար յիշատակութիւնները.

Էջ 20ա. Ողորմեա ստացողի գրոցս Պարոն Թու-
վանիսին կենակցին միլիք խաթունն. որդւոցն Մկրտչին
եւ Փիլիպոսին. դստերն թուրվանդին. եւ սիրամարգին.
եւ ծնողացն Պարոն Դաւիթ միակեցին եւ մօրն խա-
թունն. որդւոց սորա Գրիգորին, Կիրակոսին, Սարգ-
սին եւ ընտանեացն Հռոմոսիմին, Մարիամին, խա-
թունջանին. եւ որդւոց սոցա տէր Ներսէսին. խաչա-
տուրին: Եւ ինձ բազմալէր գրչի Ստեփանոս իրիցու
եւ ծնողաց իմոց տէր Առաքելին, մօրս վարդուսին եւ
այլ ամ մերձաւորաց մերոց. կարդացողին եւ լսողացք
եւ որք:

Էջ 323. Չի ողորմեացի ստացողի գրոցս Յովա-
նիսին. եւ ծնողացն Պարոն Դաւիթ մղտեսուն: մօրն
խաթունն... Եւ ինձ մեղապարտ գրչի Աթանաս իրի-
ցու. որ ի շառաւիղէ սոցա եմ. հմակ եւ տրուպ ա-
մենեցուն. Չի վարժապետն իմ սկսեալ էր զսա. եւ
գ. ամսով գրեալ. այժմ ի ձեռս մեր է. կամ է մեղ
աւարտել. եթէ տը յաջողէ (Հետաքրքիր է իմանալ
թէ Աթանասի հաշուով Ստեփաննոսը օրական գրեր է
5 էջ թէ ըստ այսմ այսպիսի Յայմաւուրքի մը ար-
տագրութիւնը կը տեւէր մօտ 9 ամիս ժամանակ):

Էջ 344բ. Որոյ աղօթիւքն ողորմի քն ամ ստա-
ցողի գրոցս Յովանիսին... եղբարցն Գրիգորին. Կիրա-
կոսին (էջ 11ա կ'աւելնայ «Սարգսին»), քերքն թուր-
վանդին. խանաղին. Գուրուսին. եւ ամ: Եւ ինձ ա-
թանաս վշտաշատ գրչի. ըստ աշխարհի քհնյի կը՞ք:

Էջ 365ա. Ստացողի գրոցս տառապեալ յովա-
նիսին եւ ծնողացն... եղբարց կանանցն. հաիփսիմին.
մարիամին: Եւ որդւոց սոցա, խաչատուրին. տէր Ներ-
սէսին: մկրտչին. փիլիպոսին: դուստր թուրվանդին:
խանաղին: Գուրուսին: Եւ ինձ աթանաս գրչի. եւ
ծնողաց իմոց հօրս մկրտչին. մօրս Հաղոսկոյն: եւ ե-
րախտաւոր քհնյի տը ստեփանոսի. եւ այլ ամ մեր-
ձաւորաց մերոց: կը՞ք եւ լսող:

Էջ 401բ. Եւս առաւել ստացողի գրոցս Թու-
վանիսին. եւ ծնողացն Պարոն Դաւիթ մահտեսուն...
եղբարց կանանց հոռիկին. մարիամին. եւ խաթունջա-
նին: հօրեղբօր դուստր խանաղին: Գուրուսին: խաչա-
տուրին. կենակցին սառախաթունին: որդւոցն կիրա-
կոսին գրիգորին: Եւ տը ստեփանոս որբազան քհնյի:
եւ որդւոյն արխտաքէս գրչի: տը Ներսէսին մարուգին.
եղեային. սահակին: Եւ ինձ ազգաց նախատնէք գրչի
Աթանաս տրուպ իրիցու եւ ծնողաց իմոց հօրս մկրտչին
եւ մօրս Հաղոսկոյն: եւ (էջ 272ա կ'աւելցուի «Կե-
նակցին») Գօլաթին. եւ պատանեկի (կամ ըստ էջ
272ա «որդին») Երեմիային:

Էջ 419ա. Որոյ յաւուրս շնորհի ողորմի քն ամ
ստացողի գրոցս Յովանիսին... կենակցին միլիքին. միւս
կենակցին խաթունեանն... Եւ ազգայնոց յամենայնին
տէր առաքելին. տէր ստեփանոսին. տէր յակոբին. Եւ
ինձ աթանաս գրչի բազմալէր իրիցու:

Էջ 445ա. Եւս առաւել ստացողի գրոցս Թու-
վանիսի եւ ծնողացն պարոն Դաւիթ մղտեսուն... Եւ
ինձ մեղապարտ գրչի Աթանաս բազմալէր երիցու...
եւ ամ արեան մերձաւորաց մերոց: քանզի գրիչ եւ
ստացողք սորա միահամուռ ի մի ցեղէ են. Ո՞վ դք
հանդիպի սմա կարգալով կամ օրինակելով. ասացէք
ամ ողորմին. զի եւ ձեզ լիցի ողորմուի ի քէ յայ
մերոյ ամէն:

Էջ 511ա. Որոց աղօթիւքն ողորմի քն ամ ստացողի
գրոցս Յովանիսին եւ ծնողացն հօրն Պարոն Դաւիթին
մօրն խաթունն. կենակցին միլիքին. միւսոյն խաթուն-
ջանին. որդւոցն Դաւիթին մկրտչին եւ փիլիպոսին:
դստերն ծովինարին. թուրվանդին եւ սիրամարգին: Եւ
եղբարցն Գրիգորին եւ Կիրակոսին: Հոռիկին. եւ ի
մարիամեանն եւ եղբօրորդեանն տը Ներսէսին. Եւ այլ

ցեալք ցրտառաւոյց. անձրեւածայ. արեւակէղ. 'ի լե-
րինս եւ 'ի փառարս բնակելով աղօթէին. եւ ընդ ձծ
խօսակից լինելով խոկային զհանդերձեալսն: վն որոյ
ասէ մարգարէն՝ պատուական է առաջի տն մահ սրբոց:
Զի առաքելացան յուսով հանդերձեալ կենացն: Զի
յանցաւորէն 'ի մշտնջենաւորն փոխեցան 'ի նեղութե-
նէս 'ի հանգիստն. եղիլի կենացս երանելին. 'ի ծերու-
թենէս 'ի տղայութի անծերանալի 'ի տկարութի զօ-
րութի անտկարանալի: 'ի հնութենէս 'ի նորոգութի ան-
փոփոխելի յատելութենէս 'ի սէրն ժամանեցին որով
յաղթեցին ձմ' կրից մարմնոյ. եւ զի յայս կեանս մե-
ռան եւ 'ի քն կենդանացան: Զորոց զվարս ամյւն. եւ
զճգնութի համառօտ պատմէ գիրքս՝ որ կոչի յայսմաւոր
վն զի յայտնի ցուցանէ զձմ' առուր զտօն եւ զյիշատակ:
Էջ 613ա. Արգ' յերես անկեալ աղաչեմ զդասս
սրբազան մանկանց աստիճանաւորաց եկեղեցւոյ, միք
հանդիպէք պատուական եւ ընտիր նր տառիս կարգա-
լով կամ օրինակելով. եւ կամ հարեւանցի տեսանելով:
Լիակատար բերանով եւ ուղիղ սրտիւ ձծ որորմի ա-
սացէք. Յովանէս միակեցին. եւ մինաս սարկաւագին.
եւ ծնողաց սոցին: (Տղ' մը բաց). Գրծլ յիշեցէք
զաւր յովանէսն. եւ մինաս եւ զծնողսն իւր զմիրտիսն
զսօլթանն. եւ եղբարցն. աղաջանն եւ զգրիգորն. եւ
ք-եղացն զմարիամն եւ ըզ (10 տող բաց): Գրծլ յի-
շեցէք զմարմափայլ յաղթութն ձեր' զմինաս Սարկաւագն

եւ զծնողսն իմ' հանգուցեալ զյովանէսն՝ եւ կենդանի
մայրն իմ' զխանրէկին՝ եւ զքեռն իմ' զվառվառն:
(1 տող բաց): Գրծլ յիշեցէք զմինաս Արգ'ն. եւ աւագ
եղբայրն իմ' զհայրապետն որ յայտմ' ամի փոխեցաւ առ
քն: Զկենակիցն իւր զաւանդուխտն՝ եւ զորդիւրն իւր.
զնուրին. եւ զհայեալսն. եւ զկեռնն. զբարէն. — եւ
դստերացն. եւ ձմ' արեան մրձւ'ր: Գրծլ յիշեցէք
զմինաս Սարկաւագն եւ եղբայրն իւր զվարդանն, որ
եօթն ամաւ յառաջ էր փոխեալ առ քն. եւ կենակիցն.
եւ որդիւրն իւր զճանիւրէկն եւ ձմ' արեան մրձւ'ցն:
(2 տող բաց): Գրծլ յիշեցէք զմինաս Սարկաւագն եւ զեղ-
բայրն իմ' զմարգարէն. եւ կողակիցն իւր զչուչիկն. եւ
որդիւրն. զԽորայէն. — քէն (== յովակիմ') եւ զեղիւ-
զարն. եւ ձմ' ար'ն: (2 տող բաց): Գրծլ յիշեցէք. եւ
զեղբայրն իմ' զպատումն եւ կենակիցն իւր (13 տող
բաց) Արգ' եւ զիս զանպիտան գծօղս սարգիս՝ լցեալս
մեղք. եւ զանօրինեալս յանցանօք. զի Ան բեռնիք մե-
ղաց իմոց իւր' եւ անթիւ իրեւ զաւաղ ծովու: վն
որոյ յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ յիշել զքն եւ ու
զորմի սակ մեղաւորիս. եւ տրտմութի կենօք գրիցի
զնր տառս. Նա եւ զծնողսն իմ' զտէր բագարատն. եւ
զմայրն. եւ զեղբարցն. եւ ձմ' արեան մերձաւորացն եւ
իմ' հանգուցելոցն ամէն:
Էջ 613բ. (օտար գրչէ) յետ սորա Տր վահա-
նէնցն կարգա:

36.

ՃԱՇՈՑ

ՌՂԷ = 1648:

ԹՈՒՂԹԻՔ՝ 513: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 40X25X12 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մարութ. երկսիւն, իւրաքանչիւրը 29X
8 սմ.: — ԳՐՈՐ՝ բոլորգիւր, թմաւաք՝ սեւ, վերնագրերը,
սկզբնատողներն ու սկզբնատառերը կարմիր. տող՝ 35:
— ՆՈՒԹ՝ թուղթ, իւրաքանչիւրը քաղկացած երկու
իրարու փակցուած թերթերէ, որոնցմէ մաս մը քա-
ցուելով՝ պարսպ թերթեր ծնւացուցած են: — ԿԱԶՄ՝
կաշեպատ փայտ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆԳԱՆԱՅ՝ չկայ:
— ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ մարութ, պակասներ չունի, վերջերը
բաւական վատտած: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա-2բ,
153բ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻՆ՝ զլիսազարդներն ու զար-
դագրերը հասարակ բաներ են: — ԴՐԻՉ՝ Բագարատ.
ՏՃՐ՝ Բարսեղ քահանայ ՏՃՂ՝ Երնջակի Շոռոթ զիւղ.
Թուական ՌՂԷ = 1648:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ Էջ 2բ (օտար գրիչ-
ներէ՝ նօրաբեր). 1. Էս դաւիթն զրեցի մէկ բերան
ողմի առջէք ամէն թվ ածծրում հրեաց: 2. Էս մովսէս
գրեցի թվ ածիւր: 3. Էս մովսէս որ մօրէ ելայ թվ
ածծր ամէն այս է ընդ լուսնայ արեւն քանի:

Էջ 3ա (նոյնպէս). Ի նուառտ մովսէս շատ բա-
ռով հասցէ պիտ չիւրին տրն ոհանին պիտ արդանուն
պիտ պիտ նազարին եւ ձեր հաղ:

Էջ 93բ (օտար գրչէ) տրցա գաւապար պօղորոսով
գրեալ թարգմէն այսպէս (եւ ուրիշ գրչափորձեր):

Էջ 94բ (այլ գրչէ). Էս անարժան վարդանէս
գրեցի մայիսի լին թիւն ուսկին ով որ կարդա մէկ ու
զորմի տայ:

Էջ 95ա (նոյն գրչէ). Էս անարժան վարդանէս
գրեցի ապրիլի ժանի թվ եւ մօրին ձծ սիրօղ ով
զայս կարդա մէկ բերան ողորմի տայ իմ' ծննդաց հա-
գուսն ձմ':

Էջ 122բ (այլ գրչէ). որ որ կարդա ողորմին տայ
գրօղին:

Էջ 151բ (բուն գրչէ). քն ձծ քո անձառ խո-
նարհութիւն եւ մարդասիրութիւն ողորմեալ ստացողի
գրօյն:

Էջ 161բ (այլ գրչէ). տրցա յակոր պետրոսեան
1845ին գրեցաւ:

Էջ 189ա (բուն գրչէ). Ով բարեւոր հայրք
եւ եղբարք աղաչեմ զձեզ. յորժամ հանդիպէք յայտմ'
տեղք. առաջիք ի բերանով քն ձծ որդի նյ ողորմաւ
մեղուցեալ գրչիս. մեղի բագիտիս:

Էջ 189բ (օտար գրչէ). յիշատակ է նր գիրքս
կարապետին յորն (== հօրն) մայտեսի ամիրն եղբայրն
թաթէոսին որուն մարգարին ի գուռն նր. կարապետ
եղեկեցուն բայագիտու օվ ոք ծախե կամ գրաւէ մասն

կայենէ եւ յուրայէ առցէ թն ումէ մայիսի մուտն.
ձեռամբ իմով առ ի յիշատակ:

Էջ 220բ (այլ գրչէ). Էս անարժան տիրացու
միսիթարս գրեցի մայիսի լին:

Էջ 254բ, 255ա, 351ա (այլ գրչէ). տրցա յա-
կոր պետրոսեան:

Էջ 330բ (բուն գրչէ). Ով նր մանկունք եկե-
ղեցոյ. որք հանդիպէք սմա, կարդալով կամ արինա-
կելով հայցեմք ի ձեզ մեղաւոր գրչիս բագարատիս:
Էս հաւրն իմոյ յովանիսին որ բաղում աշխատանաւ.
մինչեւ ի ժէ. տեարն կոկեաց: Էս այլքն եւ մեղաւորս
կոկեցի եւ գրեցի: հայցեմք ի ձեզ որ ի բերանով ձծ
ողորմի ասացէք (այլ գրով շարունակուած) Քն ձծ
ողորմեալ ստացողի գրօցս տր' բարեւորին. եւ կողակցին
գիւֆիւն եւ հօրն աղարին եւ մօրն գուրդատին. եւ որ-
դոցն յովասափին, եւ իղլին, եւ մինափին, եւ դստե-
րացն մարիամին սիրամարբին գուրդատին. եւ եղբօրն
Ղուկասին եւ քեռնն սիրամարբին. եւ հարսներին ու-
լինին. եւ անախաթունին, եւ հօրեղբօրն տր' յով-
սէփին: եւ որք երախտիք ունին ի նր գրչիս վերայ.
ողորմեալ կենդանեաց եւ հանգուցելոցն ամէն եւ որք
ողորմին:

Էջ 504ա (այլ գրչէ). Էս անարժան տիրացու վա:

Էջ 511ա (գլխաւոր յիշատակարան). փառք ե-
զակի. անձառելոյ եւ ահիւսակ դաւանութեն. համա-
գաղափար. զուգակիւ. վսեմազոյ. ինքնազոյ. անեղի.
եւ մշտնջենաւորի. էօութե եւ նոյնութե'. միութե'.
հրաշալի. երկն անձնաւորութե, եւ մի ածութե. հրա-
շահօտան. եւ ինքնազանով զարութի. փառս վերա-
ռաբեմ 'ի ներկայս. եւ առյապայն. յատիս եւ յա-
պառնին. յայժմեւս եւ 'ի հանդերձեալն. յաւիտեանս
յաւիտենից ամէն: Աժ բանն. գործակից. հաւր եւ նր
հօգւոյն. ստեղծեալ զերկինս եւ զերկիր: Զերկինս ձգեաց
իրեւ գկամար. եւ վայելչացոյց. զնա զաւրաք ան-
մարմնական հրեշտակաց դասուք. 'ի փառաբանուի անմահ
ձծութեն. այլ եւ պայծառացոյց զերկինս արեգակամբն.
եւ շքեղացոյց լուսնին եւ փառաղարեաց աստեղաւքն:
Զերկիրս գեղարդարեաց ազգի ազգի ծառովք. եւ տնկուք.
եւ բուսովք. եւ երեւելի ծաղկաւք. եւ զանազան պտղովք
յաւրինեաց 'ի համն. եւ 'ի հոտոս. եւ 'ի տեսակս. եւ
լիցոյց զաւգս. թաշնաւք. եւ զերկիրս գազանաւք. եւ
անասնաւք. գետովք եւ աղբերակամբք: Զետ ամենեցուն
ստեղծեալ զմարդն 'ի պատկեր իւրոյ ձծութեն. եւ կա-
ցոյց զնա տր', եւ թաղիւ. եւ իշխան 'ի վր' ձմ' ստոր-
նայնոցս զգալի աշխարհիս. եւ զամեն հնազանդեցոյց ընդ
ձեռամբ մարդոյն զոր ստեղծ ձծային աջովն: Էս ետ զնա
'ի դրախտն ձծառունի 'ի մէջ կենաց եւ մահու պա-
տուիրան ետ նմա չուտել 'ի ծարոյն դիտութե բարոյ եւ
չարի. եւ խոստացաւ նմա. զի յետ պահելոյ պատուի-
րանին. բարձրացուցանել ըզնա՝ յետ գերազայն փառս
անմահութե: Իսկ նա պատրաստ 'ի բանասիրութեն 'ի ձեռն
կնոջն որ ջամբեցոյց խաբամբք իրեւ տղայոյ զպատուին
հրաբարեալ: Էս վն զի ոչ պահելով զպատուիրանն
ձծաղիւ. սոցնուցեալ 'ի վայելչատեւ եւ 'ի պայծառ
գրախտէն. եւ արտաքս ինկեցաւ. 'ի արտաքսից յերկիրս
յայս եւ փոխանակ ձգնաւ զանէնս ցաւագինս խառնա-

գեաց. եւ փոխանակ ձգնաւ զամահ ընկաւ: Էս
յետ անցանելոյ հարգոյն է- մեռանելոյ նր եւ ծննդոյն
զոր գրաւեալ խառն զանապիւրն զամեն ի դժոխս. եւ
չարչարէր անողորմ: Իձեւ ոչ կարաց անտես առնել
ձծն ողորմած իւր անոխակալ եւ հարգաւոր բնութիւն
տեսանելով զիւր ստեղծուածն յայնպիսի դառնարեւ ըշա-
չարանալ այլ զթացեալ հայրախնամ ողորմութիւն իւրով
յաղգս հարգկան. առաքեաց զմիածին որդին զժողովուն
իւր. որ եկն եւ զգեցաւ մարմին բաւականապէս 'ի սրբո
կուսէն առնելով. զմերս ձմ' բաց 'ի մեղաց. եւ խառնեաց
զանաշաւափելի եւ զանմահ ձծութիւն 'ի մահականացու
մարմինս մեր զոր էառ 'ի նր կուսէն. եւ ծնաւ 'ի նմանէ
ձծ եւ մարդ կատարեալ անբաժանելի միով բնութիւն
կուսածին մարմնով, կամաւ հաւր եւ նր հօգւոյն: Էս
չրջեցաւ 'ի վր' երկրի անյայտաբար ամա երեսուն: Էս
կատարեալ հասակաւ եկն 'ի մկրտութի 'ի յորդանան.
զի լուսացէ զմեղս աղամայ: Այնպէս զհաւր 'ի վերուստ
զայլ է ոչդի իմ' սիրելի. իջմամբ հոգւոյն սրբոյ. յայտ-
նելով զձծութեան ձմ' տիեզերաց. եւ սքանչելի բարեւալ
զգաւրութիւն է- զմեռեալս յարոյց. զհոգւոյն զայնոց.
զդիւաճարս առնալոյց. զսրբոյն սրբեաց. զանդամա-
լոյնս հաստատեաց. զգիւսաւարս բժշկեաց եւ զձմ'
ցաւս 'ի մարդկանէ վերացոյց: Զոր տեսեալ ապե-
րախտ ազգն հրէից. եւ նախանձեալ ընդ բարեգործու-
թիւն. մատնեցին զնա հեթանոս դատաւորին 'ի դատա-
ատան մահու. զոր ինքն կամաւ ետ զանձն. եւ ոչ 'ի
հարկէ. բեւեռեցին 'ի վր' փրկաւէտ փայտին: Արեգակն
խառնարեցաւ. եւ լուսինն ծածկեաց զայս իւր. եւ առ-
տեղք չքանային. երկիր շարժեցաւ. վեմք պատառեցան.
եւ վայրագոյր տաճարին հերձաւ յերկուս: Էս յոր-
ժամ ինքն կամեցաւ. մեռաւ 'ի խաչին մարմնով. եւ
կենդանի էր ձծութիւն. աւանդեաց զմարդկային հոգին
'ի ձեռն հաւր. խոցեցաւ 'ի կողն զի զվերս կողածնին
ընկեցէ. եւ 'ի կողիցն արեւն եւ ջուր. որ բերէ զիւր-
հուրդ հաղորդութե մերոյ. արեւն նր. եւ զմկրտութեն
ջուրն: Եզաւ 'ի գերեզմանի 'ի բերեւ զմարդ եւ յարեաւ
յաւուր երկրորդի իրեւ զձմ: Էս յետ յարութեն
երեւեցաւ առաքելոցն սրբոց. եւ 'ի քառասներորդ աւուր
կատարման. ձգեաց զնա եւ համբարձաւ առ հայր 'ի
յերկինս: Էս առաքեաց զփառակիցն իւր ըզհոգին նր
որ եկն 'ի վերնատունն եւ իմաստացոյց նր գառաքեալսն
իմաստութիւն եւ գիտութի. եւ զնշուան որ ցրուեցաւ
յաշտարակէն. անդ 'ի վերնատանն ժողովեցաւ 'ի մի 'ի
ձեռն հօգւոյն սրբոյ: Իսկ նր առաքեալքն հրամանաւ
ած վիճակեցին բզտիեղերս ձմ. եւ եկն քարոզել ընդ
ձմ' աշխարհս. եւ ծանուցին ամենեցուն նր զերրորդու-
թիւն եւ զմի ձծութիւն. նաեւ բզտիւրհուրդ անաւրեւու-
թեն քի. դարձուցին զաշխարհս յանգիտութենէ յձմ.
գիտութի. հաստատեցին եկեղեցիք. եւ մկրտեցին զհա-
ւատացիւն յանուն հաւր եւ սրբոյ եւ հօգւոյն սրբոյ:
Կարգեցին յձմ' տեղին եպիսկոսն. երեցունս. եւ ասա-
կազնն: Էս ինքեանք փոխեցան յաշխարհէս. որք մա-
հուամբ եւ որք չարաբանօք յանուն քի: Իսկ յետ նց
երկն հօգիւսաղարդ հրապ. եւ զորմն զոր սերմանեցին
զապք հերձուածողացն սրբեցին նք. եւ սերմանեցին
զուղղափառ. եւ զձմտ հաւատս 'ի մարդիկ: Էս յորժամ

հաստատեցաւ կարգ քրիստոնէութեան եկեղեցիք եւ քահանայութիւնը. եւ սահմանեցան եկեղեցիք մատենադարանք, առաքելականք, եւ միգրէականք, եւ աւետարանականք, զոր անուանին տատենագիրք, բովանդակք, զոր միահամուռ ի մի տեղ ժողովեցին իրեւ ըզժողովս եւ զպատուազէն ազգի բազմահամ եւ զքաջաճաշակս: Ի տունս Կերաստանս, եւ յիշատակ տառից նը անձնային, եւ որդիներն, եւ իւրեքն յովանու, եւ նորին ստեփանի, եւ նը առաքելոցն, եւ յիւրեքն, եւ նախահարցն, եւ միգրէան, միտնացն եւ թագըն, ճգնէնցն, եւ կուսանացն, միանգամայն զամ զկայեցն: Այլ եւ ունի յինքեանս զկարգադրութի պահոց քառասնորդացն զոր յակոբոս եղբայր տն կարգեաց, եւ կիւրեղ հրեայուն եմի, այլ եւ գործք առաքելոցն հանդիման եւ թիւ թիւովն կաթողիկոսանց, եւ աւետարանաւն յովանու, զորս ընթերցանն ի քառասնորդացն առաւստ ի նը յարուին քի եւ զընդանդակ չորեքտասան թուղթոն պաւղոսի, եւ զանգարան մարգարէին եսայեան, զոր միաշար յարին նեալ կայ միով նշանաւ, սկսեալ յաւուր ծննդեանն քի անմեղար գնացիւք բոլոր տարոցն, մինչեւ գոյ հասնէ ի նոյն աւր ծննդեանն Կիւրեղ, զի հետեւեալն եւ դիւրս Կիւրեղ տաւնեն ուղղափառ մանուկն եկեղեցի: Գրեցաւ նը տառս ի յերկրին երկնիցս, ի Կիւրեղ լուսնի լուսնիս: Եւ զայնոցն եւ գրեցաւ նը գիրտն ի հայրապետութի տն փիլիպոս ինչիւն: Եւ արհեստակարար մեր Կրեցաւ ի թիւն Կրեցաւ ու, եւ, Կիւ:

Բարեխաւսութիւն նը հոգեւ անձնային եւ յովանու կարգադրութի, եւ նորին գրեցաւ լուսաւորչին, եւ անմարդոցն ողորմեան քն անմարդոցն գործս տն բարեպետն ծնողացն եւ որդոցն եւ դատեացն եւ իւրեքն զուկասին եւ քեւերն Կիւրեղային եւ անմարդոցն նորա Ով նը մանկուկն եկեղեցի որք հանդիպէր յայտ տեղով ազգեւմ զանգ հոգեւ եւ եղբայր լի բերանով անմարդի ասացէր, զանգաւոր գրչին բազարատին, եւ զուսուցիչն իմ զմանկասարն, որ խիստ լաւ վարպետ էր: Եւ ես մեղաւորս, աչափ կարցի ունեւ: Գարձլ յիշեցէր թրքայմարէի տն բարեպետն, եւ ծնաւորն զազաւն, եւ զուրդատն, իւրեքն զուկասն, եւ քորն սիրտաւրն, եւ անմարդի ասացէր: Գիւր յիշեցէր թրքամարգեցի Կրեցաւ եւ կողակցն զիւրեքն, որք ինչիւն յովանուին:

վարդապետ իւր ի Կիւրեղ, եւ դատեցն մարիամն, սիրամարտն եւ գուրդատն: Եւ հանգուցեալ դուստրն սաւանդանն եւ անմարդի ասացէր ամէն:

Ի՞նչ 513ա (բուն գրչին), Գարձլ յիշեցէր թրքամարգեցի յովանուին եւ կողակցն ուրիանէն, իւրեքն եւ կողակցն անխաթուն: Գարձլ յիշեցէր թրքամարգեցի տն բարեպետն կողակցն զիւրեքն եւ հաւերդայրն յովանուին եւ անմարդի ասացէր: Գարձլ յիշեցէր թրքամարգեցի տն բարեպետն եւ կողակցն զիւրեքն յովանուին յովանուին իւրեքն եւ միանսն եւ դատեցն մարիամն եւ սիրամարտն գուրդատն եւ հոգեւ դուստրն սաւանդանն եւ անմարդի ասացէր: Գարձլ յիշեցէր թրքամարգեցի տն բարեպետն եւ ցանկացեալ այսմ անմարդի փարթամ գանձուցս ընթերցանս սիրով հոգեւն նիւր եւ մեծաւ փափագամբ ասացաւ զսա յիշատակ հոգեւ իւրոյ եւ ծնողացն եւ եղբայրն եւ որդոցն եւ դատեացն եւ քեւերն եւ ազգականացն ամենեցուն կենդանեացն եւ հանգուցելոց եւ անմարդի մարմնաւորացն: Մանաւանդ յիշել եւ լի բերանով անմարդի ասել ի ժամ նը եւ ահաւոր պատարագին (բառ մը անթեւանի) ցէր տն բարեպետն որ զնեց նը գրեւս հալալ ընչից իւրոց եւ ես սա ի դուռն նը լուսաւորչին իւր հոգեւ յիշատակ եւ անմարդականաց իւրոց յիշատակ ամէն: Գարձլ յիշեցէր թրքամարգեցի բարեպետն եւ կողակցն զիւրեքն եւ որդոցն յովանուին, եւ իւրեքն եւ միանսն եւ հարսնեին ուրիանին եւ անխաթունն եւ դատեացն մարիամին սիրամարտն գուրդատն սաւանդանին որք կան կենդանի ի վր (բառ մը քերուած): Գարձլ յիշեցէր թրքամարգեցի տն բարեպետն եւ կողակցն զիւրեքն եւ ծնողացն զազաւն եւ գուրդատն, որք իւրեքն աղա, սափն, եւ իւրեքն միանսն, եւ դատեացն, մարիամն, սիրամարտն, գուրդատն, եւ հոգեւ դուստրն սաւանդանն եւ եղբայրն զուկասն եւ քեւերն սիրամարտն, եւ հորեղբորն տն յովանուին եւ կնոյն Կիւրեղային? Եւ դատեցն փարտն եւ ողակին: ամէն: Անմարդի ասացէր տն բարեպետն որ զնեց նը գրեւս հալալ ընչից իւրոց, եւ ես սա յիշատակ ի դուռն նը գրեւս լուսաւորչին իւր հոգեւ յիշատակ եւ ծնողացն եւ անմարդականաց ամէն: (Գիւրեղային յիշատակարանին վերջի թերթը պատառոտած, իրարու փակցուած եւ մաշուած էր, կարգացի խիստ դժուարութեամբ, իսկ ենթագրեալ մասերը գրի նստրագրով):

37.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԷ

?

ԹՈՒՂԹԻՔ՝ 535. Էջերը նշանակուած են՝ ա-ժժա եւ յետոյ տասնակամ թուանշաններով՝ 114-117: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ 36X25X13 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը՝ 27X7.5 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները կարմիր, տող՝ 37: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ փայտ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆՈՒՆԱՅ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գոհացուցիչ, սկզբի թերթերը թա-

փած, վերջին պակաս: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 230ը եւ 231ա: — ԼՈՒՍԱՆԵԱԶԱՐԴԻՆՆԵՐ՝ գլխագրերը եւ գարգազները միջակ գործ: — ԳՐԻՉ՝ Առաքել, ստացող Մատենի Սողոմոն, տեղ եւ թուական անյայտ: — ՆՈՐ ՎԿԱՆԵՐԷՆ ԿՐ ՎԱՐՈՆԱԿԷ ԻՆՉ ՈՐ ԹԻՒ 32, հոս կը պակսի Յովհաննէս խաթանի եւ աւելի է կղիսարեթ, ըստ այսմ ձեւագիրս 1418 թուէն

յետոյ է եւ 1768 թուէն ալ առաջ, ինչպէս կը տեսնուի վարը:

ՅԻՇԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ խիստ բազմաթիւ են, բայց շատ համառօտ, ասոնց մէկ ամէնէն ընդարձակն է՝

Ի՞նչ 51ա. Որ ողորմի ստացողի գրոցս մահոյի սողմանին եւ ծնողացն ծննդով յիշատակն (այլուր միշտ հիւսիս) եւ եղբայրն (էջ 98ա իւրաքանչիւր եւ հեղինարին) եւ եղբայրն փիլիպոսին թեւեկին եւ շահարմիրն եւ յովակիմին:

Ի՞նչ 259ա եղբայրներուն վրայ կ'աւելնան՝ «եւ հանգուցեալ սիրմանին եւ աւագիմին (որ էջ 252ա կը գրուի — Կիւրեղ)»:

Ի՞նչ 7ա կը յիշուին Սողոմոնի քոյրերը, «եւ քեւերն թիրվանդին մարիամին նանէին եւ յուստիկին եւ առաքել գրչի ամէն»:

Վերջին ստացող մ'է Օհան, որ սկիզբը գրած է ընդարձակ յիշատակութիւն մը՝ հետեւեալ ձեւով.

Ի՞նչ 3բ. Յիշատակ է յամաւորս, օհանին ծնողացն շահեանն սալվարին որդոցն ալվանդին շահեանն գորգոսին եւ կողակցոյն իմոյ նարգիզին եւ իւր ծնողացն ներսեանն եւ գոգալին որդոցն սարգիսին մատոսին գրիգորին յակոբին եւ դատեցն լուսնային անղաւաթին. Որ գնեցեալ զայսմաւորս ի հալալ վաստակոց եւ առ-

Եւ Կիւրեղ մերոց եւ ետք ի ձեռն մեր հոգեւոր հայր գրէր Հովանէն Ա-ժանայ վարել քահանային ի դուռն մուրատանին գեղի Սէ հովանէն եկեղեցոյն յիշատակ Արգ հոգեւոր հայր քահանայք եւ ուսուցիչներ սարկաւաք եւ անմարդի ժողովուրդք որք հանգիպէր ամայ կարգաւ լուսնային օրինակելով կամ զպատմութիւնս օրին լուսնային յիշեցէր նախ մի բերան եւ Ան ողորմի ասացէր օհանին եւ կողակցուն նարգիզին եւ ամենն արեանայն մեռնաւորացն յիշեցէր ի քն եւ դուք յիշել լինէր գաւաւտեան իւրում Ամէն: Գարձլ օվ լաւ պահեցէ վարձն ի քնէ ապէ եւ օվ գողացէ եւ կամ վաճառեցէ եւ գրաւեցէ եւ անխաթմ պահեցէ գծ, ժը, Հայրապետն նզովեց ներքոյ մնացէ պատիւն կաշին յուրայի եւ արիտի ապէ, գրեցաւ գիրս թիւն, բմ, ժէ փետրվարի, է օրն ձեւամբ անպիտան ծառայքս վանէսիս:

Օհանը շատ տեղ ստորին լուսանցքներուն վրայ ալ կը գնէ իր յիշատակութիւնը, որոնք նոր տեղեկութիւն մը չպարունակելով (բացի էջ 430բ Կիւրեղ փոխանակ Կիւրեղին), զանց կ'ընեն հոս արտագրել: Յիշելի են միայն՝

Ի՞նչ 383բ. Թիւն ուրժէ (== 1768):
Ի՞նչ 454բ. մհտեան պողոտին որդոյ սարգսին եւ անմարդեան ուսուցիչն մերձաւորաց ընդերքոյն եւ լուսնայն անմարդոցն:

38.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

?

ԹՈՒՂԹԻՔ՝ արդի վիճակին մէջ 151: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ 28X19X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը՝ 23X7 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողները եւ սկզբնատողները զետնակարմիր եւ քաւաղայն: Տող՝ 27: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ փայտ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ գէշ, գրեթէ անգործածելի, սկիզբէն եւ վերջէն պակաս, թերթերը պատռած, փտած ու մկնակներ: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ չկայ: — ԼՈՒՍԱՆԵԱԶԱՐԴԻՆՆԵՐ՝ ու գարգազներ չկան: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ, ստացող՝ Գուրգոս եւ ամուսինը Միքայի տեղ եւ թուական անձանց:

ՅԻՇԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. առանձին չկան, բայց տաղերուն վերջը երբեմն հիւսուած է ոտանաւորի ձեւով ստացողներուն անունը, ասոնց մէջ ամէնէն ընդարձակներն են՝

Ի՞նչ 6ա. Երգոյս երգողին սիրով հայրողին գու-

լաղին, եւ [ծնո]ղաց նորին, Այլ եւ ողորմի յն միաժին միաք ու [ստա]լին, զարմ ու զաւակին:

Ի՞նչ 53բ, եւ ողորմեա անմարդի գուլաղին եւ առն իւրոյն:

Ի՞նչ 74բ. այլ եւ ստացողի այս գանձարանի որդ անուն գուլաղայ կոչի տացէ նմա տն անմարդ քաւաղաց գերկին արքայութի:

Ի՞նչ 82ա. Այլ եւ ստացողին նը գանձարանին գուլաղային եւ ծնողաց նորին.

Ի՞նչ 83բ. Ողորմեա միաքին եւ կնոյ նորին:

Ի՞նչ 119բ. Սորին ստացողին գուլաղին եւ միաքին մեղքն թողցին:

Յետին ստացող «տէր Յովհաննէս» բոլոր յիշատակութեանց մէջ անուններուն վրայ սեւ գիծ քաշելով իր անունը գրեւ է:

39.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ԳՐԳ = 1444:

ԹՈՒՂԹԻՔ՝ արդի վիճակին մէջ 260: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ 24X17X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ մաքուր, միա-

սիւն: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, թանաք սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողներն ու սկզբնատողները կարմիր, կամաւ եւ

սեռախառն կարմիր: Տող՝ 25: - Նիկիթ՝ բամբակե
թուղթ: - ՆԱԶՄ՝ փրցուած հանուած է: - ՄԱԳԱՂԱ
ԹԵԱՏ ՊԱՇՊԱՆԱՅ չկայ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆԹ՝ կազմի բա
ցակալուհուս պատճառով թերթերը թափփածա
սկիզբի են վերջէն քանի մը թերթի պակաս: - ԴԱ
ՏԱՐԳ ԹՈՒԴԴ չկայ: - ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ չկան. էջ 230-
կայ լուսանցազարդ մը՝ չափազանց անարուեստ զար
դազրերը պարզ գլխատուեր են: - ԴԻՐԶ՝ Կարապետ
բահանայ. ստացող՝ Աստու՛. տեղ՝ Ոստան. թուակա
մ ՊԳԻ: = 1444:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ. Էջ 70թ. ԲԺԿշ
Հոգոց եւ մարմնոց բնած բժշկեալ զախտս Հոգոյ եւ
մարմնոյ ստացաւ զի գրոցս, Ջատովին եւ ծնողաց նորին
եւ զկենսակցին նր:

Էջ 133ա. զմեղաւոր գծողս յիշեա ի տո՛ր: (Ն.Տա՛ւ
կարճ առդեր կան էջ 47բ, 140ա, 146բ, 202բ):

Տարեբուն վերջը ստացողը շատ անգամ հիւսել է իր անունը, որոնք զանց կ'ընենք արտագրել, բայց յաջորդ երկուքէն՝ իրենց մէջ գտնուած անձանց թմանուններն անուան պատճառաւ :

Էջ 19ա. Եւ ամ սրբոցն երամին. որ ի մէնջ
պատուին. բարեխաւս լինին. վասն զըպելին. եւ ծընո-
ղաց նորին:

Էջ 31ա. Եւ արա արժան այնիւ. հանգստեան
զատուն եւ զըլբէին եւ ծընաւդաց նոցայն եւ մեղ ամ.

Գլխավոր իշխանություն (էջ 259ա—26բ). Փառք
ամենանոր երրորդութեն հնաւը եւ որդոյ եւ հոգոյն որդոյ,
Որ ետ կարողութի՛ն անարժան եւ մեղսաւոր եւ մեղաւ-
թաւն, եւ բազմապէ՛ր որդոյ կարապետ սուտանուն քհն-
ար զանունն ունի՛ն, եւ ոչ գործուն. հասանել ի յա-
ւարտ զանձարանին, որ աւարտաւոր պայծառացու-
ցանէ, եւ ուրախացուցանէ զեկեղեցի եւ զմանկունն
իւր: Որ ունի յինքնս հաւաքեալ ծննդեանն, եւ յա-
րութե՛ն, եւ ամ տէրունական տաւնից: Եւ որդոց առա-
քելոց, մարգարէից, հայրապետաց, ճգնաւորաց, մար-
տիրոց, կուսանակ, եւ ամ որդոց: Վասն որոյ փա-
րիագագաղ եղեալ, այսմ մարդաբանաշար տառիս ամառաբ-
րտանուտէրն. ատոմ եւ իւր կենակիցն գովալթ, եւ
ստացան զսա բարի յշատակ, եւ ետուն զսա, ի գուն-
նոր եւ գերամարտը ամառանն եւ նը գէւրգեմ զաւրա-
վարին զի մանկունը՝ նը եկեղեցեացոյ ռաւարձացին սո-
ւաւ. երգելով եւ եղանակելով ի շէւ- նը տիրամար-
տեմա՛նուն եւ նը գրաւ գաւառաւորն եւ յիշեցնէ ան-
մուտաց յիշմա՛ր ի նը յաղաւթս էւրեւնոց, զտաքող սո-
ւրին, զատոմ, եւ զհայրն իւր ... մուրն եւ զմայրն զշնահ-
ւորն եւ հնաւը՝բաւն էւր զակոր, եւ զկարապետ, եւ
զկենակիցն էւր գովալթն էւրեւնոցն եւ ծնողացն պետրոսին
եւ հռիփսիմին, եւ եղբարն, միսիթարին, եւ քրւերն
զաբարեւ եւ գոհարին. եւ այլ ամ զպակասեացն եւ
արեան մերձաւորացն կենդանեացն եւ շնագուցերցն,
եւ լի բերանով եւ ուղիղ սրտիւ ամ ողորմի ասացէր
նոցա, եւ մեղաց թողութի՛ն խնդրեցէր յայ, որ ետ գրել
զսա քօտսէր այրն ատոմ, եւ իւր կենակիցն գովալթ:
Եւ առք՝ եւ կարապետ գծօր, բաղնամ աշխատութի՛ն եւ
զանաւոր յայձն ասան, եւ բոտ կարի իմում յաւարտ
հատուցի զսա, շնորհաւոր եւ ողորմութեն ամ: Կա առք

գրեցեալ սա ի մայրաքաղաքս ոստան, ի դուռն քարի նը անծանին, որ ե ծովահայեաց ընդ հովանու սորին, եւ նը ստեփանոսի նախապկային եւ սրբայն սարգսի զաւրա-վարին, որ սակաւ հեռի: Եւ արդ՝ գրեցաւ սա՝ ի թուա-կանին հայոց: պղգ: ի հայրապետութն տն. ՏՐ զա-քարոյի զոր տը նծ ընդ երկայն աւուր արասցէ, եւ պահեցէ զնա ի չարէ, ամէն: Արդ՝ եւ եւ նախապետ գծայգրող սորին, երես ի գետին գնելով ձեզ, եւ աղա-չեմ՝ զբառս կրօնաւորացդ, եւ զամենեւեան առհասարա զմեծ եւ զփոքր, զի եւ զիս յիշման արժանի առնէ դունայնացեալս ի բարեաց գործոց՝ զմեղաւորս յարգողաց յաղիծս ի սրբոց, անիմաստ իմաստունաց անպարս ի մասնորաց, անկարգս ի կարգաւորաց, Բռնական յան-մեղաց, անարուեստս ի յարեւոյնաց, անհաս ի բանաւորաց, զաղտեղեալս մեղաւք (երկու բառ փոած) արեւելալ ոգի զկարապետ գրիչս, եւ զմեծ պապն ի՛ յաւնէս քհ. եւ զծնաւորսն իմ. զհայրն իմ զստեփանոս եւ զմայրն իմ զփաշայ, եւ գրոյրն իմ զար-մանն եւ զաղապրին իմ զյովանէս քհ, որ հանգեաւ ի քն, եւ գրել նմ արեան մերձաւորսն իմ, զհեղեղանիսն, եւ զհանգուցեալսն ի քն, եւ եղաւորսնս սիրով, եւ հայրական զթով յիշեցէք զմեզ ի նը յաղաւթս ձեր, եւ իսկապատր բերանով մեծ նծ ողորմի ասացէք, եւ մեր բարում մեղացն եւ անարժան գործոցն թողութի խնդրեցէք յողորմածէն նյ: եւ նծ յիշողացդ ողորմեսցի ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի քն, զպատաւար եւ զե-րախտաւորք, նը ուխտիս, զիմաստուն եւ զանձնորդ եւ զմեծահամբաս րարունն զյովանէս, եւ զստեփանոս հէրպետ, եւ զնձատուր վարդապետն, եւ զաբրահամ՝ սրբաւնեալ կրօնաւոր՝ որ առաջնորդ եղել գրոցս, որ եւ յայսմ ամի, փոխեցաւ ի քն, եւ զմկտիչ մահչա-սին, որ մահանուէ կողկրենց կուչի, եւ զյոհանէս կրօ-նաւորն եւ զայլ ամ հաւատացեալ ննջեցեալք, որ ընդ հովանեաւ նը եկեղեցոցս հանգուցեալ են եւ եղաւոր ի սբ ուխտս. պրտովի վանք կոչեցեալ. թէ ե ի վարդա-պետաց են, թէ ի կրօնաւորաց, թէ ի քահանայէն, Բի ի սարկաւադաց, թէ ի մենակեաց թէ յաշխարհակա-նաց, թէ ի յարանց են, թէ ի կանանց, թէ ի քերոց էն թէ ի տղայոց, դասակից եւ պսակակից արեւոյն ու նծ, որբոց առաքելոց, նը վարդապետաց էն արքայ իւր տիրոսաց են՝ իստուր. զինեարար տը իստ իստուր. եւ զաւրեացէ քն լծ ի հոգիէն էն ի յոսկիսս սոցա, եւ բուսուցէ յաւն վերջին քաղաքն եւ թողութի շնորհ-հեցէ նմ սխալանաց նց տը նծ մեր, եւ դասեցէ ի դասս նմ որբոց եւ սիրողաց անուան իւրոյ ի միասնա-գամ՝ գալտեանն իւրոյ՝ ամէն: Դարձեալ յիշման ար-ժանի արարէք, զայսմու ըզ սպասուորք, եւ զգործ-մասնորք նը ուխտիս, որ կան ծաղկեալ, պէպէս առա-քինութիւն, եւ նը վարէք աշխատելս ի նը եկեղեցեաց զուսու: Նախ եւ առաջին գանձիծն հոգով, եւ զանա-ռասն մարմնով, զյովանէս վարդապետն, եւ զպատուա-կան եւ զընտրեալ կրօնաւորն զմարտիրոս, եւ զստեփա-նոս կրօնաւոր, որ պատճառ եղել նը տառիս, եւ զարբանեալ կրօնաւորն զնձատուր, որ յայսմ ամի, ինկապաւ զառաջնորդութի նը ուխտիս, զոր տը նծ հովանի լիցի նմա եւ յաջողէ զգործս նը ի բարի: Եւ

զընտրեալքն եւ զգովեալքն ի մարդկանէ. զբրաւանուեց-
եպիսկօպոսքն, զաբի սին, եւ զաբի յահաւես, եւ զգովա-
նէս եւ ղպետորն կրօնաւորքն, զճեղարացեալքն մարմնով
իս լմանիոյեալքն ճոզով, եւ զճեկահոգի կրօնաւորն
յա՛ւանէս փակակալն եւ զառաքինի կրօնաւորն շուրջել

եւ զԹադեոս, եւ զԹուման անրիծ (անուռն մը պատ-
ռած) մահչաքսի՝ եւ զպարուրուս մահչաքսին (2 բար պատ-
ռած) նը եկեղեցեացս եւ զղազար (2 բար պատռած)
զգործաւոր եւ զերախտաւոր (շարունակութիւնը կոր-
սուած է)։

40.

Ճ Ա Շ Ո Ց

?

ԹՈՒՆՂԹՔ՝ արդի վիճակին մէջ 148: — Մեծօրհն-
թիշին՝ 31×22×2 սմ.: — ԳՐՈՒՆԹԻՆՆ՝ մնացուր, երկ-
սիւն, իւրաքանչիւրը 24×7,5 սմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգին:
Թանաքը սեւ, վերնագրերը, սպիշատառերը եւ սկզբա-
նորոգները կարմիր. տող՝ 29: — ՆԻՒԹ՝ բամբակեայ թուղթ:
— ԿԱԶՄ՝ չունի: — ՀՄՆԳԱՄԱՆՔ՝ ամպոթածեղի, թեր-
թերը սկիզբէն, մէջէն եւ վերջէն մեծ քանակութեամբ
պակեայ. տօգէտ մէկը մնացեալ թերթերը իրարու կա-
րելու է՝ չափ անկազգ կերպով: — ԴԱՏԱԻԿ ԹՈՒՆՂԹ՝ չկայ:
— ԼՈՒՄԱՆԾԱԶԱՐԴԻՐԻՆ՝ ու գլխազարդերը միջակ: —
ԳՐԻԺ՝ անյայտ. տե՛ր Աւագ. Թուական եւ տեղ՝ անձա-
նօթ: — Կը պատուանդը Նիկիոյ Մուսոյեանցի, որ ինձ
նորիւրով գաւն, եւ ալ նորիւրեցի կեղեղեցուն:

ՅԻՇԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ-Բ. էջ 36ա. Զատացող
 նը կտակիր աւագն եւ զծնողն իւր եւ զեղբաւորդին
 իւր զկիրակոս որ յայտմ ամի փոխեցաւ ի քն. յիշեցէք
 ի նա աղաւթս ձեր: Ընդ նոսին եւ զգեղեցիկ տանու-
 տեաւոր զտանեկն եւ զեղբարս իւր եւ զամենայն տոհմն
 իւրեանց յիշ ի քն եւ ան ձգեզ:

Էջ 46ա. Զաւագն եւ զծնողն իւր յիշեալ ի քն:

Ի՞նչ 55թ. Զատացող նր կտակիս զաւազն եւ
զճնողսն իւր յիշեցէք ի քն: եւ զտաւններն որ փոխեցաւ
ի քն յայս շաբաթս:

Էջ 59ա. Եւ զաւագ ստացող տառիս յիշեալ ի
քն աղաչեմ: ոհ զիս:

Իջ 70ա. Արդ յայս շնորհաբաշխ աւուրս մեծի:
որով ան ընդ մեզ հայտի: աղանցեք զմեհ հոգի. որք
ժողովիք յայս հանդիսի: զի ԹաղուԹի մեղաց լինցի. ինչ
սուտ գրչիս: եւ ստացողի:

Էջ 73բ. (այլ գրչե). զմարտիրոս եւ զորդիքն
զյովսեփ. զսոհանէս. զգրիգոր եւ զդաւիթն:

Ի՞նչ 77ա. Արդ. աղաչեմ զամենեւեան յայսմ
մեծի շնորհաբաշխ աւուրս. յիշեցեք ի քմ զաւագն Եւ
գտաւներն եւ անձ զձ:

Էջ 114ա. Զտաւներն յիշեալ.

Ի՞նչ 115թ. Երբ առ նա զու յաւժարիս. ի
պատարագն մերձեցիս. յայնժամն յիշեա զողորմելիս.
զսուտանունն զԺող տառիս:

41.

ԿԱՆՈՆ ՆՇԱՆ ՕՐՀՆԵԼՈՅ

കിഴി നമ്പ്യാ :

կեանքի, որ ինձ նուիրելով, ես ալ նուիրեցի եկեղեցւոյն:

— ԹԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Էջ 21բ. Ո՞չ զք
կարդայ զայս եւ ողորմի տաքէ Հայրենական Տոգուն ամեն:
Ծան. — Էջ 6բ. սկզբած եւ կիսատ թողած
է Հետեւեալ նորկանոնը. «Կանոն թոնիր օրհնելոյ: Եւ
տայ սատտիկ չեւուցանել զԹոնիրն ըստ հրամանի փբքի-
չին թէ ամենայն ինչ: Եւ Տբւոյ աղեսցին» (այսմանի միայն.
միտայի էջը պարագայ):

42.

ՀԱՇՈՒԵՏԵՏՐ

1818.

Սղոյն ձեռագիրն ունի 7 թերթի հաստ մագաղաթի 14 × 10 սմ. մեծությամբ. բայց կ'երեւայ թէ առաջ ունենալու էր աւելի թերթեր. կը պարունակէ ումէձգ, ումէճը, ումէՅը, ումէԷ (= 1818) թուէն. քանի մը ընտանեկան հաշիւներ, ինչ. «Բ դիտար սոխ + չ զժ. Բ դիտար բրինձ 1 Վ զժ. մինթամին տլի Կ Կ զժ. Զապկայցուն Կ + զժ. կանափ առայ + չ զժ.» — «ումէգին օգոստ»

տոսի նա քարտաշի խաչին թաղեցի նա երեւոյ . . .
 Վերջին եւ նման տեղեկութիւնները կը ցոյցնեն թէ
 այն տեսարակը քահանայի մը հաշուետետրն է։ Կը պատ-
 կանէր Կարապետ Տէր-Խահակեանցի՝ որ ինձ նուիրե-
 լով զայն, եւ ալ ընծայեցի եկեղեցւոյն թիւ եւ սոյն
 ձեռագիրը այսօր՝ կրկնաթիւ հեաքեր չն կրեր, բայց կը
 թուի թէ լաւ սորուած չին կրկնագիր գրութիւն մը ըլլայ։

ՅՈՒՅԱԿ ԶԵՌԱԳՐԱՅ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅՆ

f.

1.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

1655-5 мнмр:

ԹՈՒՂՎԺԲ 347: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 27X19X7,
սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ մաքուր, երկսին, իւրաքանչիւր
18X5 սմ.: — ԳՐԻ խոշոր ըտղզիք. թամաք սև, վեր-
նագրերը, սկզբնատողերը, սկզբնատուները եւ շեշտերը
բալապոյն եւ կարմիր. տող 19: — ՆՐԻՔ՝ բամբակեւ
թուղթ: — ԿԱԶՄԻ՝ կաշեպատ փայտ. առաջին կողմի
վրայ մեծ խաչ մը՝ կեղոնը Մամուկն Յիսուս եւ չոր
թեւերուն վրայ չորս-չորս ախներ՝ կարմիր եւ կանաչ
խաչին չորս անկիւնները չորս աւետարանչաց պատ-
կերները. աւելի վեր՝ զբլին չորս անկիւնները Մամուկն
Յիսուս. այս ամբողջը ոսկեգօծ արծաթէ. կան եւ բազ-
մաթիւ արծաթեայ զամեր: Նտուի կողին վրայ զանա-
զան մեծութեամբ 9 խաչ, մեջինը 5 ականձու, միւս
ները արծաթեայ զամերով: — ՄԱԿԱԶԱԹԵՑ ՊԱՇՊԱ-
ՆԱՅ՝ սկիզբէն եւ վերջէն մէյակ թերթ, բուն երկա-
թագիր գրութեամբ հին աւետարանի մնացորդ: — ՀԱՆ-
ԴԱՄՄԱՆ՝ լաւ, բայց վերջին թերթերը խոնաւութենի
կրած. վերջէն սպիտակ: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂՎԺ 1 և
2բ, 18բ-19բ, 103բ, 164բ-165ա, 268բ-270ա: — ԼՈՒԻ-
ՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻԲԸ, գլխազարդերը, մանաւանդ էջ 13բ-
18ա դրուած կանոններու համարները եւիստ մանրա-
մասն ու բազմազան նկարչութեամբ, բայց մութ գու-
նաւորութեամբ. 4 աւետարանիչները եւ էջ 4բ-12ա
դրուած 23 ստորհասկան պատկերները նուազ յաճող
— ԳՐԻԺ՝ Կարապետ կրօնական. ստացող՝ Թադէոս կրօ-
նաւոր. ծաղկող՝ Յովհաննէս կրօնաւոր. տեղ՝ անյայտ.
Թուական 1655էն առաջ, ըստ էջ 20ա յիշատակութեան:
— 2եռագիրս եկեղեցւոյն խորանին վրայ կը պահուի
երեքու նուիրական մատենա:

Մատենան է Աւետարան. կը պարունակէ. էջ 13բ—18ա Եւսեբի կարպիանոսի եւ կանոնք. Մատթէոս էջ 21ա—101բ, Մարկոս էջ 104ա—164ա, Ղուկաս էջ 166ա—268ա, Թովհաննէս էջ 271ա—345բ. Գիբը կնոջն շնացելոյ էջ 345բ—346ա:

¹ Ծանոթ: Այս հեռագրեր թեև Ա. Առուսաձածին եկեղեցւոյն կը պատկանի, բայց ժամանակակից պահանջներով եւ Ա. Վարպէտ եկեղեցւոյն. իսկ յաջորդ հեռագրերները կը կազմեն Ա. Վարպէտի բուն սեփականութիւնը:

[illegible]

Գարձնալ ան որորմի ասացէք տի՛ր Թումին որ
գնեց զնր աւետարանսն ի ՚հալալ վաստակոց իւրոց,
բարե յեշատակ հոգոյշ իւրոյ եւ ծնաւզաց իւրոց ամէն:
[Էջ 3բ.] Դարձնալ յիշեցէք ՚ի մաքրափայլ յաղօթս
զներ. տի՛ր Թումայ եղիպէն. եւ իւր եղբարն: Զտի՛
մարտիրոսն. եւ իւր կողակցին. հիլալին: որոյն տէր
մաթէոսին. Արայոյշին: Դասերն. լատեւֆին: Գաւարին:
Դարձնալ յիշեցէք ՚ի քն. Զտէր՝ մաթէոսին. եւ իւր
կողակցին. Սուլթանին. եւ իւրենաց որդոցն: տէր մար-
տիրոսին. եւ իւր կողակցն եղև (ին. որոցն գայուստին:
Խղբարցն. յակորին. փառսին: Շիփաանին: Եւ քե-երցն.
Շուշանին: Գաւարին: փարիսանին) (փաղաքճեալ
մաք՝ որովհետեւ նախորդ ծակուած տառերուն տեսել
կ'ինայ, ուստի առաջին գրողը առանձին Թեթիթիի մը
վրայ գրել եւ հոն փակցուցեր է): Իծարին. գրիգորին.
ամէն: Դարձնալ յիշեցէք ՚ի քն զտի՛ր մարտիրոսն: եւ
իւր ծնօղքն. ինախին, կողակցին. փարիսանին: կրկին
յիշեց ՚ի քն. Զտի՛ր մարտիրոս. եւ զիւր որդիքն, եւ
իւր եղբարքն. զամենայն. եւ ուր գրեցաք եւ ուր
մնացին. Թէ կենդանին ՚ի մարմին. եւ Թէ մեռեալք ՚ի
ուղանին. տի՛ր համօրէն որորմեսցի եւ ընդնէ մեզս
ոռցին ամէն: Զի նմ որ որ հանգիպի սմայ ընթերցիցի
եւ ուսանի [էջ 4ա.] զճմուր արարողութի՛ն խորհրդաւոր

կայանելով՝ գրած է իր եւ իր քանի մը ազգականներուն յիշատակութիւնները. բայց որովհետեւ զխաւոր յիշատակարանին տակ թողած է նաեւ իր ընդամակ յիշատակարանը, ուստի զանց կ'ընենք այս փոքրիկ յիշատակութիւնները դնել հոս, մանաւանդ որ նոր տեղեկութիւն մը չեն պարունակեր ընաւ):

Ի՞նչ 48ա (շղագիր). 1895 թուականին 17 Ապրիլի փառք քեզ տէր Աստուած եւ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ամենայն սրբոց եթէ. Ստեփան Աւետիսեան Առաքելականքի քան նոր բայագիր (կ'երեւայ թէ այս անձն է որ ձեռագրիս պատուած թերթերը թղթիկներով փակցուցեր եւ նորոգեր է):

Ի՞նչ 69ա (այլ գրէ) փառք քեզ այսպիսի տանջանքիս որ տեսայ 1857 ամի ձեռնագրեց սարքիս եպիսկոպոս քհանայ:

Ի՞նչ 72 (այլ գրէ) տիրացու գասպար սարքիսեան տի մարտիրոսեանց:

Ի՞նչ 80 (այլ գրէ) եսայի կարագեւ. թաթոս մարտիրոս, գեղամ ալքսան. Գեորգ մայամ. պետրոս եսայի:

Ի՞նչ 123բ (այլ գրէ). Ես տիրացու սարգիս եկի սատ կարգացի այս այսմայուրը 1869 ամի 22 օրն հոգոստոսին ամէն:

Ի՞նչ 445ա (այլ գրէ). Գամաղիէլին եւ իւր ծնողաց խանգատին:

Ի՞նչ 461ա (բուն գրէ) ... եւ գորդի տէր սարգիս գրէին հող եւ փոշի մեղքը ի լի եւ իմ ծնողաց տէր սողմանին:

Ի՞նչ 586բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Յիշատակարան է նր տառիս որ ունի յինքն զբոլոր տարին, Փառք անբաժանելի եւ միասնական նր երրորդութեն հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն նրոյ: Յամ նրոց, եւ ամ արարածոց: Եւ իմանալանց եւ ի զգալանց ի հրչից եւ ի մարգկանէ. վեր առաքեցուր զաւրհոսութիւնս հոգեւորս. յամ ժամ ամէն: Եւ արդ քանզի որք մեծութիւն ընչից ըզմանան ինչ ինչ աշխատութիւն զմտաւ ածեն. յայլմէ յայլ անցանեւ զաւառս հեռագնաց ուղեւորութիւն. ոպ զի զահն ածեցուցեալ մարդոցին: Դնաւ եւ ընդ համատարած ծովուն ծփանա նաւարկեալ. որք բարկացայտ ալեօքն լեռնացեալ բարձրանան առ շուրջ խորոցն փրացեալ կուտիցն մէտ առ մէտ ալեանցն ահ պակուցող տեսողացն արկանելով: Իսկ արկացեալքն շուրջ ծփելն. ի խորս խաւարային ձորոցն համարձակեն ի քարաժուռս. զժարային տեղացն ի խնդիր ականց զանազանաց: Եւ ոմանք ըստ ջրամտական լոյնորդութեն որք քօղ արկեալ զերևօքն եւ իջանեն ի յատակս առ լեռնաւան ծովուն ի խորս խաւարային մտանելով. ի խնդիր. լուսափայլ մարգարտաց ոչ ինչ ահ զմտաւ ածելով զվիշապաճեւ զազանաց ծովուն. լաւ համարելով զկորուստ անձանց քան թէ ունայն ձեռք զփտացն ժառանգել զանուն: Եւ այլք ըստ փեկան արուեստին զոսկոյն գիւտ ճարտարասանեալ յառաջ բերելով զանօթն պատուական: Ըստ սմին օրինակի ի խնդիր ելեալ այսմ հոգիանորոգ եւ լուսեմանգ ծաղկաւէտ եւ վարդափթիթ անուշահոտ բուրաստանիս պատուական եւ ամօտէր եւ բարեմիտ պարսն մինսն եւ իւր եղբարքն ծերուն եւ դարբիւն եւ ծնողացն վարդանն եւ հոսմին

Եւ ստացաւ զմարգարտաշար տառս զայս. եւ զանաւիկ մեծութիւն զպայծառութիւն մանկանց նր եկեղեցւոյ: Եւ ես սարգիս երեց անպիտան զրիչս տեսի զեռափափաք սէր սոցմ զոր ունէին հետ նր գրոցս. եւ ձեռն արկեալ զրեցի ըստ իմում տեղաբութեւ. եւ ըստ ան յաջողութեն յաւարտ ածի զնր գիրքս որ կուլ յայսմաւուր: Որ ունի հաւաքեալ էրեան զճառս տրուական տօնիցն եւ զպատմութիւն եւ ըզգործս առաքելոց: Եւ զմարգարէից զվարս նրոց հարանցն եւ զշատակութիւն ամ արդարոց հնոց եւ զնորոց: Զարիւթի թգւրց եւ զհրաշագործութիւն հրաց: Զժուժկալութիւն կուսանաց. եւ զնահատակութիւն արեամբ ներկեալ մարտիրոսացն որք սղգի աղգի տանջանք եւ դառն մահուամբ կատարեցան վն անուան քի Եւ եղեւ գրաւութիւն գրոցս. ՌՃԾԳԻ Թուականիս հայոց ի լաւ եւ ընդիր օրինակէ որ ասի ծերէնց եւ այլ աւելի քան զնորայն զի շատ նոր վկայք սատ զրեցան եւ հարեւտացաւ գիրքս այս քան զայն գծագրութիւն եղեւ սորին յարեւմտական մեծ տօմարին յերկ մետասան յօրեւելին յիսուն ւերեկ աւելորդին:

Ի՞նչ 587ա (վերջին ստացողին յիշատակարանը). Փառք զհոգւոյն (բառ մը պատուած) մատուցանեմք ան զնին տէրութեւ եւ միոյ ամուսն հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն նր յանգրաւ յաւիտենիւ որ ողորմութիւն իւրով արար զամն յոյնէ ըստ սաղմոսեբողոյն որ ասէ ողորմութիւն տն լի եղեւ երկիր. եւ բանիւ տն երկինք հաստատեցան եւ հոգւով բերանոյ նր ամ զօրութիւն նրոց: Իսկ որդիք մարդկան ըզմաւ տեղեւամբ կարօտացան նմանիւ տն ոպ առաջինքն ընտիրքն եւ հաճոյքն ան զոր վերինն խոկալով օրինադրելով եւ հառհիմնելով բնական բանական բարոյական եւ գրաւորական օրինք զոր կարի վայելուչ օգտակար. զորն տալ բաժին. զտուողին ընչից զի թերեւս նմանիցեն զտուողին բարեաց. ողն եւս կնքէ զկենսատուն ի փրկաւէտ աւետարանին իւրում ասելով երանի ողորմածաց զի նորա զողորմութիւն զտցեն. նա եւս եթէ եղբուր զթած ոպ եւ հայրն ձեր երկնաւոր զթած է զի թէպէտ ի մէջ ամ բարեգործութեց ողորմութիւն յոյժ հաճոյ եւ ընդունակ է առաջի բարձրելոյն. այլ սակայն (յաջորդ տողերուն մէջ նստրագրերը ենթագրութեամբ են թուղթը պատուած ըլլալուն պատճառաւ) «զբմութիւն զոր առ եկեղեցւոյն ան լինիցի. յաւէտ առաւել շուրհակ է եւ կարի հաճոյքն ան լինի ան. այլ եւս երանելի. եւս (բառ մը պակաս) ըստ. ամօթածնին յեսայիւս Բարեբերին որ ասէ երանի որ ունիցի զաւակ ի սիծն եւ որդի երուսաղէմ. զորն պարսկացի լուեալ եւ սիրով նորէն զմայլեալ պարար. . . յինքն եւ . . . արդիւնալիւ եւ . . . (կէտադրեալ տեղերը մէկ երկու բառ պակաս) ոպ բարիվայելուչ եւ առատալիք օրհնեալ այսր այս մեղքն որ է ի գեղջէն կժամորու որդի լուսահոգի սուրբիսին սա ստացաւ զայս յայսմաւուրս. ի հալալ ընչից եւ արդար վաստակոց իւրոց եւ ետուր ի դուռն նր կարապետի մեծի գերահաջակ ամթոսն զոր օրակացեալ էրն իւրեւ վն ննջեցելոց եւ կենդանեացն իւրոց. եւ արդ մի որ իշխեսցէ զսա հանել կամ կրաւել. եւ զօղանալ եւ կամ վաճառել

Եւ սիլ որ հանդգնեցէ զսա հանել ի գրանէ ոչ կարապետին անմասն լիցի ի քէ եւ որդեալ յարեալուէ. եւ զնորովս առցէ ոչց հայրապետաց եւ ստացողի սորին մեղացն պարտական մնայցէ. իսկ անդ պահօղքն եւ խնամողքն մասն բարեաց ընկալին ի տէ ան մերոյ Եւ արդ արտասուելից հառաչմամբ ժտեմ ի ձէնջ ով մանկունք նր սիծն յորժամ դիպկեցէր ոմա եւ օգտիցիք ի սմանէ յիշեսցիք ի մարափայլ աղօթան ձեր զվերջին ստացող սորին զբարեմիտ եւ զամուսն վերնաձերեալ՝ աղնուագունեղ զպրն մեղքոն. եւ ընդ նմին զժնօղքն սորին. լուսահոգի. սուրբիս հայրն. եւ զառատագուլ մայրն, եւ ընդ նորին յիշեսցիք զեղբարք նորին զգալուստն զբարխուտարն. եւ զկենակիցք նորին զհանգուցեալ թուսիկն եւ կենդանի եղիւսարեթն (կէս տող պատուած) քերցն խաթունին եթարին. եւ սարուս. եւ որդւոյն սուրբիսին. եւ դատերն մարիամին. այլ եւ հօրեղորն մատթէսին կնոջն դժնաջանին (էջ 50ա կ'ըսուի հօրեղորորդոցն հայրապետին, իսկ 51բ «որդոցն

1 Այսինքն վերին ձերբերու. երկնային ինորհներու արժանացած:

Յովաննէսին եւ այլն) զարմից եւ զաւակաց նոցին. եւ ամ արեան մերձաւորաց նոցին որոց ողորմեայն ասացողացն ան ողորմեայի ամէն:

Եղեւ ստացումս սորին ի թուահաշուէն հայոց ՌՃՂԶ ամսեանն. ապրիլի ԺԱին. որ էր ի ժամանակս պարսից անագորան եւ անոպա. նադրահին. զոր յոյժ նեղութիւն ունէին պարսից իշխանութեւ ենթ ժողովուրդքն. թող զանիւրաւ հարկապահանջութիւն զոր առաւել էր քան զառաջինն. յաւել (= յաւել) եւս չար ի վր չարեաց եւ վերք ի վր վերաց. զոր նախեւանայ երկրին վերայ ձգեալ էին լի ռ/թումն, եւ երեւանու երկրին խաթումն. որ բազումք հանդերձ տամբք մեծաւ տառապանօք ելեալ ի տանց եւ ի հայրենեաց փախեան յերկրն օսմանցոց. եւ այլ մնացելոցն, բազում վիշտս եւ քծիրս հասուցին. ոմանց զինչսն առպատակեալ վաւառեցին եւ այլոցն ներքոյ փայտի մահացուցին, եւ այլոց զկին եւ զօրդիս եւ զդուստրս վաճառել տային եւ զայլ անթիւ անբմբեղի (= անբմբեղելի) նեղութիւն գոյր. զորս ոչ կրեցար զոր պետն բարեաց զինքն բարուս արասցէ նոցին ամէն. ծրեցաւ ի (մնացեալ կէս տողը պատուած):

ՅՈՒՅԱԿ ՉԵՌԱԳՐԱՅ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ԱՆՉԱՆՑ

Գ.

1.

ԺՈՂՈՎԱՅՈՒ

?

ԹՈՒՂԹԻՔ 478: — ՄեծՈւթիկն՝ 15×10×7սմ.: — Գրողիժիկն՝ խառնակ միասին: — Գիր՝ Նոսր. Թա- նաք՝ սեւ. վերնագրերը, սկզբնատողները եւ սկզբնա- տառերը երբեմն կարմիր, ուրիշ անգամ միասնա- տառնց բաժանման. տող՝ 17: — Նիւթ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀ- ՊԱՆԱՅ՝ չոնի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ հինցած, սկիզբն եւ վերջն պատռած եւ պակաս: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 364աբ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ պատկեր կամ զարդագիր չկայ: — ԳՐԻՉ՝ եւ ստացող ծիվրիկից Յովնանէս. տեղ եւ թուական անյայտ: — Կը պատկանի Տէր Գրիգոր քահանայ Տէր Յակոբեանի:

Կը պարունակէ. 1. Քարոզ երկից մանկանց (սկիզբն պակաս). էջ 1ա—14բ:

2. ԱՅԼ քարոզ դանիէլ մարգարէի որ ասէ փո- խեցաւ թագօրն ի կեպ գաղանի: Եւ զի թա- գաւորն նաբուքոդոնոսոր... էջ 14բ—33ա:
3. Այս քարոզ եւ պատմութի. վն. դալտեան գօգայ եւ մագօգայ է: Եւ յետ դարձի գերու- թեան բաբելոնացի... էջ 33ա—49բ:
4. Քարոզ մեղքիսեղի քահանային Աստուծոյ. թագաւորն սաղիմայ սաղիմ. անուանեցաւ... էջ 49բ—55բ:
5. Պատմութիւն վարուց մովսէսի նախամարգա- րէին: Նախամարգարէն Մովսէս ածախաւան որ առաջին էր... էջ 55բ—64ա:
6. Հոկանմբերն Գ. վն. արձակման սատանայի ի ա մամ կապանաց: Ի սմին աւուր արձակման սա- տանայի... էջ 64բ—67բ:
7. Քարոզ վն. ջրհեղեղի որ ասէ նոյ էր ամաց... Յորժամ եսպան կայէն... էջ 67բ—95բ:
8. Քարոզ... որ ասէ առ գետս բաբելոնացի: Եւ զի յառաջ քան զգալուստն քի. բոլոր աշ- խարհս... էջ 96ա—120ա:
9. Քարոզ վն. հաղորդութեան ի բան որ ասէ. փորձեցէ մարդ զանձն եւ ապա... Եւ արդ վստն հաղորդելոյն բազում ինչ ասելի է... էջ 120ա—136ա:

10. Վս. պատկերաց երկպագութեան պարտ է թէ ոչ: ԱՅԼ վստն զի մեղադրեն մեղ... էջ 136բ—141ա:
11. Կիրակոս վարդապետի ասացեալ յաղագս Քրիս- տոսի մարգանայոյ: Իսկ վստն այն բանին որ դրեալ էիք որ ասեն թէ քս. լով մարդ էր... էջ 141բ—148ա:
12. Յոհաննու մայրէվանեցոյ վն. ընդունելի եւ անընդունելի յաղթից: Ափովեալ զմիտս մեր իմացուք... էջ 148ա—161բ:
13. Քարոզ վն. աշտարակին որ ասէ եկայք իջուք եւ խառնեցուք զեղիւս: Յորժամ եւ նոյ ի տապանէն... էջ 162ա—190բ:
14. Մաթէոս վարդապետի քարոզ ի բան. Այր մի իջանէր Եմէ. երկնով: Գիտելի է Զի սքանչա- նալ պարտ է... էջ 191ա—201ա:
15. Առաջին կիրակին բուն բարեկենդանին քա- ռանորդաց պահոց, Ս. Բարսեղի եպիսկոպոսի կեսարու յաղագս պահոց: Փող հարէք ասէ ի նոր ամսեան... էջ 201ա—217ա:
16. Հարցումն. յորժամ սատանայ անկաւ, Ադամ եղեալ էր թէ ոչ: Պատասխանի. Ադամ ի դրախտին էր (եւ ուրիշ հարցումներ) էջ 217բ—218բ:
17. Աւետարանեցաւսուրբն Մարիամ ի Նազարեթ... էջ 219ա—220բ:
18. ԱՅԼ վստն զի հաղարապետն խորոցն Այ. եւ երրորդ երկնից արժանաւորն... էջ 221ա—223բ:
19. Նորին Կիրակոս վրդ. ի ասացեալ: Առ որս ասա- ցից եթէ պահոց... էջ 223բ—226բ:
20. Նիկիոյ սբ. Ժողովն, սատակումն Արսի. Արիոս երեց էր... էջ 227ա—234ա:
21. Յայտնութիւն Յի. Քի. ի ձեռն որոյ ետ ցու- ցանել... ի Յովհաննէ առ եւթ եկեղեցիս որ են ասիայ: Շնորք ընդ ձեզ եւ... էջ 234ա—275բ:
22. Եւսեբի հայրապետի ժամանակագրի յեկեղեցոյ պատմութեան վկայութիւն վն. տեսլան յով-

- հանու: Իսկ զինչ ասացուք... էջ 275բ—276ա:
23. Ղաւն սիւն հոգոսին որ յեփեսոս եւ կործանման Նստորին: Արդ այս ինչ է զոր հանդերձեալս է... էջ 276բ—299ա:
 24. Աշխարհացոյց է: Նախ քան զա. ինդրեցուք եղեալքս զէն եւ ապա... էջ 299ա—318բ:
 25. Յաղագս կազմութեան մարդոյն Գր. Նիսացոյն ասացեալ է: Ի շորից զոյացեալ... էջ 318բ—63բ:
 26. Հարցմանք եւ պատասխանիք ի դրոց սբն. Աթանասի: Մինչ ոչ էին ստեղծեալ հրեշ- տակը եւ մարդիկ... էջ 365ա—375բ:
 27. Հարցմանք տաճկաց. Ասէ թգրն. ընդէր ինքն Ած. իջանէր... էջ 375բ—379ա:
 28. Բանք ընդդիմադրականք առ մահմետականն... Արդ մեք զերիս Աստուածս... էջ 379ա—380ա:
 29. Երանելոյն Աթանասի արեւս. Աղբստանդա- ցոյ հարցմանք... էջ 380ա—478բ (վերջն պակաս):

ՅԵՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 14բ. Չովա- նէն եւ զիս ի հրոյն յաւիտենից եւ զիմ ծննդքն ի մեղաց աղատեայ. եւ արժանի արա, անմահ կենացն դերախտին: ամէն:

Էջ 141ա. զի զնմ յիշէք. զտիպրիկցի յովա- նէն. եւ քի փառք յաւիտեանս ամէն:

Էջ 276ա. Զմեղաւոր եւ անթիւ մեղաւք շա- դալեալ յովանէս սուտանուն եւ զգծողք. եւ զծնաւդս իմ եւ զեղբայրս իմ յիշեցէք մի ար ողորմեայիւ. եւ նա ձեզ յիշէ. իւր միւսանգամ զայուստ ամէն:

Էջ 363բ. Ո՛վ հետեւողք յիմաստութեց յի- շեցէք անիմաստ գծողք ի տը:

Էջ 364բ (կեիք մը). Քի ծա Աստն. Ո՛ՄԱ.

Էջ 375բ. Չտիպրիկցի: Յովանէս յիշեցէք. ի քս:

Էջ 429բ (այլ գրէ). Ո՛հ ո՛հ ար միւսսիս ումս:

Էջ 449բ. Չովանէս. տիպրիկցի յիշեայ:

Էջ 469ա. Չովանէս. տիպրիկցի. գրող. եւ ստա- ցող սորայ. յիշեցէք ի քս. նա:

2.

ՏՕՄԱՐ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

ՈՂԶ = 1647:

ԹՈՒՂԹԻՔ 179: — ՄեծՈւթիկն՝ 12×9×2.5սմ.: — Գրողիժիկն՝ մարութ, միասին: — Գիր՝ Նոսր. Թա- նաք՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողներն ու սկզբնա- տողները կարմիր, երբեմն լեղակով: Տող՝ 17 (Տօմարին մէջ) կամ 16 (Տաղարանին մէջ): — Նիւթ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ խաւարատէ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱՅ՝ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 5բ, 84աբ, 89ա: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ Երիշ եւ միջակ արուեստով: — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր. ստացող խոճա ամիրջում. թուական՝ ՈՂԶ = 1647. տեղ Պօլիս: — Կը պատկանի Տէր Գրիգոր քահանայ Տէր Յա- կոբեանի:

- Կը պարունակէ. 1. պարզատմար էջ 1ա—83բ (նաեւ կողմն վրայ): 2. Տօմարական գիտողու- թիւներ քրիստոսի մկրտութեան, խաչելութեան վրայ (սկիզբն պակաս) էջ 85ա—88ա: 3. Ղաւն յունաց ծաղղատիկն. էջ 88բ (կը յիշուի թէ ոճձը եւ ոմիդ թուերուն ծաղղատիկ պիտի ըլլայ): 4. Ղաւն է Ժողովոյն. էջ 89բ—90ա: 5. Դաւա- նութիւն ուղղափառ հաւատոց. խոստովանիմք եւ հաւատամք ամենակատար սրտիւ... էջ 90ա—92ա: 6. Տաղարան Յովնասի Սերաստացոյ. էջ 94ա—179ա:

ՅԵՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 92ա. Տաղ Սբ. Իշմիածնի. փափաք ունիմ թէ գամ զքեզ ի:

Ծանոթ դահար Էջմիածին: Լեկնային լուսով կազմեալ իմ փառ ու:

Էջ 93ա. Թվին ումթթ փետրվարի բ: Տօն է Սուրբ Սարգիսեան:

Էջ 93բ. Իբր գրչափորձ Յովնասի տաղերէն տուն մը:

Էջ 179բ (Գլխաւոր յիշատակարան). Արդ գրե- ցաւ սայ ի թվականութե հայոց. ողջ. Յունվար ամ- սոյ. ի հայրապետութե նք էջմիածնա՝ փիլիպոս կա- թողիկոսին. ի նք էմ առաջնորդութե նախաւոր վար- դապետին. ի քաղաքն կոստանդինուպոլսի ի գուն նք սարգիս եկեղեցոյն ի վայելումն խոճայ անմիջապէս, նա ըարով վայել տացէ ամէն:

(Վերջին կողմն վրայ նոր գրով.) Այս գիրքն կու- պատկան առաջի դաստան աշակերտին որ է Յոյանէս Տէր Յակոբեանց ի 14 մայիսի 1888 թ-ին ի քաղաքն նոր Բայազետ:

Թէեւ յիշատակարանին մէջ գրիչը յիշուած չէ, բայց էջ 119ա եւ 143ա ոտանաւորներուն վերջին տու- ներուն մէջ հիւսուած է Աստուտուր, ինչպէս էջ 143ա. ողորմութիւն շնորհա յաւուրն ահեղին. ասվաւոր անարժան մեղապարտ գրիչն:

Լաթիւսու լիւան կեն Մուրադուլի
 31բ.
 Լալապէկ որդի Կնիկոյսի 21բ.
 Լատիւ դուստր Մարտիրոս քհն. 42բ.
 Լէլի դուստր Գրիգոր քհն. 4բ.
 Լիւիփար 9ա.
 Լիւմբուքս որդի Թադէոսի 9ա.

ju.

խաթունի դուստր Աստղիկ 34 ք.
 — դուստր Ղարայի 32 ք.
 — " Միրզայի 34 ք.
 — " Սուբխի 47 ք.
 — կին Աստղիկ 31 ք.
 — " Գրիգորի 33 ք.
 — " Դավիթ 33 ք.
 խաթունները կին Շաքարի 12 ք.
 — էր պատկերը 11 ք.
 — մայր Հայրաթախունի 19 ք.
 խաթուննան կին Յովհաննեսի 33 ք.
 — կին Սարգսի 33 ք., 34 ք.
 խաթունփառյ թ. թուսմ քհն. 42 ք.
 խաթփառյ թ. Ենդեբարի 14 ք., 15 ք.
 խաթփայ 43 ք.
 խաթնյուր դուստր Դավիթի 33 ք., 34 ք.
 — դուստր Թորամիլի 51 ք.
 — " Տերտերի 9 ք.
 խանճոր Հայր Ուլուպէկի 24 ք., 25 ք.
 խանճրէի կին Յովհաննու 34 ք., 35 ք.,
 36 ք.
 խանճասայ կին Ախիճանի 21 ք.
 — " 18 ք. այլ 46 ք.
 խանի կին Սալիկի 51 ք.
 խանի կամ խանիփառյ կին Յովսէփ
 քհն. 31 ք., 32 ք.
 խանուժ դուստր Ղարայի 32 ք.
 — դուստր Սաթմուրի 3 ք.
 — կին Յոճանի 3 ք.
 — այլ 15 ք.
 խանուժաղ կին Կիրակոսի 32 ք.
 խանպէկի կին Դաւուսի 21 ք.
 խանաթխան դուստր Յոճանի 3 ք.
 — այլ 18 ք.
 խանաուր աստապատցի 21 ք., 22 ք.
 — դարբին 43 ք.

4.

Վահագր (իմա Գոհնար) կին Սահակի
21բ.
Վաղմարտու Ս. Նշան եկեղեցի 8բ.
Վայեն 6բ, 10բ, 16ա, 19բ, 22բ, 25բ,
28բ, 37ա, 39բ, 43բ, 45բ, 48ա,
Կանան Թոնիթ Բորժնւլյւ. 41բ.
— Ղւշան օրհնելոյ. ձեռ. Ս. 41.
Կարապետ Ս. Վանք 29բ.
— Եկ. Հին Պապադիտի 10բ, 27բ,
28բ, 36բ.
— Եկ. Ղոր-Բայաղէտի. Յուցակ 2Ե-
ռակարգ. էջ 42-47, Գ. 1-4.
— Եկ. Երջնակի 6բ, 46բ, 47ա.
— Կոնստանդ Գրէն 42ա, 44բ.
— ԲՏ. Գրէն 40բ.
— ԲՏ. Ճաղկոզ 12բ.
— ԲՏ. ստացող 28ա, 29բ.
— ԲՏ. 19ա, այլ 21բ.
— ստացող 3ա.
— Տէր-Խաճախեանց 41աբ.
— Ճաղկոզ 11ա.
— Էպօ. Գեղեմայ երկրի 8բ.
— Էպօնցի Նոր Վկ. 30բ, 34բ.
— Դրէր Ամիրի 36բ.
— Դ. Դոնայի 9բ.
— Դ. Մարգարի 27բ.
— Դ. Մկրտչի 31ա.
— Դ արարուով 2բ.
— Հոբօրօրդի Ղուրիկի 22բ.
— Տօրեղբ. Մատուի 40բ.
— Դոն 7ա 11ա 146ա.
Կեսանի կին Թօրմանի 51ա.
Կէսառու Վանք 8բ.

Կէտարիւս 48 ր.
 Կերիանէ 2 ր.
 Կեօզէ՛վ ք. Ղաթիկ 27 ար, 28 ար.
 Կժաձոր ք. 46 ր.
 Կիւրկիւս 19 ր.
 Կիւմա՛յ Կին Մա՛ծոսի 44 ա.
 Կերալիս կ՛Թ. 19 ար.
 — Գրդ. 50 ր.
 — Գրդ. Գործերը 48 ր.
 — Գրդ. Երզնկացոյ խրատք 50 ա.
 — Գրդի Ելպուհի 23 ր.
 — Մ
 — Եձատրի 18 ր.
 — Մ
 — Դաւթի 33 ար, 34 ա.
 — Մ
 — Դարայի 32 ա.
 — Մ
 — Խաչատրի 34 ա.
 — Մ
 — Սահարի 8 ր, 9 ր.
 — Եղօրորդի Էւադի 41 ա.
 — (Կէտազոս) Խալիկոյ 16 ա.
 — ԲՏ ստացող 16 ար.
 — ԲՏ. 2 ա. այլ 20 ր.
 — ռմե 10 ր.
 Կիւրիւ Երուսաղէմացի 38 ա.
 — Նորին վասն քաջիկոյ. 9 ա.
 — Որդի Գրիգոր ԲՏի. 4 ր.
 Կօզմայ գրեւ Նորաշինկեցի 1 ր, 2 ր.
 Կոկայ որդի Ներսէսի 9 ա.
 — Ստանդրին թ՛գւ. ք. 20 ա.
 Կուռնիք 10 ր.
 Կուրմ Եղօր գուսար Խօջանապար
 9 ր.
 — Կին Միւրաքի 8 ր.
 Կուրլէկի կին Յովանէսի 9 ա.
 Կստոբ 43 ր.
 Կօճա՛յ Գուսար Երի՛ճանի 21 ր.

3.

Հարիւրայ խաթնու կն Ղճատրի 20բ.
 Հաղարէկ 43բ.
 Հաււ 10բ.
 Հայուայ խաթնու կն Յովհաննէսի
 18ար., 19ար.
 Հայիւբիւ 44ա.
 Հաղբատ 52աբ.
 Համա զուսար Պետրոսի 21բ.
 Համարաձմ ? 17ա.
 Հայկազի 13բ., 21ա., 28բ., 29բ.
 Հայկական 22ա., 23բ.
 Հայոց կն Մկրտի 16բ.
 Հայրապետ արքայք րբիւ 4ա. | այլ
 11ա., 12ար.
 — Ժարան Տաթնի 5ա., այլ 5ա.
 — Բրիկ կիրակոս քնի 16բ.
 — " Մատթէոսի 47ա.
 — " Յովհաննէսի 34բ., 35բ., 36բ.
 — " Դերեսի 22բ.
 — Եղորդրդի Ղարաանի 45բ.
 — քճ. 25բ. այլ 31բ. այլ 32բ.
 Հայրուձ 18բ.
 Հանես պապ Աղբրեսի 17բ.
 Հայուեստար 2ձա. Ա. 42բ.
 Հասան կն Մինասի 45բ.
 — Հոյր Եւաչկեկի 51ա.
 — Բրիկ Յովհանի 32ար.
 Հարախան Բրիկաջանի 32ա.
 Հարիկցի 44բ.
 Հարցմունք Աթմանի 49ա.
 — Ս. Բարսի 26բ.
 — Կրնական 26ար., 48բ.
 — Սողոմոնի 52բ.
 — Տաճկայ 49ա.
 Հնդկար կն Հրկաթի 39ա.
 Հերբի 10բ. այլ 23ա.
 Հերերիայ ապախարոյ 4ա.
 — զուսար խաչատրի 43բ.
 Հերոս 23ա.
 Հիւայ կն Մարտիրոս քճի 42բ.
 Հիւբատ զուսար Ղարաի 32բ.
 Հիւրի 27բ.

Հւրիթիան կին Ղուարեղծ 51 ա.
 Հլուվե (Սոլդակ, Յոզվաթ) ճնկար
 (շարբին) չայր Սոյոմինի 39 ա.
 Հմայեակ (Համայեակ) որդի Հայրա-
 մայեի 36 բ.
 Հոգոց փաթ 11 բ., 12 աբ.
 Հոռոմ դուստր Սալանեի 5 բ., 6 աբ.
 — դուստր Ծատուրի 8 բ.
 — կին Ենկիպեկի 21 բ.
 — ռ Կարոդոսի 18 ա.
 Հոռոմին (Հափիսմե) կին Գրիգորի
 33 աբ., 34 ա.
 — կին Ղուարեղ Քհնի 34 բ.
 — դուստր Միհրայի 34 բ.
 Հոռոմին կին Տերտերի 9 բ.
 Հոռոմը 22 բ., 50 բ.
 Հոսարակ Գիւշ Ծարայ 23 բ.
 Հուսար դուստր Սիմանեի 51 ա.
 — կին Գաւթի 50 բ.
 Հուսում եղբորդուստր Խոջնազարի
 9 բ.
 — կին Յոհանի 32 աբ.
 — կին Սահակի 9 բ.
 — չարս Սարգուծի 2 բ.
 Հուսին կին Խախիսի 22 բ.
 Հւրիթիան դուստր Միսրիսանի 14 բ.,
 15 ա.
 Հւրիթիմե դուստր Ուլուպեկի 25 բ.
 — դուստր Սահան Քհնի 35 ա.
 — կին Ղուարեղի 27 բ.
 — կին Պետրոսի 40 ա.
 Հումմ կին Սարգանի 45 բ., 46 ա.
 Հոռոմայեղեղ 26 բ.
 Հոռոմին դ. Յովսէփ Քհնի 11 ա.
 Հրեայք 37 բ.

2.

2ադաձոր 23 բ.
2որոյ վանք 30 ա.

2

Ղազար աշխատաւոր Պաշկի փնօնց
 41բ.
 — Հայրապետ 23 տ.
 — որդի Աւայկունի 5բ, 6աբ.
 — Կը՛, երն՛ջակո. 6ա.
 — ՔՀ՛, 3ա., այԼ (Կազար) 7ա.
 — Բուլուեցի 29բ.
 — ռն 23 ա.
 Ղազարոս որդի Գրիգորի 50բ.
 Ղալա՛մ կին Միգրեի 31ա.
 — Հայր Վարդանէսի 4աբ.
 — որդի Սուլժանշայի 4բ.
 Ղամբար 7ա.
 Ղառուհայ 23ա.
 Ղարախ 18ա.
 Ղարակոջ որդի Էսթիւնի 23ա.
 Ղարայ որդի Կիրակոսի 31բ, 32աբ.
 Ղարայի որդի Մուրադ զուլեի 31բ.
 Ղարալեւան թռռւ Սաթմկի 15բ.
 Ղարիպ Գրե՛ 24բ.
 — որդի Գաւուստի 21բ.
 — որդի Գաւրիկի 21ա.
 Ղարալեւան Հայր Եակարի 23բ.
 Ղարիպա աղա 23ա.
 Ղարու՛ 21ա.
 ՂէյրուԼ կին Յովսէփ ՔՀի. 38բ.
 ՂԸԲԷԼ տես ՋԸԿԷԼ!
 Ղիմա՛ն զուստ Մարգարի 3ա.
 Ղուկա ա. Եւստորանի՛ 22բ.
 — աւետարան 1բ, 2բ, 3աբ, 4ա
 5ա, 7ա, 8ա, 9բ, 10բ, 11ա, 13ա
 14բ, 16ա, 17ա, 18աբ, 19բ, 21ա
 22ա, 24ա, 25ա, 27ա, 28աբ, 42ա
 45բ. Վարդ Եղգորտայ փ. 23ա.

Ղուկաս միաբան Յաթիւն 5 ա.
 — Երեւն գրել 45 ար.
 — Երրդի Աջարի 37 ա., 38 ար.
 — Պ Յակոբի 51 ա.
 Ղուկասի Երրդի Միւնասի 45 ր.
 Ղուկասի մէջի Երրդի Յակոբի 10 ր.
 Ղուկասի Երրդի Յակոբի 45 ա.
 Ղուկասի 27 ա., 28 ար.
 Ղուկասի Յաթիւն կին Միւնասի 20 ր.

五、

Ճահանայ որդի Էսիւլայի 23 ա.
— ոմն 23 ա.
Ճամալ 2բ.
Ճանբայ 23 ա.
Ճանիբէկ որդի Վարդանի 36բ.
Ճաշոց 2եւ. Բ. 36, 40.
— Հատակոտորթ 5ա, 7ա.
Ճարմառի գիւղ 24ա, 25բ.

U.

Մազք՝ 24բ.
 Մաթեոս որդի Բարսեղ՝ քհն. 15բ.
 — որդի Յովսէփ քհն. 10բ.
 — քհն. 7բ.
 Մաթթոս որդի Հասանի 51ա.
 — որդի Մկրտչի 8բ.
 — յ Յակոբի 51ա.
 — յ Յովսէփ քհն. 31բ.
 — անն 44ա.
 Մալիքաւուծ իշխանաւոր Բաղա-
 վերի 7բ.
 Մալխաս որդի Պետրոսի՞ 22բ.
 — անն 2բ.
 Մակարայեցոց գիրք 26ա.
 Մահմուտար 49ա.
 Մարտիա 11ա.
 Մամառետ կին Էփրէյայի 23ա.
 Մամթոս որդի Աւարեկի 31բ.
 Մայլեկ 2բ.
 Մայրան դուստր Աւարեկ քհն. 33ա.
 — դուստր Սաթմելի 3բ.
 Մայրիան 15ար.
 Մանիժաւ կին Մեկըյի 31ա.
 Մանկասար վժռ. 38բ.
 Մանուէլ որդի Միրզայի 34բ.
 — քհն. որդի Աւարեկ քհն. 34բ.
 — անն 11ա.
 Մանուկ եղբ. Յովսէփ քհն. 11ա.
 — ժամհար 2ա.
 — որդի Թուժայի 19բ.
 — յ Վարպպի 3ա.
 — յ Մարգարի 3ա.
 — անն 51բ.
 Մանուշակ դուստր Մարգարի 3ա.
 Մաշտոց Ս. 23բ.
 Մաշտոց 2եւ. Ա. 24. — Հաստակո-
 տորք 15բ.
 Մասնակի Հարս Վարդուհի 2բ.
 Մատուոյայ 23ա.
 Մատթեոս աւետարանիչ 22բ. իր
 պատճառք 7ա, 8ա.
 — Աւետարան. 1ա, 2աբ, 3աբ, 4ա,
 5ա, 7ա, 8ա, 9ա, 10աբ, 11ա,
 13աբ, 14ա, 16ա, 17ա, 18ա,
 19բ, 21աբ, 22ա, 24ա, 25ա, 27ա,
 28ա, 42ա, 45բ.
 — Էղբայր Սուրբառի 47ա.
 — վեդ. 2բ.
 — վարդապետի բարոզ 48բ.
 — որդի Յակոբի 51ա.
 — որդի Տիբացուի 50բ.
 — քհն. որդի Մարտիրոս քհն. 42բ.
 — 43ա.
 — քհն. որդի Մկրտչի. ստացող. 7ար.

Մարտիկէան բժշ. 42բ., այլ 7ա.
Մարգար աղա 27բ.
— Երեց 34բ.
— Հայր Փարիի 3ա.
— որդի Առաքել բժիշ. 34բ.
— Ն Կարապետի 36բ.
— Մաթոսի 44ա.
— Ն Գովհանէսի 34բ., 35բ., 36բ.
— ոմն 8ա.
Մարգարա որդի Եղշի 11բ.
Մարգարիտ դուստր Ապահի 23բ.
— Ղուստր Խանաբէ 25բ.
— Ն Պետրոսի 21բ.
— կին Սիմօնի 3բ.
— Հարսն Մերգայի 34բ.
Մարմիշ դուստր Սիմանոնի 51ա.
— Ղուստր Կերակոբ բժիշ. 16բ.
Մարի կին Ենթիկոբի 14ա.
Մարիամ Աստուածածին. 12ա., 14բ.,
25ա., 35ա., 38բ., 48բ.
— Ղուստր Աիծակի 21բ.
— Ն Բարսեղ բժիշ. 37ա., 38բ.
— Ն Գաւապի 31ա.
— Ն Գրիգոր բժիշ. 4բ.
— Ն Թումայի 19բ.
— Ն Խաչատուրի 21բ.
Մարիամ Ղուստր Զղարթի 39ա.
— Ղուստր Մեկեանի 47ա.
— Ն Մկրտիչի 36ա.
— կին Ավետի 18ա.
— Ն Եղվարդի 11բ.
— Ն Կերակոսի 33աբ., 34ա.
— Ն Մարտիրոսի 16ա.
— Ն Երեմեոի 22բ.
— Ն Սահակի 51բ.
— մամ Գարգուսի 2բ.
— ոմն 46ա.
Մարիան Ղուստր Ետկարի 23բ.
— Ղուստր Միրաբի 9ա.
— Ն Զորհաւորի 9ա.
— կին Գողշայի 32ա.
— Ն Թադեոսի 8բ.
— Հարսն Ետկարի 23բ.
— ոմն 11ա. այլ 15բ.
Մարիան թաղաւորի 20ա.
Մարիան Ղուստր Ուրապէի 25բ.
— Ղուստր Սիմանոնի 51ա.
— կին Գրիգոր բժիշ. 4բ.
— ոմն 2բ.
Մարկոս աւետարանիչ 22բ.
— Աւետարանի 1ա, 2աբ., 3աբ., 4ա.,
5ա., 7ա., 8ա., 9բ., 10աբ., 11ա.,
13ա., 14ա., 16ա., 17ա., 18ա., 19բ.,
21աբ., 22ա., 24ա., 25ա., 27ա.,
28աբ., 42ա., 45բ.
— Եպս. 23ա.
Մարմանց զիւղ 25աբ.
Մարնան կին Զիկարի 15ա.
Մարուշ 33բ.
Մարուշ որդի Առաքելի 27բ.
Մարտիրոս գրիչ 30ա.
— Եղբայր Կարապետ բժիշ. 29բ.
— Երեց 7բ.
— Թուռ Կերակոբի 16ա.
— Հայր Կերակոբի 16ա.
— Թիարան Բառապայայ Ժանուց 8բ.
— Ն Պապի Ժանուց 40բ.
— որդի Ամիրխանի 11բ.
— Ն Մաթիէոս բժիշ. 7բ.
— Ն Մերսիի 8բ., 9ա.
— Ն Միրզայի 34բ.
— Ն Գովգէի բժիշ. 10բ.
— Ն Պետրոսի բժիշ. 2բ.
— Ն Ս. Սարգսի 11բ.
— Գալապալ Տաթեւի 5ա.
— բայաբեքի, Հայր Վարդուսի 2աբ.
— բժշ. որդի Իսախանի 42բ., 43ա.
— բժշ. Ն Մաթիէոսի 42բ.
— ոմն 2բ. | 18ա. | 41բ. | 46ա.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0397307

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0397306

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0397305

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0327401

